

Sébastien Conard
Tweede licentie Geschiedenis
Faculteit Letteren en Wijsbegeerte

20000531
academiejaar 2003-2004
Universiteit Gent

God en Goud.

De situatie van de lombarden in de Zuidelijke Nederlanden
van de zestiende eeuw.

Bijlagen

Promotor:
Prof. dr. Hilde de Ridder-Symoens

Twee banden

Proefschrift voorgelegd tot het
bekomen van de graad van

Inhoudstafel

Inhoudstafel.....	2
Bronnenuitgaven	3
Bijlage 1. Brieven van Bernardin Pisano en Ysabetta, met inleiding	4
Bijlage 2. De “officiële lijst” (namen en steden) uit het <i>“Récolement des Lombards”</i>	30
Bijlage 3. Ordonnantie van Filips II van 13 februari 1580	42
Bijlage 4. Beschuldiging van woeker gericht naar Jacques Vaentkens, 21 april 1605	45
Bijlage 5. <i>“Den Uutersten Wille”</i> van Lowys Porquin.....	46
Verwerkingen en tabellen	131
Bijlage 6. Het ruimtelijk parcours van Lowys Porquin (1511-1573).....	132
Bijlage 7. Lijst van lombarden tussen ca. 1540 en 1550 actief.....	133
Bijlage 8. Verdeling van de leentafels in 1550	142
Bijlage 9. Lombarden en hun aandelen in 1550.....	145
Bijlage 10. Analyse van de hiërarchie 1550.....	148
Bijlage 11. Lijst van overige lombarden	151
Bijlage 12. Lijst van steden met leentafels tussen ca. 1540 en 1550	156
Bijlage 13. Leentafels met hun overeenkomstige lombarden tussen ca.1540 en 1550	157
Bijlage 14. De regio’s (ca. 1540-1550).....	164

Bronnenuitgaven

Bijlage 1. Brieven van Bernardin en Ysabetta Pisano, met inleiding

ARA, Grote Raad van Mechelen, Processen in Eerste Aanleg, 2781, documenten J 1 en K

Leiddraad bij de chronologie van de brieven en bij de vermelde persoonsnamen en gebeurtenissen

Vooraleer aan de brieven te beginnen bieden we een inleiding. Ten eerste zal een korte situering het begrip van de briefwisseling ondersteunen.¹ Op 11 februari 1552 werd Sébastien Iradis, bediende en gezelschap van Bernardin de Pise (Bernardino Gabrieli de Pisa/ Pisano), gearresteerd door de deurwaarder Julien Matthon op last van geldverduistering of veeleer diefstal. De leentafel van Valenciennes was in beslag genomen wegens een langdurig proces tussen zijn meester en de procureur-generaal voor de Grote Raad van Mechelen. Deurwaarder Ougene was gecommiteerd om voorlopig op de tafel toe te zien. Het personeel van Pisano, waaronder de twintigjarige Iradis, bleef ter plaatse in dienst. De meester en zijn vrouw Ysabetta, beiden voor het proces en andere zaken in Mechelen, Brussel, Antwerpen en Zeeland, stuurden brieven naar de jonge gezelschap. Ze vroegen hem meermaals geld uit de kassa te halen en dit op te sturen. Als gehoorzame bediende willigde Iradis hun eisen in en verzond in het totaal 98 pond 9 schellingen en 7 penningen Vlaamse groten. Toen Ougene in september 1551 de rekening opmaakte van de leenbank merkte hij het tekort. Iradis werd pas in februari gearresteerd, nadat Matthon ter plaatse de rekening maakte voor de Grote Raad. Matthon doorzocht Iradis' kamer dezelfde dag en vond 24 brieven van Pisano en zijn vrouw. (In het bestanddeel zijn slechts zestien brieven van Pisano bewaard en vertaald en maar zes van Ysabetta.).² De procureur-generaal liet alles vertalen door Guillaume Machefoing. Op 4 maart 1552 werd de jongen ondervraagd.

Vervolgens verschaffen we hier enige informatie rond de voornaamste personen die in de correspondentie voorkomen:

Bernardin dit Gabrieli de Pise (Bernardino Gabrieli de Pisa / Pisano), lombard in Valenciennes en Rijsel, staat geregistreerd in de officiële lijst van de "*Récolement des Lombards*".³ Hij was in de jaren 1540 en 1550 in proces voor de Grote Raad van Mechelen omwille van deze twee leentafels.⁴ Eind 1543 klaagde hij Jacques Mens, Laurens Germain en François de Belis aan omdat ze bezit hadden genomen van de Valenciënse tafel zonder het overeengekomen bedrag voor die overdracht te betalen. Zeven jaar later verkreeg Bertholemi Bannelli dat Pisano hem meer dan

¹ GRM Proces 2781, documenten C tot en met L.

² In GRM Proces 2781, G vermeldt Matthon dat hij 24 brieven vond. Document J telt slechts 16 originele brieven, document K telt er 6.

³ Aud 1404/1, f° 131r en 134 r-v

⁴ GRM Sententiën IV, p 116, 389, 24 december 1543; IV, p 397, 1321, 16 november 1549; V, p 115, 1951, 23 september 1553 en GRM Proces 457

550 pond moest betalen wegens vermeende rechten op een kwart van de leentafel. Ten tijde van de correspondentie met zijn gezelschap Iradis, had Pisano dus een decennium gerechtelijke zorgen achter de rug en snakte hopeloos naar rust. Vier jaar later maakt de Grote Raad een einde aan zijn lijden door het beslag op de twee leenbanken op te heffen. Deze opluchting betekende meteen ook de verlichting van zijn beurs van zo'n 4000 gulden.

Ysabetta Pisano was de vrouw van Bernardin. Zij bracht veel tijd door buiten de tafel; ook zij was vaker in Brussel, Antwerpen en Mechelen dan in Valenciennes of Rijsel. Uit haar correspondentie met de jonge Sébastien Iradis blijkt dat ze sterk betrokken was met het proces en met de zaken.

Sébastien Iradis was de twintigjarige gezelschap van Pisano in Valenciennes.⁵ Op 11 maart 1552 werd hij gearresteerd en op 4 maart ondervraagd. De procureur-generaal stelde een verbanning van drie jaar voor. Wat de uiteindelijke uitspraak werd over het lot van de jongen weten we niet.

Vincent Cappelle was een andere gezelschap van Pisano, in dezelfde leenbank. Pisano hield hem voor de verrader die hem bij de deurwaarder had geklikt. Dat het ook zo was blijkt uit zijn getuigenis.⁶ Iradis beschrijft Vincent Cappelle als zijn metgezel.⁷

Staminetta was vermoedelijk de dienstmeid van Pisano. Ze verbleef in elk geval in Valenciennes en in zijn laatste brieven vroeg Pisano hoeveel hij haar moest betalen.

Pieracino (soms ook Pierrequin in de vertaling) was een dienstjongen. Uit vele brieven blijkt dat hij vaak instond voor de post tussen de tafel en de afwezige echtgenoten Pisano.

Scipio was een vroegere gezelschap van Pisano. Iradis vertelde dat een herbergier, wonend te Valenciennes in herberg "Paris", 4 pond groot had ontleend aan zijn metgezel Scipio ("*Scipion*") die dan zijn meester had bestolen en naar Italië was gevlucht.⁸

Poteri was een naaste vriend van de familie Pisano en misschien zelfs een verwant. Telkens vroegen zowel Pisano als zijn vrouw dat Iradis hen zou "aanbevelen" bij Poteri en zijn gezin, met andere woorden dat hij de groeten zou doen. Poteri stond Pisano ook bij in het proces door benodigde papieren op te sturen en met hem het verloop van de zaak te bespreken. Poteri bleef gedurende de correspondentie schijnbaar in Valenciennes. Iradis bekende bovendien tijdens zijn ondervraging ene Potri (verder ook als Potier) te kennen, wonend op het marktplein van Valenciennes "*qui a saulfeconduit de lempereur pour mener chevaulx en France*".⁹ Pisano vraagt Poteri inderdaad een paspoort te verschaffen voor het paard van een zeker heer Bernardino Carducio die naar Firenze en terug moet.

⁵ GRM Proces 2781, document D, f° 1r en ongemarkeerd document; remonstrantie van Iradis aan de raadsheren van de Grote Raad na de conclusies van de procureur-generaal, f° 1r

⁶ GRM Proces 2781 document F

⁷ GRM Proces 2781, document D, f° 1v

⁸ GRM Proces 2781, document D, f° 1v

⁹ GRM Proces 2781, document D, f° 1v

Charles Ougene was de deurwaarder die gecommitteerd was met de zorg voor de leentafel. Samen met zijn vrouw en Pisano's personeel verbleef hij in het lombardenhuis. Pisano en zijn vrouw hadden een goede verstandhouding met het koppel. Daar hadden ze natuurlijk baat bij maar uit de brieven blijkt dat de entente natuurlijk was. Zo speet het de echtgenoten Pisano ten zeerste dat Ougene en zijn vrouw wegens hun opdracht niet naar huis konden. Misschien kwamen de koppels des te beter overeen omdat ze in gelijkaardige situaties verkeerden en daar een wederzijdse sympathie rond koesterden. (De Pisano's zaten vaak vast in Mechelen omwille van het proces.) In dit verband zegt Iradis over zijn meester "*quil feust bonne entretien a la femme dudit huissier*".¹⁰

Siribert stond aan de kant van de tegenpartij, zo blijkt uit de brieven. Het is niet duidelijk wat zijn functie was maar Pisano vermeldde in januari 1552 dat hij "de rekening" kwam maken (Pisano 1). Na de sententie was hij misschien door de Grote Raad aangewezen om met deurwaarder Matthon de inventaris van de leentafel op te stellen. Over het algemeen schijnt hij zich fel te keren tegen Pisano en is die vijandschap uitgesproken wederzijds. Iradis zegt in zijn ondervraging Siribert niet te kennen buiten wat Pisano over hem verteld heeft.¹¹

Julien Matthon was de deurwaarder die Ougene verving in het najaar 1551 en Iradis arresteerde, ondervraagde en zijn kamer doorzocht. Hij nam de brieven in beslag.

Jan Denys was volgens Iradis de stadssergeant die het meest geschikt was om de leentafel te helpen tot Ougene hem onttrok uit zijn functie.¹² Pisano beschouwt hem bovendien als een te vertrouwen persoon (Pisano 16).

Ook aan ene Jan de Lotte, aan ene Permeteci, aan de priester en meestal aan "de vrienden" vragen de Pisano's aanbevolen te worden.

Tenslotte is een kort overzicht van de briefwisseling wenselijk omdat er twee correspondenties zijn en ze niet helemaal juist zijn gerangschikt. We hebben ze hier geordend en samengevoegd:

1 februari 1551, Pisano, Brussel (brief 16):

Siribert zou trachten te bekomen dat deurwaarder Ougene zichzelf zou betalen met het bezit van de leentafel. Iradis en de anderen moeten opletten en niemand vertrouwen behalve Jan Denys.

5 februari 1551, Pisano, s.l. (brief 15):

Siribert is gewond en bevindt zich in Brussel. Ysabetta heeft met een vrouwelijke dienstbode een pak brieven gestuurd naar Pisano maar hij heeft ze nog niet ontvangen. Iradis moet de vrouw vatten en het pakket spoedig doorsturen want Pisano's rekwesst aan de Grote Raad en het antwoord van de procureur zitten erbij.

¹⁰ GRM Proces 2781, document D, f° 2r.

¹¹ GRM Proces 2781, document D, f° 1v.

¹² GRM Proces 2781, document D, f° 2r. Meerdere stadssergeanten konden onder het bevel staan van de baljuw, die in het geval van Valenciennes de "*prévost le compte*" werd genoemd. (Mededeling van prof. R. Vermeir, waarvoor onze dank.)

18 februari 1551, Ysabetta, Mechelen (brief 2):

Ysabetta heeft de brief met het rekest ontvangen uit de handen van de vrouwelijke bode. (Iradis heeft haar dus gevonden en naar Ysabetta gestuurd.) Iradis wordt op de hoogte gebracht van enkele praktische zaken betreffende een vrouwelijke klant en een man uit Parijs die om zijn geld vraagt.

4 maart 1551, Pisano, Mechelen (brief 14):

Pisano klaagt zich over Iradis' laatste brief. Die was in het Frans geschreven en gezien zijn vrouw afwezig was moest hij beroep doen op een derde om hem te kunnen lezen. Iradis moet nagaan in Scipio's register hoeveel jaargeld ze vorig jaar hebben gegeven aan de bisschop. Maar voor hij betaalt moet hij wachten op het advies van Ysabetta. De procureur-generaal zou de deurwaarder aangeraden hebben zichzelf en het personeel te vergoeden. Iradis moet letten dat de deurwaarder niets uit het huis neemt.

7 maart 1551, Ysabetta, Mechelen (brief 3):

Ze zegt dat haar echtgenoot niet weet hoeveel ze vorig jaar hebben geschonken aan de bisschop. Ook zij vraagt dat Iradis het in Scipio's boek nagaat. Hij moet dan maar hetzelfde bedrag betalen. Ook over het gewicht van de munten weet haar echtgenoot niets te vertellen en moet Iradis maar zorgen dat de bisschop tevreden is. Het is verder mogelijk dat het gerecht de kassa aan Jan Denys, een stadssergeant, overhandigt omdat deurwaarder Ougene naar huis wilt. Jan Denys zal die niet zonder telling overnemen. Iradis zal hem ook zo'n twaalf pond moeten toesteken.¹³ Hij moet haar ook een pakket brieven versturen dat ze heeft laten liggen op een bankje bij het bed van Staminetta.

17 maart 1551, Ysabetta, Mechelen (brief 4):

Ysabetta vraagt nog eens naar het pakket brieven omdat Iradis het nog steeds niet heeft toegestuurd. Hij moet het haar liefst vóór Pasen leveren. Verder zal Poteri hem wel zeggen wat hij moet doen.

18 april 1551, Ysabetta, Mechelen (brief 5):

Ze verwijt Iradis dat hij mensen wilt uitnodigen. Ze hebben het al moeilijk genoeg om de eindjes te knopen. Hij moet haar de rekening opsturen met de uitgaven die ze hebben gemaakt sinds zij en haar man weg zijn.

6 mei 1551, Ysabetta, Mechelen (brief 6):

Ysabetta heeft de uitgavenlijst ontvangen en vindt dat de uitgaven nogal hoog oplopen. Hoewel alles duur is in deze tijden moet hij toch letten zo weinig mogelijk te verdoen. Ze ontving ook graag een lang boek met de uitgaven van het huis in Rijsel en eventueel ook nog andere papieren over dit onderwerp. De vrouw van de deurwaarder komt naar Valenciennes en hij is geboden haar goed te ontvangen en te behandelen zoals hij de deurwaarder zelf behandelt. Een einde aan het proces komt niet tegen Pinksteren maar misschien wel tegen de grote vakanties.¹⁴

¹³ Dit geld moet opgevat worden als een vergoeding voor de dienst die Jan Denys zou leveren of als een gebruik. Men kan het hier niet opvatten als omkoperij want Iradis heeft op dit ogenblik nog geen geld verstuurd naar zijn meester en dus nog niets verkeerd gedaan.

¹⁴ Zoals Pisano verder zelf verklaart liggen de "grote vakanties" van de Grote Raad voor een eerste maand

10 mei 1551, Pisano, Mechelen (brief 13):

Pisano vraagt dat Iradis hem binnen de week elf of twaalf pond zou toesturen. Ysabetta is naar Zeeland om haar zieke zus Siglia te bezoeken. Hij heeft vrijdag de vrouw van de deurwaarder gezien. Ze zei hem dat zijn vrouw Iradis heeft geboden haar goed te ontvangen. Poteri moet op de hoogte gebracht worden van Siglia's toestand en van de aanwezigheid van Poteri's "neef" Jan in Mechelen.

13 mei 1551, Pisano, Mechelen (brief 12):

Dit is een brief voor Poteri. Pisano vraagt hem of hij een paspoort wilt maken voor ene Bernardino Carducio, Florentijns zakenman, overigens drager van deze brief, die met zijn paard naar Firenze en terug moet voor zaken. Het paard is net iets meer waard dan een middelmaats paard maar hij verzekerd dat Carducio er enkel mee moet reizen en niet van plan is het paard te verkopen in Frankrijk. Pisano vraagt hem de heer Carducio goed te ontvangen want hij is goed bevriend met ene heer Gaspari. Pisano heeft gehoord dat Poteri's schoonvader Poteri heeft ontboden op de Antwerpse feesten. Hij vermeldt dat Ysabetta in Middelburg is bij haar zieke zus.

16 mei 1551, Pisano, Mechelen (brief 11):

Pisano richt zich tot Iradis en Poteri. Hij hoopt dat de vrouw van de deurwaarder ongedeerd is teruggekeerd (naar Valenciennes). Hij herinnert Iradis dat hij haar en haar man goed moet behandelen. Een zekere man van Parijs zal nog even moeten wachten op zijn geld. Het proces belemmert Pisano zijn geldzaken af te handelen. De tegenpartij vindt maar geen grondig argument en ze zullen er geen vinden, meent Pisano. Ze willen hun "zak" leveren.¹⁵ Hijzelf is bereid zijn "zak" na twintig dagen te geven maar wenst dat over zijn "zak" een uitspraak wordt gedaan na de grote vakanties. Poteri moet dit allemaal weten en Iradis moet hem zeggen dat Pisano hem heeft verwittigd via Carducio, die met zijn paard tevens de post naar Firenze bracht. Ysabetta is nog in Zeeland. Pisano vraagt naar het langwerpige uitgavenboek. Hij heeft tenslotte gehoord dat hun gastvrouw (de vrouw van de deurwaarder) er niet zo goed aan toe is. Als haar echtgenoot, Charles, terug is moet Iradis hem de groeten doen van Pisano.

10 juni 1551, Pisano, Mechelen (brief 10):

Hij heeft het "zakje" ontvangen die Iradis hem heeft toegestuurd maar Pisano vindt dat er weinig in zat. Hij vindt het "juist maar weinig".¹⁶ Ysabetta is terug van Zeeland. Hij hoopt dat de vrouw van de deurwaarder niet langer ziek is. De tegenpartij wilt haar documenten nog niet indienen, wat het proces verlengt, maar ze zullen wel moeten.

24 juni 1551, Pisano, Mechelen (brief 9):

De tegenpartij en hijzelf hebben de "zakken" afgegeven. De procureur-generaal heeft echter zeventien stukken uitgehaald waarvan hij niets wist. Hij heeft een rekest ingediend om de zakken

tussen ca. 25 juni en ca. 22 juli en voor nog een maand of meer nà 27 juli, ten laatste (Pisano 7 en Pisano 9).

¹⁵ Het gaat hier om de zakken waarin alle voorgelegde bewijsstukken zitten en die elke partij indient voor de definitieve uitspraak. (Mededeling van prof. dr. R. Vermeir, waarvoor onze dank).

¹⁶ Het betreft waarschijnlijk een zakje met het geld dat Iradis moest opsturen. Pisano had graag wat meer ontvangen.

terug te sturen naar het hof opdat men kopies zou nemen.¹⁷ Zijn zak heeft hij reeds afgegeven aan de “rapporteur”. Verder vraagt Pisano dat Iradis hem acht of tien pond zou verzenden.

25 juni 1551, Pisano, Mechelen (brief 8):

De “grote vakanties” zijn begonnen en duren een maand.¹⁸ Men moet de deurwaarder goed behandelen want anders zou men hem kunnen vervangen door een andere (minder aangename) deurwaarder. Poteri moet weten dat Siglia is gestorven. Bijgevolg is Ysabetta vandaag opnieuw vertrokken naar Middelburg.

22 juli 1551, Pisano, Mechelen (brief 7):

Pisano zegt dat Iradis voor niets moet vrezen en dat “hetgeen Siribert vertelt” niet zal gebeuren. De tegenstanders hebben geprobeerd het proces te winnen door iets in het geheim aan te brengen maar hij heeft, dankzij God, hun plannen ontrafeld. Anders was hij in staat de gewenste sententie te verkrijgen. Ze blijven zoeken naar bewijzen maar hij steunt op God en weet dat ze niets zullen vinden. Hij weet ook dat Siribert langs de leentafel is geweest maar hij laat hem begaan. Iradis moet nog eens bevestigen bij de deurwaarder dat Siribert een leugenaar en een verrader is. De procureur heeft hem bovendien persoonlijk gezegd dat hij Pisano het ergste wilt aandoen.

1 september 1551, Pisano, Mechelen (brief 6):

Ysabetta is in Antwerpen. Pisano wacht op enkele kopies waaruit zal blijken of Jacques Mens vroeger obligaties heeft uitgegeven op de leentafel of niet. Als het zo is dan kunnen de kopies zijn zaak dienen, anders niet. De afwezigheid van de procureur zal het proces nogmaals vijftien dagen vertragen.

22 september 1551, Pisano, Mechelen (brief 5):

Pisano denkt dat het proces zaterdag ten einde zal lopen. De vrouw van de deurwaarder is ook in Mechelen en Iradis moet vanwege haar de groeten doen aan haar man. Ze heeft gehoord dat hij koorts zou hebben maar Pisano heeft dit ontkend om haar gerust te stellen.

22 september 1551, Ysabetta, Antwerpen (brief 1):

Ysabetta verbaast zich dat de deurwaarder de rekening heeft opgemaakt en dat Iradis hen vraagt een brief te schrijven waarin ze zouden bekennen dat ze 98 pond 8 schellingen en 2 penningen ontvangen hebben. Ze vindt zelf de totaalrekening niet (van de opgestuurde bedragen) maar denkt dat het ongeveer zoveel moet zijn. Hij moet haar een gedetailleerde totaalrekening sturen. Hij moet trouwens niet vrezen gestraft te worden om zijn meester te hebben geholpen. Pisano moet de tafel teruggeven in de staat die ze was ten tijde van ene Nicolas Lauwijn. Daarom hebben ze hem de tafel van Rijssel in voorlopig arrest ontnomen. De tegenpartij moet slechts betalen “wat ze zullen vinden” met oplopend intrest. Hij mag de voorlopige uitspraak tonen aan de deurwaarder maar hij moet hem vragen stil te blijven over de zaak.

¹⁷ De documenten waarover Pisano het heeft, zouden blijkbaar niet geïnventariseerd zijn en werden dan in laatste instantie toegevoegd door de procureur-generaal. Daartegen diende hij dus een rekest in.

¹⁸ Ook de Grote Raad van Mechelen onderbrak haar activiteiten tijdens de zomermaanden. (Mededeling van prof. dr. R. Vermeir, waarvoor onze dank.)

27 november 1551, Pisano, s.l. (brief 4):

Pisano vraagt om geld. Hij hoopt nog op een voordelige sententie. Poteri moet de kopie van de voorlopige uitspraak lezen. Pisano is vastberaden bevestiging van zijn privileges te krijgen maar moet hiervoor naar het Hof van de Keizer.

(december) 1551, Pisano, s.l. (brief 1):

Iradis heeft Pisano een bode gestuurd om hem van iets te verwittigen maar Pisano heeft hem nog niet gezien. Maar men heeft Pisano wel uit Brussel verwittigd dat die bode met Succa heeft gepraat. Pisano heeft zijn zoon Gabriel gezonden om de brief op te halen. Iradis moet hem dringend geld verschaffen zodat hij naar het Hof van de Keizer kan rijden. Hij moet een paard kopen en de reiskosten kunnen dragen. Zijn actie moet bovendien geheim blijven. Iradis moet letten dat de opposanten niets nemen buiten hetgeen ze zullen vinden eens de rekening zal gemaakt zijn.¹⁹ Pisano meent dat, zelfs al zou Iradis 400 pond opsturen, het de tegenpartij niet aangaat.²⁰ Laurens Germain²¹ is gevangen genomen in Brussel en hopelijk komt hij niet meer voor de Grote Raad. Hij hoopt bovendien dat de andere tegenstanders hetzelfde tegenkomen. Siribert komt langs om de rekening te maken. Iradis moet maken dat dit zoveel mogelijk in hun eigen voordeel gebeurt. Siribert vertrekt volgens de geruchten pas morgen. Iradis moet intussen zoveel mogelijk geld opsturen vóór de rekening wordt gemaakt.

3 januari 1552, Pisano, Antwerpen (brief 2):

Pisano stelt Iradis nogmaals gerust inzake het opgestuurde geld. Hij bevestigt dat hij zijn plicht heeft vervuld en hem niets kan verweten worden, wat de deurwaarder ook mag zeggen. Pisano is ook van plan zich te wreken op Vincent, de verrader, eens hij terug is in Valenciennes. Iradis moet extra een oog in het zeil houden. Pisano belooft opnieuw dat hij hem en ook de anderen zal belonen voor hun steun.

20 januari 1552, Pisano, Antwerpen (brief 3):

Het spijt Pisano ten zeerste dat de deurwaarder Iradis heeft verboden zich nog te bemoeien met de leentafel. Pisano is nog dagelijks bezig om een voordelige uitspraak te verkrijgen en hij blijft hopen. Hij vraagt hoeveel hij Pieracino en Staminetta moet betalen.

¹⁹ Pisano moet bij sententie (Ysabetta 1) de tafel van Valenciennes teruggeven. De rekening van de tafel wordt dus gemaakt en op basis hiervan wordt de tegenpartij hersteld. Wat overschiet, “wat ze zullen vinden”, (men moet hier aan panden denken) blijft in de tafel en wordt dus hun bezit maar moeten ze dan aan Pisano vergoeden.

²⁰ Hij bedoeld hiermee dat het hun zaken niet zijn want het is nog steeds zijn geld en hij is overtuigd dat hij nog zijn gelijk zal kunnen bewijzen.

²¹ Laurens Germain bevocht, samen met zijn vennoten François de Belis en Jacques Mens, Pisano om de leentafel van Valenciennes.

Als men de brieven nagaat dan kan men de verplaatsingen van Pisano en zijn vrouw vaststellen. Op de volgende data waren ze respectievelijk op de volgende plaatsen:

Pisano

1551

1 februari : Brussel

4 maart : Mechelen

10 mei : Mechelen

16 mei : Mechelen

(Pisano 10-13)

10 juni : Mechelen

**24 en 25 juni : Mechelen
Middelburg**

22 juli : Mechelen

1 september : Mechelen

22 september : Mechelen

1552

3 januari : Antwerpen

20 januari : Antwerpen

Ysabetta

1551

18 februari : Mechelen

7 maart : Mechelen

17 maart : Mechelen

18 april : Mechelen

6 mei : Mechelen

tussen 10 mei en 10 juni in Middelburg

(Siglia sterft tussen 10 en 25 juni)

25 juni opnieuw vertrokken naar

(brief Pisano 8)

1 september Antwerpen (brief 6 Pisano)

22 september Antwerpen

De brieven van Bernardin Pisano aan Sébastien Iradis (ARA, Grote Raad van Mechelen, Processen in Eerste Aanleg, 2781, document J 1)

Het document J1 is de vertaling van Pisano's brieven. In de marges van de tekst heeft (vermoedelijk) deurwaarder Matthon notities gemaakt. De vertaling diende de enquête en vooral de ondervraging van Iradis. Matthons apostilles hebben telkens betrekking op persoonsnamen waarover hij meer wilde te weten of zaken die onduidelijk bleven. Men vindt deze vragen ook terug in de vragenlijst die hij opstelde.²²

Als we het verder hebben over de "originelen" J2, J3, t.e.m. J 16, dan bedoelen we de Italiaanse brieven. Deze hebben we niet getranscribeerd. Hoofdletters en leestekens hebben we zelf aangebracht. We hebben ze ingevoegd om de lectuur te vergemakkelijken zonder verder in te grijpen in de tekst. Vele passages zijn zonder de tekens slechts een onverstaanbare opvolging van woorden. Bovendien is de vertaler, Guillaume Machefoing, nauwkeurig te werk gegaan en heeft hij de vervoegde werkwoorden vertaald zoals hij ze op de Italiaanse brieven vond, dus zonder persoonlijke naamwoorden. Deze getrouwe weergave van de tekst doet wat vreemd aan bij de lectuur. Het missen van een "zij" of "hij" (wat de vertaler natuurlijk zelf niet kon invullen) bij werkwoorden in de derde persoon vormt wel hier en daar problemen bij het verstaan van de tekst. We hebben dus getracht de zinnen het best in te delen en opmerkingen te maken waar het nodig bleek. We gebruiken vierkante haken in de tekst als ons commentaar meteen van belang is voor de lectuur. Het gaat hier vooral over het aanwijzen van schrijffouten of woordgebruik. De kanttekeningen van Matthon en ruimere verwijzingen en vraagstellingen hebben we in voetnoten geplaatst. De schuine strepen (/) en de ronde haakjes stonden op het origineel (de Franse vertaling). Ook de onderstrepingen zijn overgenomen uit de tekst. De data van de brieven worden telkens voorgegaan door de afkorting "Jhs". Vermoedelijk staat dit voor "*jourd'huy*" maar aangezien we wifelden, verkozen we de afkorting te laten staan. Op het einde van zijn brieven wenst Pisano gewoonlijk het volgende toe aan Iradis: "*que Xxo vous garde par vostre patron*". Op de Italiaanse originelen komt eveneens de afkorting "Xxo" voor. We geven dit voluit weer als "*Christo*", wat ons meer passend lijkt dan "*le Christ*" of "*Christus*". Op het einde van elke briefvertaling heeft vertaler Machefoing altijd de handtekening vermeld maar ook wat in postscriptum stond en wat "bovenop" de brief stond ("*suprascription*"). In twee gevallen heeft hij niet alles kunnen vertalen (brieven 9 en 13). Hiervoor verwijzen we naar zijn uitleg op het einde van dit document. De missende woorden zijn weergegeven met stippellijn zoals hij zelf deed. De puntjes in brief 16 zijn

²² GRM Proces, 2781, document C

van ons. Enkele woorden zijn onleesbaar omdat de laatste bladzijde van het document beschadigd is. De correspondentie begint in februari 1551 en eindigt in januari 1552 maar Machefoing heeft de brieven niet chronologisch gerangschikt zoals het op folio 1 recto staat vermeld: *“nota que la translation a couche ses lettres par dactes comenant de la fin et prepostere”*. Maar dit geldt in feite alleen voor de brieven 4 tot en met 16. Na brief 4 komt immers brief 1 (ongedateerd maar heel waarschijnlijk van december 1551), vervolgens brief 2 en tenslotte brief 3. Ondanks deze wanorde hebben we verkozen de tekst weer te geven zoals gevonden. Het document bestaat immers uit een twaalfstal gebonden bladen. (Voor de juiste chronologie verwijzen we naar voorgaande inleiding). De folionummering is van ons. Folio 1 recto is niet het blanco voorblad maar de eerste beschreven pagina:

f°1r

Ceste²³ est pour vous dire comme jay receu la vostre par laquelle me advisez comme mavez adverti par ung massaignier de Bruxelles. Vous disant que pour le present ne lay receue. Si ay mande mon filz Gabriel par ce que lon ma escript de Bruxelles comme ledict messaigier avoit parle a Succa²⁴. De sorte que je y ay envoye pour la avoir. Mais la chose requiert aultre chose ce que auroye affaire pour le present. Seroit besoing quilz fussent du moings en ce que pourrez vueillez moy aydier affin que puisse chevaucher pour cest affaire car je voudroye aller en la court de lempereur. Mais faictes que lon nen parle point par ce quil fault que la chose soit secrete. Sil est possible mavez de faire ce que vous diray parce que ilz nont aucunement a faire de ce que me envoyez tant moings auront a desbourser. Et ne vous pourront riens dire combien que ilz le scauront quant le compte se fera. Parquoy si pouvez envoyez le incontinent [sic:incontinentment] car je ne demeure par aultre que par point avoir de largent affin de me achatter ung cheval et de me pouvoir faire les despens par chemin. Ny veuillez faillir. Et se vous lisez lappointement que vous ay envoye par ung homme que Jan (commi)squoy avoit cy envoye expressement. Si ne lavez receu faictes le vous donner ny faicte faulte

f°1v

de faire tant que layez. Et trouverez quilz nont aucune puissance de prendre aucune chose de ce qui ja estoit en la maison seulement ce quilz trouveront quant le conte se fera. Que combien me eussiez envoye IIII^C livres ilz nen ont que faire comme verras²⁵ / Envoyez hardiment le plus que pourrez. Et verras ancoires quil nest pas en leur puissance dacompter tel appointement que jay espoir en Dieu quil seroit ancoires chastiez de leur mauvaistez. Lorenzo Germano se trouve prisonnier a Bruxelles/ Que Dieu me donne la grace que les aultres se conduisent a telle sorte

²³ In de marge, rechtsboven : *“nota que la translation a couche ses lettres par dactes comenant de la fin et prepostere”*. In de marge linksboven : *“savoyr si ceste lettre na este receue aprys la sentence et quelle dacte elle portait ψ [zelfde teken in tekst] et pourquoy la dacte denhault est copyee que lon voyt par linspection”*. Het gaat hier om de sententie van de Grote Raad inzake het proces waarbij Pisano is betrokken.

²⁴ In de marge: *“qui est Succa et quelle chose il menoit feust en assistance de Pisano ou autrement et monstre la lettre”*. Vermoedelijk gaat het hier om Anthoine Succa, lombard in Antwerpen, Brussel en Gent.

²⁵ In de marge: *“soit entendu que comportent ces motz et plus amplement quel argent il a envoye”*.

comme luy. Que jay bon espoir quil ne viendra plus la/ Quant a Poteri je ne luy envoye ce quil voudroit²⁶ et nen puisse faire aultre chose. Soy dommaige je nen puis plus. Nous avons receuz une sienne a laquelle faiz responce enclose en ceste laquelle luy baillerez. Et quant a ce que avez hors la maison avez bien faict. Ysabetta dict quelle voudroit que luy envoyastes quant Pieracino tourne ce fillet que Staminetta a fille car elle en a de besoing et luy en fault pour une piece de serviette quelle a faict tistre. Ny faillez de lenvoyer. En ce point ay receu voz deux lettres lune de Malines et lautre de Bruxelles et ay tout bien trouve et entendu tout ce que dictes par icelles. Comment ferez

f°2r

vostre debvoir de me aydier en tout ce que pourrez que vraiment en ay bonne fiance en vous. Et moy comme vous ay dict par mes aultres envoyez par lhomme de Joan ne vous faudray jamais que si jay un pain vous en aurez vostre part. En ce point ay entendu comme Siribert vient par dela pour faire compte.²⁷ Faictes quil soit fait par le plusgrant gaing et advantaige que faire pourras. Et regardez bien a tout et prenez copie de tout ce qui ce fera/ et a faire ledict compte bien te puisse advenir/ pourre na il poinct largent/ Comme lon dict se partira demain dicy toutefois ne scay sil sera vray. Prenez le plus dargent que pourrez avant que ledict compte se face et vous ferez donner copie de linventoire du mesnage et le me envoyez. Suprascription: soit donnee a Sebastien Yradis aux lombars en Valenchiennes.

Jhs le IIIe de janvier 1552

II

Ceste est pour vous dire comme jay receu la vostre et entendu de ce que dictes de lhuissier que vraiment il men desplaist tant pour moy que pour

f°2v

vous combien quilz ne vous peuvent riens faire parce que navez faict serment ne promiz de ne menvoyer du mien. Et depuis comme vous avons adverti par ung marchant a lhuissier et condamne la lettre en deux pieces.²⁸ Je pense que laurez receue et estoit la responce de la vostre que aurez envoye par le loup.²⁹ Et remonstrez a lhuissier quil nen a que faire et si bien mavez envoye de largent il nest besoing quil en face tant de fatra. Et ne doubtez que ce vous soit aucune vergoigne de mavoir envoye de largent que par ce ne serez deshonnore davoir ayde vostre maistre mais vous sera grand honneur/ Mais sil plaist a Dieu jay bon espoir que tout yra bien et que retourneray au mien car ilz ne furniront jamais. Et comme je vous ay advise sont en estat pour appoincter. Que Dieu men donne la grace. Ce seroit mieulx pour luy [niet God maar Vincent] car si je tourne je

²⁶ In de marge : “savoyr qui est Poteri et dont est question”.

²⁷ In de marge: “qui est Siribert et quelle pratique il menoit”.

²⁸ In de marge: “nota pour savoyr que portent ses motz”.

²⁹ Wat of wie “le loup” is weten we niet. Noemenswaardig is dat Ysabetta in haar zesde brief vertelt dat “la femme de lhuissier vient dela en la compaignie du jeusne lou.” (GRM Proces 2781, document K, f°11r). Als het omdezelfde persoon gaat kan “le loup” zijn naam zijn of een verwijzing naar zijn ambitieus gedrag, voor zover dat deze uitdrukking reeds bestond. (Un “jeune loup” is een ambitieuze jongeman.)

monstreray son erreur de celluy affecte Vincent lequel je tiens pour icelluy qui vous a trahy³⁰ / Patience/ Je pense ancoires luy en rendre la pareil/ Ayez tousjours loeil a guet/ affin que les choses ne voient mal/ et ayez patience/ comme moy/ Puis quil plaist ainsi a Dieu/ car bientost est advenu ce quil luy plaist/ Recommandez vous a luy comme je faiz/ Si je retourne en la maison vous promecte de vous recompenser et les aultres aussi selon leur service ~~auront~~

f°3r

auront recompense/ Je en eusse advise Vincenti mais depuis me suis appense quil est traistre et quil remonstroit tout a lhuissier et pourcela lay je laisse. Et sil vous samble que luy en advise advertissez en moy que le feray. Ne doutez que jay bon espoir que tout yra bien sil plaist a Dieu. Que Christo vous garde par vostre patron. Ainsi soubscript: Bernardino de Pise en Anvers. Plus bas estoit escript: recommandez moy a Poteri et a sa femme et filz auquel je envoie ung bonnet noir pour son nouvel an. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars en Valenchiennes.

Jhs le XXe de janvier 1551 [sic: op origineel J4 staat 20 januari 1552]³¹

III

Ceste sera pour vous dire comme jay receu la vostre et entendu comme soyez traicte qui me fait grand douleur au coeur. Mais jay bon espoir sil plaist a Dieu avoir appointement silz ne furnissent come [sic: comme] je pense quilz ne le feront jamais et ne faille de chercher. Ne doutez que jay bon espoir

f°3v

que tout yra bien. Et depuis que lhuissier vous a deffendu³² que ne ailliez plus a la table en bonne heure pourra estre par le temps que si ferez et se affette de Vincenti/ Regardez bien que les choses ne faillent le mieulx que pourrez. Je suis journellement aux mains pour appointer. Je prie Dieu quil puisse avoir aucune bonne nouvelle. Et quant a ce quil ne vous veult riens donner en bonne heure. Maintenez vous le mieulx que pourrez/ Me adviserez combien lon doit donner a Pierracino que le payerons a son retour. Et quant de Staminetta je en ay plaisir soit quelle dict combien que je ne le croyray car je cognois bien Staminetta et quelle est lealle et quelle ne feroit semblables

³⁰ In de marge: "*quis est is et qu(ar)sum hec vva tendunt et cum ne scit cognominatus Chappelle*".

³¹ De datum is tevens 20 januari 1552. Uit de inhoud van de gehele correspondentie is het duidelijk dat de lombard de nieuwjaarsstijl hanteert en deze brief de laatste is. Dit blijkt ook uit de opmerking van Pisano; "*entendu comme soyez traicte qui me fait grand douleur au coeur*". Pisano heeft het over de situatie van Iradis. De deurwaarder Eugene heeft hun activiteiten door en heeft hem verboden nog in de leenbank te werken. Op 11 februari zal Iradis ook nog gearresteerd worden door Matthon.

³² In de marge: "*soit interroghue pourquoy se estoit fait la deffence*". Iradis verklaart dit nader: nadat de deurwaarder Eugene hem had betrap op het versturen van geld verbood hij de jonge gezel zich noch te moeien met de leenbank. (GRM Proces 2781, document D, f° 1v). Dat Eugene al een tijdje van het bedrog wist vóór dat Matthon zich met de zaak bemoeide en Iradis vatte, komt men pas te weten tijdens de ondervraging (dus na de vertaling van de brieven). Eugene had Iradis al eens uitgehoord. Iradis had aanvankelijk ook Vincent Cappelle op de hoogte gebracht. (GRM Proces 2781, document D, f° 2). Cappelle kende het totale bedrag niet maar bekende wel dat hij Iradis meermaals pakjes geld had zien opsturen. (GRM Proces 2781, document F, getuigenis van Vincent Cappelle).

choses. Portez vous bien et faictes en telle sorte de les faire mentir. Tous disent mal de vous. Je ne vous fauldray jamais tant que puis et ne doubtez/ Priez hardiment nostre Seigneur que tout puisse bien aller/ et que puisse tourner au mien/ comme jay espoir que Dieu ne me habandonnera/Aultre ne scay vous dire. Recommandez moy a Poteri et sa femme. Que Christo de mal vous garde par vostre patron. Ainsi soubscript: Bernardin de Pesa [sic] den Anvers. Superscription: soit donnee a Sebastiano Yrradis aux lombars en Vallenchiennes.

f°4r

Jhs le XXVIIe de novembre 1551

III

Ceste³³ sera pour vous dire comme vous envoyons ung propre homme et vous disons ce qui en est ensuyvii que pourancoires nay eu response de vous combien que jestime sara [sic: sera] a Bruxelles/ Et vous disoye de menvoyer quelque peu dargent. Que Dieu scait en quel estat me trouve/ Pourtant si ne lavez faict vueillez le faire par le premier qui viendra car ilz ne povent dire allencontre de ce que mavez envoye ou que me envoyerez encoires comme verras par la copie de lappoinctement que vous envoye cy encloz. Car ilz ne furniront jamais sil plaist a Dieu car cest trop grande chose a furnir telle chose. Jay bon espoir de ancoires avoir le mien appoinctement/ Navez paour. Faictes hardiment ce que vous diray et ne doubtez que je vous promette de vous recompenser de tout ce que ferez pour moy. Aultre ne scay que vous dire. Par cestes me recommanderez a Poteri auquel laisseras lire lappoinctement. Que Christo de mal vous garde

f°4v

par vostre patron. Bernardino de Pisa. Du coste estoit escript: ne doubtez que par lune ou lautre voye auray la confirme des privileges mais nen dictes riens a personne. † Et ny faillez si povez que naye de largent car je veulx aller en la court de lempereur pour telle chose. Plus bas estoit escript: me recommanderez beaucoup de fois a monsieur lhuissier. Superscription: soit donnee a Sebastien Yradis aux lombars en Valenchiennes.

Jhs le XXII de septembre 1551

V

Ceste³⁴ sera pour vous dire comme jay receu la vostre et que tout se porte bien/ Quant aux affaires du proces pense que sabmedi sil plaist a Dieu en aurons fin. Je prie a Dieu quil me soit faict raison et point tort. De aultre chose ne crains/ Et toutes sentences sont douteuses/ Et pourtant regardez bien a tout. Si daventure les affaires (que Dieu ne vueille) allassent aultrement que bien je vous en advertiray incontinentment

f°5r

³³ In de marge, linksboven: “soit interroghue si ceste lettre nest escripte apres la sentence”.

³⁴ In de marge: “nota quelle est precedente celle de decembre”.

de tout ce qui sen ensuivra. Et direz a Poteri que de ce que demande Ysabelle pour le present ny povons entendre parce que nous avons tant affaire pour noz besoignes que ne povons entendre aux aultres sinon a remedier a la mauvaistie de sez rivaulx que prie Dieu me en vouloir livrer. Direz a monsieur lhuissier comme sa femme se recommande a luy et se porte bien sinon quelle ma dict que on luy a dict quil est malade dune fiebvre/ et que vous ne luy en advertissez point. Je luy ay dict pour la conforter quil nest point vray. Aultre ne vous scauroye que dire sinon que a tous les amyx me recommande et principalement a la nostre hostesse et son mary. Que Christo de mal vous garde par vostre patron. Bernardino de Pisa a Malines. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars en Valenchiennes.

f° 5 v

Jhs le premier de septembre 1551

VI

Ceste sera comme jay receu la vostre et que tout se porte bien et ay encoires entendu de Poteri que combien que recepvens ses lettres lon ne luy faict responce parce que Ysabetta est alle en Anvers. Et quant aux copies que demandions sera³⁵ la bienvenue. Pourra estre quelle serviroit et ancoires pourroit estre de non. Car nous voulons scavoir si a ses gens Jaques³⁶ a oblige la table comme dict en deux obligations/ lesquelz je ne croy ou vrayement demandent/ que sil fust ainsi serviroient assez mais sil nest que la table soit obligee ne serviroient riens. Et crains quilz demeurent trop a venir et quilz ny seront a temps/ Toutefois le procureur n'y est point et disent quil ny sera que jusques en lautre sepmaine qui viendra a tarder la sentence XV jours davantaige ce qui me desplaist fort assez si fault il que jaye patience. Aultre ne scauroye vous dire sinon que a Poteri et a sa femme me recommande et a tous les amys. Que Christo de mal vous garde par vostre patron. Ainsi soubscript: Bernardin de Pisa a Malines. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars a Valenchiennes.

f°6r

Jhs le XXIIe de ~~sept~~ juillet 1551

VII

Ceste est pour vous dire comme jay receu la vostre et que se porte tout bien. Quant a ce que dictes navez paour de riens, que sil plaist a Dieu tout ce que a dict Siribert ne sera riens. Jay espoir en Dieu quil ne me laissera faire tort avecq toute leur mauvaistie et faulsete. Jay trouve leur meschancete quilz me vouloient faire car ilz avoient trouve maniere de faire une chose secretement

³⁵ Het werkwoord “*sera*” slaat op één kopie: het gaat even om één kopie, vervolgens opnieuw om meerdere kopieën.

³⁶ In de marge: “*savoyr qui est ce Jacques et si ce nest Jacques Mens*”. Het gaat zeker over Jacques Mens, vroeger lombard in Valenchiennes en vennoot van Laurens Germain en François de Belis (Aud. 1401/1 f°134v). Met deze drie lombarden zat Pisano al sinds 1543 in geschil omwille van de tafel van Valenchiennes (GRM Sententiën IV, p 116, nr 389, 24 december 1543.)

affin de povoir emporter tout ce qui est la. Mais Dieu ma ouvert les jeulx car jay rompu toute leur emprise et deseing/ Et sommes en estat davoit la sentence veneree mais je ne le croy car luy mesmes la tout empesche di je. Le procureur general aultrefois est venu avecques une requeste civile. Je pense quil nen sera riens. Sabmedi entrent les vacances lesquelles dureront dumoings ung mois ou plus. Cependant vous adviseray ce qui sensuivra. Je nay aucune paour deulx au cas quilz ne me surprenent malicieusement ce quilz cherchent journellement. Mais Dieu est la sus/ qui remedira a tout. Et quant a ce que Siribert ait este la je le scay tout mais laissez les pur faire.³⁷ Que tant plus de mauvaistez chercheront tant

f°6v

plus sera bonne ma raison que Dieu permect tout. Recommandez moy a lhuysier et luy direz hardiment que tout ce que luy a dict Siribert quil nen mente par la quelle comme il scait que cest ung vray traistre et ne cherche aultre que de me accueillir/ Direz a nostre Poteri comme le procureur ma dict au visaige quil veult faire le pis quil peult mais jay espoir que Dieu luy en otera la puissance. Et sommes esmerveillez quil na riens escript quil scait quil sy portoit pour lavoit de ce faict/ Aultre ne vous diray sinon que aux amys me recommande et quilz prient Dieu pour nous et nous pour eulx par vostre patron. Ainsi subscript: Bernardin de Pisa a Malines/ Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars en Valenchiennes.

Jhs le XXVe de juillet 1551

VIII

Ceste sera pour vous dire comme jusques a present navons en fin de ces affaires et sont entrez les vacances lesquelz dureront par tout le mois advenir. Et parce

f°7r

portez vous bien avecques lhuysier affin quil ny ayt a entrer ung aultre en la maison car si vous vous portez mal avecques luy on y pourroit mectre ung aultre. Parquoy portez vous bien avecques luy et tous les aultres et luy me recommanderez. Et si a Joanin Poteri direz comme Siglia nostre couzine est trespassee. Ysabetta ce jourdhuy est alle la. Aultre ne vous scauroye que dire sinon que Dieu vous garde par vostre patron. Ainsi subscript: Bernardino de Pisa a Malines. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars en Valenchiennes.

Jhs le XXIIIe de juing 1551

IX

Ceste sera pour vous dire comme avons receu la vostre par Pierracino et entendu comme tout va bien touchant les affaires de la table mais ce avoye entendu par Ginaro/ Touchant mes affaires dicy

³⁷ In de marge: "savoyr qui est Siribert et quelle chose il a escript et traictoit et sy cest celle dont est cydevant touchee".

nous avons donnez noz sacqs dedans et si avons trouve que le procureur nous a voulu tromper par avoir exhiber XVII pieces que nous nen sceussions riens. Parquoy avons presente requeste affin de faire retourner les sacqz a la court pour prendre copies et degia lavoit donne

f°7v

es mains du rapporteur. Par ce il nous vouloit tromper mais nous en avons estez advisez grace a Dieu de sorte que je pense que naurons fin devant les vacances. Parquoy voulons faire noz choses come [sic: comme] il appartient. Aultre ne scay vous dire sinons que attendez bien a la table et me recommanderez a lhuysier et a tous les amys. Que Christo de mal vous garde. Et quant trouverez opportunité de menvoyer VIII ou X livres faictes le

.....
.....
.....

par vostre patron. Ainsi subscript: Bernardino de Pisa in Malines. Du coste estoit escript: nous avons bonne esperance que tout ira bien avecq la grace de Dieu. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis.

Jhs le Xe de juing 1551

X

Ceste sera pour vous dire comme jay receu la vostre par laquelle dictes que Pierracino vous a dict mavoir consigne le sacquet. Je lay receu/ mais peu y avoit dedans. Je trouve la chose juste mais peu. Si fault avoir patience je ferray le mieulx que pourray. Ysabetta est retournee de

f°8r

Zeelande. A laisse sa soeur. Se porte raisonnablement. Et quand du garson si nen avez que faire avez bien faict car par effect noz despens sont superflues. Mais jespoire en Dieu que de brief en aurons fin et de mademoiselle quelle ne soit plus malade. En ay grand plaisir. A elle et son mary me recommandez. Leur direz comme de brief sil plaist a Dieu aurons fin/ Il nous les fault chercher que ne pouvons riens faire. Ilz ne veullent servir mais ilz seront constraintz ancoires quilz ne vueillent. Touchant a lhuissier et sa femme que soy a eulx recommande et a tous/ Leur disant que faisons nostre mieulx pour avoir une fin. Aultre ne scay vous dire sinon que Christo de mal vous garde par vostre patron. Ainsi subscript: Bernardino de Pisa in Malines. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars a Vallenchiennes.

Jhs le XVIe de may 1551

XI

Ceste sera pour vous dire comme jay receu la vostre ensamble une de Poteri. Et par cestes furniray a tous deux. Et quant a la femme de lhuysier

f°8v

quelle soit retournee en sante. En ay plaisir. A eulx me recommande. Leur ferez bien chiere car cest une femme qui le merite mais honnestement comme scavez quil est besoing. Et quant a lhoste de Paris qui vouldroit son argent³⁸ faiz quil ayt ancoires ung peu de patience, que jay espoir de brief venir a fin de ces travaux, que silz fussent venuz paravant serrons hors de payne mais je ne le puis faire. Ilz vueillent furnir leur sacq parce quilz nont ~~riens~~ trouve aucungg fundament ne trouveront ancoires. Ilz ont cherche tant quilz ont peu mais grace a Dieu ilz nont riens trouve, ne trouveront sil plaist a Dieu. Nous sommes prestz pour exhiber nostre sacq passe XX jours mais apres ces s vacances (furnirons) et chercherons que la sentence se donne sus nostre sacq au cas quilz ne vueillent servir. Tout ce direz a Poteri par ce que par ces lettres mescript luy en adviser comme la chose passe. Luy direz comme je lay adverti par les mains de Sieur Bernardino Carducio³⁹ auquel il vousist assister pour passeport dung cheval qui porte la male quil va a Florence. Et par celle luy diz comme Ysabetta se trouve en Zeelande/ Comme par ~~par~~ mes aultres envoyez par Pieracino vous manday comme avoye besoing dargent. Le plustost que pouvez

f°9r

faiz le moy avoir. Et faictes que lhomme de Paris ayt ung peu de patience. Et quant aux escritpures je ne trouve point le livre de la despence de to(mn)o⁴⁰ qui est ung livre long. Regardez si lavez et le me envoyez avecq ledict Pieracino. Aultre ne vous diray sinon que a tous les amys me recommandez principalement a Permeteci. Jay ici entendu que nostre hostesse se porte mal. Que fort men desplaist. Si Charles son mary torne recommandez moy a luy plusieurs fois. Que Christo de mal vous garde par vostre patron. Ainsi subscript: Bernardino de Pisa in Malines. Superscription: soit donne a Sebastien Yradis aux lombars en Valenchiennes.

Jhs le XIIIe de may 1551

XII

Mon frere, ceste a vous tant que puis me recommande le porteur de cestes sera Sieur Bernardino Carducio florentin lequel sen va a Florence a faire ses besoignes et ma prie que je vous voulsisse escripre cestes pourre quil a ung cheval malier non point de trop

f°9v

³⁸ In de marge: "soit sceu et interroghue dont procede cest argent ".

³⁹ In de marge: "scavoyr qui est ce bardino [sic] et sil a preste ou eu a faire ala table a combien et depuis quel temps". Iradis weet niet wie deze Carducio is en welke band hij heeft met Pisano. Hij weet alleen dat Pisano via Poteri hem een paspoort trachtte te verschaffen. (GRM Proces 2781, document D, f° 1v)

⁴⁰ Het kan "tomno" zijn of "tonnio" of "tonino". Vermoedelijk gaat het om hetzelfde lange boek dat Ysabetta in dezelfde periode om vraagt en de uitgaven van het huis in Lille inhoudt.

de trop [sic] de valeur lequel est ung peu plus de lordinaire⁴¹ et vouldroit luy feistes ung passeport affin affin [sic] quil ne luy en advint quelque fascherie ce que vous prie tant que puis/ Ny vouloir faillir. Je vous assure quil ne lameyne pour le vendre en France mais affin de soy en servir pour son aller et retour de Florence comme dessus vous ay dict. Et ayant besoing de ce/ seurte ou caution/ je vous en promettz pour ledict cheval et me ferez plaisir luy faire ledict passeport en telle sorte quil en puisse estre servi. Aultre ne vous diray sinon que faictes bonne chiere audict Sieur Bernardino, quil est bon compagnon et grand amys de Sieur Gaspari. Que Dieu de mal vous garde/ A voz plaisirs et commandements. Ainsi soubscript: Bernardino de Pisa a Malines. Plus bas estoit escript: il vous plaira me recommander a vostre femme et a lung lautre vos enfans baiserez de ma part. Et suis bien ayse avoir entendu que vostre beupere vous a ordonne vous trouver a ces festes dAnvers. Il vous plaira mener lung avecques vous. Ysabetta sen va a Middelbourg que Siglia la mandee par estre fort malade. Dieu la veuille aydier. Superscription: soit donne a Jannin Poteri.⁴²

f°10r

Jhs le Xe de may

XIII

Ceste sera pour vous dire que vouldroye sil estoit possible de menvoyer XI ou XII livres.....

et me fault secourir/ parquoy veuillez faire que le puisse avoir le plustost que pourez/ au plus tard ceste aultre sepmaine.⁴³ Je pense que des autres aultres affaires Ysabetta vous en aura advise laquelle ne se trouve point icy quil luy a este besoing daller en Zeelande pour lamour de sa soeur laquelle est fort malade. Et ne scay si elle vous a advise menvoyer ledict argent. Je rencontray la femme de lhuissier⁴⁴ laquelle vint vendredi passe comme je pense et me disoit Ysabelle vous avoir advise que luy feissez bonne chiere honnestement. Aultre ne scay vous dire sinon que me recommandez a Poteri luy disant que Ysabetta est alle en Zeelande a veoir Siglia/ Nos affaires dorment par ce que la mesme contrepartye ne servent de leurs escriptures de sorte que sommes constrainctz nous servir par billetz pour avoir fin. Luy direz comme hier Sieur Jan son couzin se passoit le temps a Malines. Que Christo vous garde et a tous les maiz me recommanderez. Attendez a faire amas le plus que pourras par vostre patron. Bernardino de Pisa a Malines. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars en Valenchiennes.

f°10v

⁴¹ Uit de afkorting "lord^e".

⁴² Wat deze brief aan Poteri bij de brieven van Yradis deed is onduidelijk. (De brieven werden gevonden toen Yradis werd gearresteerd en deurwaarder Julien Matthon zijn kamer doorzocht: GRM Proces 2781, document G, inventaris van inbeslagname.)

⁴³ In de marge: "*soit interroghue sil a en charge de Pisano de bailler argent a sa femme et se confermer a sa soubzcription*".

⁴⁴ In de marge: "*soit interroghue sil y a eu (quelque) intelligence entre lhuissier sa femme au Bernardin de Pisano et quelle*".

Jhs le IIIle 1551[de datum op het origineel J 15 is 4 maart 1551]

XIII

Ceste sera pour vous dire comme jay receu une vostre [lettre] en franchois, par Joanino le leu. Faictes mal de point escripre ytalien affin que les puisse aussi lire quant Ysabetta ny est point. Vous scavez que ce luy est tout ung. Pourtant a ladvenir escripvez ytalien.⁴⁵ Sachez que levesque veult estre paye. Je ne scay ce que luy donnastes lautre fois / mais autant que luy en donnastes alors/ autant encoires luy donnerez par ce quil se fault bien faire de luy. Et avecq tous les aultres advisez et regardez ce que luy a donne Cypion⁴⁶ lannee passee. Regardez son livre que de tout y doibt apparoir. Dictes le a Stamineta quelle vous face lire le deu quon luy doibt et ne le portez en la maison pourre que scavez Ysabetta donra responce a vous et a lhuissier par Pieracino⁴⁷ / Jusques a present nay cy riens faict par ce procureur general. Ce jourdhuy ne doibt par tout respondere. Je prie a Dieu me veuille oster de ces choses car combien quil ne trouve fondement aucun pour me faire mal si ne me veult il donner congie. Et journellement cherche nouvelle chose mais il ne trouve riens. Aultre ne scay vous dire sinon que me recommandez a lhuissier luy disant que nous faisons nostre

f°11r

mieux affin de en avoir une fin. A tous les amys me recommandez. Que Christo vous garde par vostre patron. Bernardino de Pisa a Malines. Plus bas estoit escript: a Poteri et a sa femme me recommandez beaucoup de fois et baiserez le filz de ma part/ Ancoires plus bas estoit aprez avoir escript: ay entendu comme le procureur generale [sic] auroit advise lhuissier que luy mesmes se payast et les aultres. Regardez pourre quil ne le laissez riens prendre car il na puissance de prendre aucune chose de la maison.

JHs le Ve de febvrier 1551

XV

Ceste est pour vous adviser comme de Bruxelles vous ay de tout adverti assez/ se que ce peu soit seulement que lon vous mande la piece que vous demandez et bien tost lon le vous envoyera. Nous disirons changer dhuysier. Prenez bien garde a tout/ Jay entendu comme Siribert se trouve blesse a

⁴⁵ Bernardino Pisano heeft blijkbaar nog enige moeite met het Frans, althans wat de geschreven taal betreft. Hij vraagt immers aan Sébastien Irradis om hem steeds in het Italiaans te schrijven. Voor zijn vrouw Ysabetta is het allemaal hetzelfde, zegt Bernardin. (Zij kan de twee talen blijkbaar perfect lezen en schrijven). Maar als ze weg is moet Bernardin beroep doen op Joanino om de franstalige brief te lezen. In de marge: "*Soit interroghue sur la precedente il denye quil avoit charge de Bernardin de faire et acomplir ce que sa femme luy mandoit luy soit monstre remonstre cestes*".

⁴⁶ Op het origineel J 15 staat "*Ipioni*". Het gaat hier om Scipio, de gezel die naar Italië wegvluchtte met geld van de tafel.

⁴⁷ In de marge: "*Soit sceu que veult estre ce que preleve levesque*" en "*Soit interroghue que signiffient les motz de donner responce*". De bisschoppelijke belasting op de activiteiten van de lombarden in Valenciennes blijkt een traditie want Irradis vermeldt dat ze bij gewoonte elk jaar één pond groot geven aan de bisschop van Atrecht om tafel te mogen houden. (GRM Proces 2781, document D f°2r).

Bruxelles. Que Dieu est la hault. Aultre ne vous scauroye que dire sinon que me servez bien. Que Christo vous garde/ par

f°11v

vostre patron. Ainsi soubscript Bernardino de Pisa. Dessoubz estoit escript: donrez adviz a Poteri et a luy et a sa femme me recommanderez et a tous les amys/ Plus bas estoit encoires escript: Ysabetta a dict mavoir envoye ung paquet de lettres par une femme le quel nay receu. Et est besoing de le trouver et recomicer pource qu'il y a la requeste cy presentee et la responce du procureur. Parquoy faictes de le trouver/ Et quelle le vous rende fusse bien que la debvriez faire prendre par justice et le me envoyez. Je pense que ce jourdhuy doit estre arrivee. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars en Vallenciennes.

Jhs le premier de febvrier 1551

XVI

Ceste est pour vous dire comme Siribert cherche que lhuysier se paye de ce qui est en la maison mais faictes que pour riens ne le consentez. Si touteffois lhuysier se vueille faire par force en ferez protestation pardevant ung notaire et tesmoins en vostre nom propre. Et sil

f°12r

cherche ancoires ... faire tourner lhuysier le quel die ny voul... estre regardez quel compaignement que ilz vous do... et sil vous semble qu'il ne soit homme de (biens) (d)irez que ne le voulez et que le tenze po(ur su)spect en protestant de dommaiges et interestz. Et ayez loeil au guet, ne fiez vous de personne ne fust que Jan Dionise⁴⁸ venist. Sachez Ysabetta en a du tout assez adverti lhuysier dudict affaire. Aultre ne scauroye vous dire sinon attendez bien a les table affaires et ce direz pareillement a Staminetta, quelle y pregne aussi garde. Que Christo vous garde de mal par vostre patron. Ainsi soubscript: Bernardino de Pisa a Bruxelles. Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis serviteur de Bernardino de Pisa

Je, Guillaume Machefoing, procureur postulant au Grand Conseil de l'Empereur, Nostre Seigneur, a Malines/ par mon serment faict et preste a ladicte court, certiffie par cestes de bien et leallement et au mieulx qu'il ma este possible avoir translate certaines missives jusques au nombre de XVI par lordonnance de monsieur maistre Boudoyne Le Cocq, conseiller et procureur general dudict Grand Conseil/ dytalien en franchois sans aucunement avoir change la substance du contenu dicelles, reserve ce qu'il ne ma este possible de pouvoir aucunement lire par estre icelles cy mal escriptes/ que ay laisse en blancq et signalement en deux lettres, lune de la date du XXIIIe de juing 1551 sus la fin dicelles depuis le mot faictes le/ jusques aux motz par vostre/ lautre datee du Xe de may en la

⁴⁸ In de marge: "*savoyr qui est Jehan Dionise et quelle chose il desmelloit*".

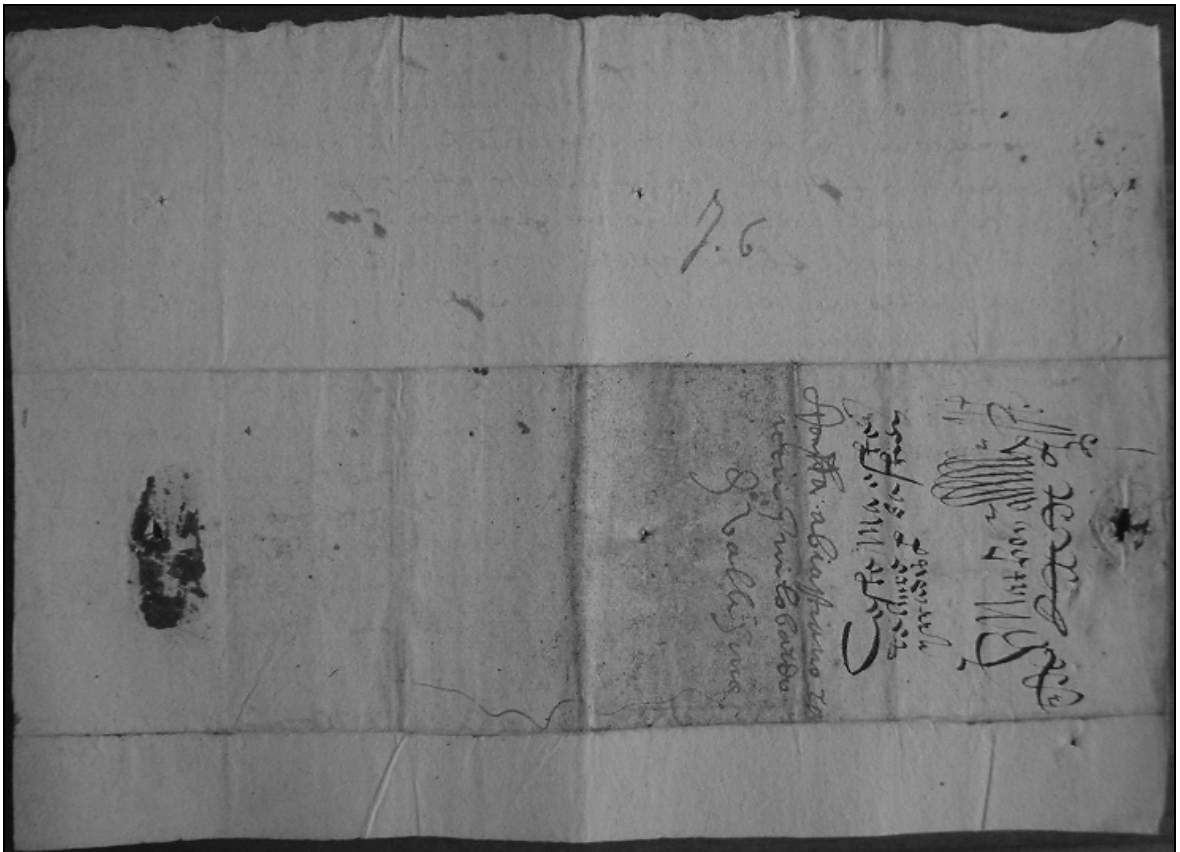
premiere ligne depuis le mot XII £ jusques a la fin dicelle ligne qui sont environ deux motz. Et en tesmoing de ce ay soubzsigne cestes le XXVe jour de febvrier XV^C cinquanteung.

G.Machefoing

^{22 Septembris 1551}
Dilectissime (omni gratia leticia in christo) vobis illa dicitur et quanto letam dicitur
cuius p[ro]p[ri]o et sabato alio p[ro]p[ri]o vobis finis et p[ro]p[ri]o ego missus
fatto r[ati]oni t[ame]n torto et di atco no dubito v[est]r[is] l[et]it[is] in son
o adubitan[is] et p[ro]p[ri]o v[est]r[is] ab iudicio att[est]o si p[ro]p[ri]o et ego no vobis
vobis atam[en]t[is] et v[est]r[is] ro v[est]r[is] g[ra]t[ia] co s[ic] p[ro]p[ri]o d[omi]n[us] h[ic]
et h[ic] et s[ic] g[ra]t[ia] et g[ra]t[ia] ap[er]t[is] et g[ra]t[ia] g[ra]t[ia] r[ati]o h[ic] h[ic]
et p[ro]p[ri]o no p[ro]p[ri]o vobis p[ro]p[ri]o vobis ab iudicio tanto d[omi]n[us]
fari p[ro]p[ri]o vobis et vobis no p[ro]p[ri]o vobis ab iudicio tanto d[omi]n[us]
no vobis ab iudicio vobis ab iudicio ab iudicio h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic] h[ic]
p[ro]p[ri]o ego vobis vobis g[ra]t[ia] a s[ic] vobis (omni leticia d[omi]n[us]
si r[ati]o vobis vobis et si p[ro]p[ri]o vobis si no vobis g[ra]t[ia] (omni
leticia et h[ic] vobis leticia et h[ic] et vobis vobis vobis vobis
et h[ic] et h[ic] p[ro]p[ri]o vobis et vobis vobis vobis vobis vobis vobis
vobis et vobis vobis vobis vobis vobis vobis vobis vobis vobis
et suo marito et vobis vobis vobis vobis vobis vobis vobis vobis

G. Machefoing

Vorkant van brief 5 van Bernardin Pisano aan Sébastien Iradis, 22 september 1551. ARA, Grote Raad van Mechelen, Processen in Eerste Aanleg, 2781, document J 6 r.

Achterkant van brief 5 van Bernardin Pisano aan Sébastien Iradis, 22 september 1551. ARA, Grote Raad van Mechelen, Processen in Eerste Aanleg, 2781, document J 6 r.

De brieven van Ysabetta Pisano aan Sébastien Iradis (ARA, Grote Raad van Mechelen, Processen in Eerste Aanleg, 2781, document K)

Het document K is een kleinere lias dan J 1. De folionummering is van onze hand en de vertaling begint op folio 7 recto. De folios 1 tot en met 6 zijn de originele brieven van Ysabetta Pisano aan Sébastien Iradis die in dit geval vastgehecht zijn binnenin de lias. Voor de transcriptie en weergave van dit document gaan we op dezelfde wijze tewerk als met document J 1. Hier gelden dus dezelfde voorschriften in verband met hoofdletters, leestekens en toegevoegd commentaar. Bij dit document heeft deurwaarder Matthon geen kanttekeningen gemaakt. De vertaler (opnieuw Guillaume Machefoing) wist de brieven ook hier niet chronologisch te rangschikken. De lezer moet eerst de brieven 2 tot en met 6 lezen en pas als laatste brief 1. We hebben eveneens verkozen het document weer te geven in de volgorde dat we het gevonden hebben.

f° 7r

I

Sachez, Sebastien, que jay receu la vostre de la quelle fort me suis esmerveille que lhuysier ay faict le compte et que vouldriez que escripviz a lhuysier que avons receu une somme de quatrevingtz dix huict livres ⁊ huict solz et deux deniers/ Je ne trouve point ainsi le party mais je croy bien quil soit ainsi. Vous menvoyerez ung peu la partye par partyes et ne ayez paour quil vous en advienne mal aucun/ pour avoir secouru vostre maistre du sien/ et est par la sentence condampne a remectre la table en tel estat comme elle estoit du temps de Nicolas Lauwijn⁴⁹ et pourre ont ilz Lille⁵⁰ en arrest et trouve par appointement. La nostre contrepartye a faict avecq la court quilz nont a desbourser aultre que ce quilz trouveront avecq linterestz qui monte. Ledict appointement vostre maistre le vous a envoye. Monstrez le a lhuysier. Ne vous ne luy ne povez avoir dangier comme verras que luy ay escript. Et priez luy quil ne vueille faire aucun brouet ne scandale. Avons encoires bonne esperance en Dieu

f°7v

que nous appointerons avecq ladict court affin que ne venissions a les mains. Et ne croy que ces gens furnissent jamais par estre une chose trop deshonneste a vouloir les biens et ne les vouloir a payer les debtes. Vous pourrez aussi parler avecq lhuysier et luy prier quil nen face aucune parolle. Jay entendu comme Staminete est fort cruelle envers luy et quelle faict trop la maistresse. Aultre ne scay vous dire pour le present. Ecrivez incontinement ce quil en ensuivra. Escript le vingt et deuxiesme de decembre. Ainsi subscript par Ysabette a Anvers. Superscription: soit donnee a Sebastien Yradis en Valenchienne. Et plus bas: le messaigier deux patars.

⁴⁹ Nicolas Lauwijn is blijkbaar de voorganger van Bernardin Pisano.

⁵⁰ Bernardin Pisano hield in diezelfde periode ook alleen de tafel van Rijsel (ARA, Audiëntie, 1404/1 f°134r).

II

Bastien, jay receue la vostre ensamble aultre lettre que avez donne a celle femme⁵¹ ou il y avoit une requeste dedans. Et quant a ce que me escripvez de celle femme qui avoit une borsse⁵² ou il y avoit faulte de deux anneaux je la ay contentee en la presence de ce Vivarier⁵³ que scavez celluy homme long et brun qui vient

f°8r

souventeffois a la table. Lay en demandez car en sa presence a este contentee par ce qui [sic: que] si son anneau venist le luy rendroye. Et quant les anneaux furent venuz les ay monstrez audict Vivarier devant les avoir monstrez a quelque aultre personne mais il ma declare sur sa conscience quil ne les cognoissoit/ Si la fatroilleresse⁵⁴ ne eust este contente elle ne me eust rendue son billet. Vous dictes eu trois florins que luy auroye donne mais quelle y pense bien que luy ay donne cinq florins pour les deux anneaux/ Mais il ne luy en fault parler car elle a este contente comme il appert par mavoir rendu son billet. Et quant a ce que me escripvez de une turquoise je vous diz que nay aucune turquoise ne aultre anneau qui appartiegne a quelcun.⁵⁵ Il est besoin que luy faictes faire serment es mains nostre cure combien il peult valoir et payer le moings quil est possible. Il la faut contenter avecq le moings que on pourra. Et quant a ce que me dictes que avez receu quatre escuz de grande callote de ces deux sayons il va bien mais cest trop bon marche. Mais puis que lavez vendu on ny peult remedier. Touchant lhomme de Paris que dictes quil voudroit son argent je voudroye quil les eust. Luy direz que ce nest par nostre faulte et que sommes en court pour avoir une fin de

f°8v

noz affaires, quil men desplaist jusques au coeur quil ayt tant attendu mais jespere en Dieu de brief en avoir la fin puis que sommes es mains de la justice soit a tort soit a droict/ Il nen a la fin qui voudroit patience. Par force ceste fois il nous touche/ Priez luy de nostre part quil ayt encoires/ ung peu de patience. Aultre ne scay que vous dire. Faictes mes recommandations a les amys et principalement a monsieur le cure et a Jan de Lotte. Luy disant quil face souvenir a monsieur le cure quil prie Dieu pour nous que puisse avoir bonne expedition de nostre affaire. Et recommandez moy mille fois a monsieur lhuysier. Et luy direz quil me desplaist jusques au coeur quil fault quil demeure si longuement hors sa maison mais ce nest par nostre faulte. Je luy escripveray par Pierequino de noz affaires. Sa femme se porte bien avecq ses enffans et se recommande par mille

⁵¹ Het gaat over de vrouw die als gezant onder meer het rekwes moest brengen naar Pisano maar dat uiterst traag had gedaan.

⁵² Het betreft een andere vrouw, namelijk een klant.

⁵³ "Vivarier" op origineel (f°2r).

⁵⁴ Op het origineel (f°2r) staat "*la faltrolle la faltrollore*". De juiste betekenis van dit woord hebben we niet teruggevonden maar we menen het te mogen opnemen als een vrouwelijke vorm voor "valsaard" of "veinzer" (cfr. "*falso*"; "*faux*"; "*faussaire*" etc.).

⁵⁵ Vermoedelijk gaat het hier om een andere klant aangezien Ysabetta van de "*faltrolle*" al het briefje terug heeft. Het gaat hier om een vrouw die een turkooisring opeist maar die Ysabetta niet vindt. Iradis moet haar dan maar betalen nadat ze onder eed de prijs van de ring heeft gezegd.

fois a luy. Escript le XVIII de febvrier XV^C LI. Soubscript: Ysabetta Pisano a Malines. Superscription: soit donnee a Sebastien aux lombars en Vallenchiennes.

f°9r

III

Sebastien, sachez que jay receue la vostre et quant a ce que escripvez de levesque mon mary ne scait combien on luy donne. Et sera besoing que vous regardez secretement au livre de Scipion. Je croy que vous trouverez combien il luy a donne lautre annee et ainsi luy donnerez vous. Et quant du poix dargent Bernardino nen scait a parler et le fault contenter le mieulx que pourra. Prenez garde, il me samble quilz vueillent donner la casse es mains de Jan Denys parce que lhuysier voudroit retourner en sa maison. Je scay bien que Jan Denys ne le voudra accepter sinon par compte. Et sachez quil sera besoing luy faire ung peu de grace de environ de douse livres comme en avez adverti et scavez faire. Nostre partir dure longuement. Ce nest par faulte de solliciter plus tost. Sil estoit possible voudroye me envoiastes par Pierrequin ung paquet de lettres que jay laisse au bancq devant le lict ou dormoit Stanenete avecq la meschme. Soyez saige. Me escripvez comme se porte Vincent et sil est ancoires si rude. Despereez le moins que pourrez/ Car je scay bien lhuysier est homme de bien et ne voudroit chose superflue/ Je sus mary quil ne peult demourer jusques a tant que ce traicte soit faict. Mais il fault avoir

f°9v

patience. Mescripvez quil vous samble quilz vueillent faire. Aultre chose ne scay que dire. Recommandez moy a nostre cure et a Jan de Lotte. Leur priant quilz vueillent prier Dieu pour moy et se Dieu me donne la grace. Jay espoir le recognoistre envers eulx. Liserez ceste de vostre maistre a Poteri. Escript le septiesme de mars. Ainsi soubscript: Ysabetta Pisano a Malines. Plus bas estoit escript: donnez ceste lettre a lhuysier et Jennin Poteri quilz la lisent. Superscription: soit donnee a Sebastien Yradis aux lombars a Vallenchiennes.

III

Sebastien sachez que je me esmerveille que ne avez escript par le porteur de cestes comme la chose passe pardela. Poteri me a escript que ne scavez lire la lettre de mon mary/ Estudiez la bien deux ou trois fois/ puis la entenderez. Je vous avoie encoires escript mais vous ne me avez envoye ce que javoye volu avoir/ assavoir certes lettres que jay laissez

f°10r

en la chambre de Stanineti [sic:Staminetta] au petit bancq. Envoyez le moy par Pierquinet sil est possible devant Pasques. Mon cousin vous dira ce que aurez a faire et faictes le et ne faillez de ce que vous dira. Escript en haste le XVII de Mars. Ainsi soubscript Ysabetta Pisano a Malines. Superscription soit donnee a Sebastien Yradis aux Lombars en Valenchiennes.

V

Sebastien, sachez que jay receue la vostre et tout va bien entendu. Et touchant que dictes de mademoiselle de son quelle soit fort malade il men desplaist jusques au coeur. Et quant a ce que dictes de aucuneffois inviter les gens de bien je diz quil nest besoing de tant dinvitemens parce que moy et mon mary ny sommes/ Nous sommes pur des gens assez sans en avoir ancoires des aultres. Nous avons pour le present trop de despens. Je vous promectz que se despende plus que on ne gaigne. Avons neantmoins espoir en Dieu que ne durera gueres/ Avecq la grace de Dieu je vous diz que debveriez despendre le

f°10v

moings quil fust possible et principalement voiant vostre maistre en tous ses despens a tort et sans cause. Les gens de bien nont que faire de voz invitemens/ Envoyez moy le compte de ce qui a este despendu depuis que sommes partiz. Je veulx bien que vivez honnestement comme il appartient mais point superhabondamment. Vostre maistre nest pour le present cy et ce que Pierquinnet portera sera a la bonne heure. Aultre pour le present ne scay que escripre. Recommandez moy a Poteri que avons espoir de brief avoir fin avecq la grace de Dieu. Et recommandez moy a tous les aultres amys. Escript le XVIIIe dapvril mil cincqens/ cinquanteung. Ainsi subscript : ~~soit donnee a Sebastien Yrradis moy~~ Ysabetta Pisano a Malines. Superscription : soit donnee a Sebastien Yrradis aux lombars de Valenchiennes.

VI

Sachez, Sebastien, que jay receu la vostre avecq ung petit brevet touchant les despens/ lesquelles me sambtent assez grandes mais je croy bien

f°11r

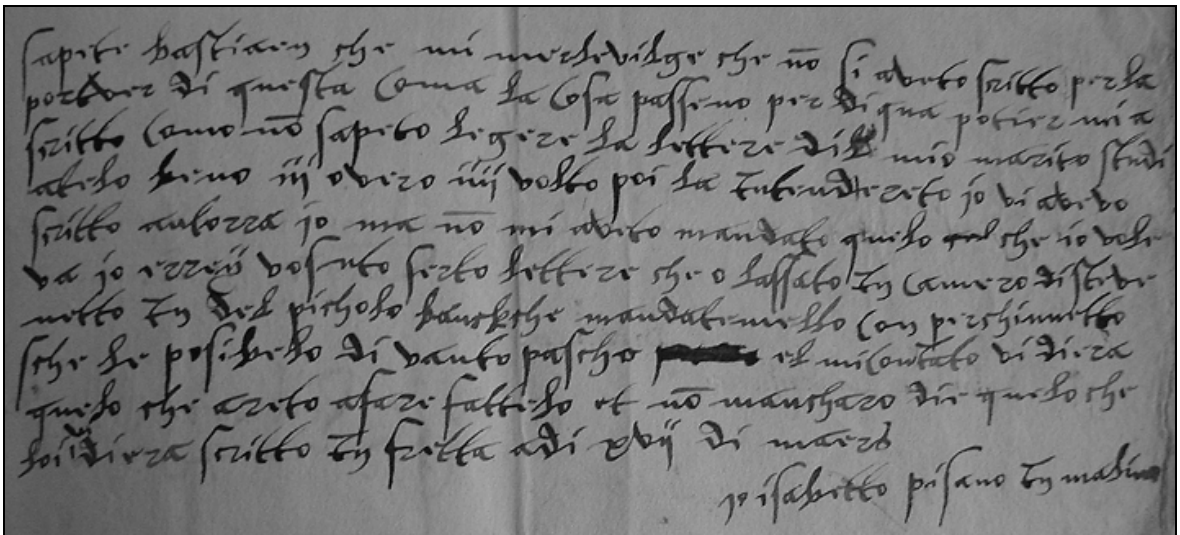
que toute chose est chiere comme aussi il est icy et par tout. Toutefois nestes que cinq bouches. Faictes vostre mieulx de despendere le moings quil sera possible. Sachez que jay receu le papier que mavez mande par Pierrequino mais il y fault ung livre long ou estoient escriptz les despens de la maison qui estoient faictes a Lille. Ne faillez de le me envoyer ~~la femme de lhuissier vient la~~ par Pierrequin et regardez il y ancoires des aultres escriptures et les me envoyez. La femme de lhuissier vient dela en la compagnie du jeusne lou. Recepvez la en la maison et la traictez commme son mary et leur faictes bonne chiere honnestement. Car ce ne sont point gens qui demandent superfluitez. Touchant a noz affaires ilz vont tout bellement avant par quoy nostre partement sera plus long quil peult. Mais de nostre part ne faillons de solliciter le plus quil nous est possible. A ces festes de Penthecoste naurons riens mais jay espoir en Dieu que en aurons une fin devant les grandes vacances/ Le semblable direz a Poteri nostre cousin et luy direz que nous nous recommandons fort a luy et a sa compagnie. Et direz a monsieur le cure que je me recommande fort a luy et a ses bonnes prieres et aussi.

f°11v

a Jan de Lotte et a tous les amys. Aultre ne vous escripiz vous priant avoir loeil a la maison et faictes comme vouldriez que on vous feist si vous vous trovastes en semblable estat. Escrypt le Vie de may mil cinq cens cinquante ung. Ainsi soubscript: moy Ysabetta Pisano a Malines/ Plus ~~bas~~ bas estoit escrypt: sinon mary se trouve a Bruxelles pour noz affaires/ Superscription: soit donnee a Sebastien Yrradis en Valenchiennes.

Je, Guillaume Machefoing, procureur postulant au Grand Conseil de l'Empereur, Nostre Seigneur, a Malines, par mon serment faict et preste a ladict court certiffie par cestes de bier et leallement et au mieulx quil ma este possible avoir translate certaines missives escriptes par la femme de Bernardino de Pisa jusques au nombre de six par lordonnance de monsieur maistre Baudoyne Le Cocq, conseiller ordinaire et procureur general dudict Grant Conseil/ dytalien en franchois/ sans aucunement avoir change la substance du contenu dicelles/ Et en tesmoings ay soubsigne cestes le XXVIe jour de febvrier XV^c cinquante ung.

G.Machefoing

Sapete bastianoy che mi mandate a dire che no si abito scitto per la
postura di questa cosa la cosa passava per di qua potire mi a
scitto como no sapete ligere la lettera di di mio marito scitto
che ho in obizzo in obizzo per la tubandato io di abito
scitto aulora io ma no mi abito mandate quello qual che io debbo
da io veggio desuto scitto lettera che o lassato in camero di scitto
scitto in del picholo banco che mandate in llo con preschimento
che lo possibile di dante pascho ~~per~~ et mandate di dicit
quello che avete afare fatto et no mancho di quello che
ho dicit scitto in scitto ad di di di marzo
io isabetta pisano in malines

Voorkant van brief 4 van Ysabetta Pisano aan Sébastien Iradis, 17 maart 1551 (detail). ARA, Grote Raad van Mechelen, Processen in Eerste Aanleg, 2781, document K, f° 4 r.

Bijlage 2. De “officiële lijst” (namen en steden) uit het “*Récolement des Lombards*”

ARA, Audiëntie, 1401/1, f° 131-138

Deze lijst bevat 53 namen van lombarden met vermelding van hun origine. Daarop volgen 37 steden waar een leentafel was. Deze lijst is een samenvatting en is onvolledig. We verwijzen voor meer uitleg naar onze inleiding op de hoofdtekst, pp. 31-32. We geven het origineel weer zoals het is, zonder enige aanpassing of toevoeging:

f° 131

Anthoine Succa } piedmontois
Anthoine Marie Bergaigne }
Anthoine Masio
Anthoine de Ruede malinois

Bernardin Porquin } piemontois
Bertholemi Souldan }
Bertholemi Bannelli lucquois
Baptista Chioni
Berthin Thowart piedmontois
Bertholemi de Siennes piedmontois
Bernardin dit Gabrieli de Pise
Bertholemien Salomon piedmontois
Bernardin de Rubeiz } piedmontois
Bonifacius Mussis }
Baltazar Pourcellis

Cesar Boette } piedmontois
Cesar Bonnet }
Cornelis Boom bourgeois damsterdam

Dominicque Galon piedmontois
Dominicque Baud

Francois Mascet	}	piedmontois
Francois Boutael		
Gabriel Mayal		piedmontois
Jacques Scarron	}	piedmontois
Jacques Bois		
Jehan Paul Bergaingne		
Jehan Andrien Ymmonin		
Jehan Succa nepveu de Anthoine		
Jehan Heymans de La Haye en Hollande		
Jennin Succa	}	piedmontois
Jehan Paul Mascet		
Jacques Lombart		
Jehan Anthoine de Capris		
Jehan Jacques Simon		
Jacques Mens	}	piedmontois
Jehan Pierre Buzin		
Jehan Evangeliste de Alladio		
Jacques Ferrier		
Jacques Pieranina natif danvers		
Laurens Germain	}	piedmontois
Lucas Zoys		
Loys Porquin		
Laurens Chamaïory Italien demeurant en Anvers		
Lievin vande Spurt bourgeois et manant de la ville de Gand		
Michiel Fonasse		piedmontois
Parenty de Poggio lucquois		
Philibert Barberis		piedmontois
Pierre de Hesdin de Tournay		
Parceval Fasciotis		piedmontois
Second Correris		piedmontois

Sampson Thowart natif de Flandres
filz de Berthin piedmontois
Sebastien Franco lucquois /

Valentin Ba(n)elar de Bruges bourgeois
et marchant damsterdam /

f° 132

Recueil de ce que les tenans les tables de prest pardeca ont declare par escript sur ce que la Reyne leur a escript et premiers de ceulx qui tiennent table de prest en Brabant

Anvers

Anthoine Succa / Jacques Scarron Bernardin Porquin marchans piedmontois / Et Parenti de Pogio marchans lucquois tenant la table de prest en la ville danvers / declairent que Gabriel Mayal qui le XVIIe de Juing 1546 a obtenu octroy pour finir icelle table le terme de neuf ans continuels a transporte les trois quarts dicelluy octroy audit Anthoine Succa lequel a choisy en sa compaignye lesdits Scarron et Pogio chacun pour ung quart et lautre quart icelluy Gabriel a transporte audit Bernardin Porquin /

Louvain

Jacques Bois marchant de piedmont tenant la table de prest en la ville de Louvain declare que feu Pierre de Bergaingne son oncle luy a transporte son droit en loctroy par luy obtenu pour tenir icelle table jusques au mois de may 1551. Et quil declairant a de XXIIe doctobre 1547 obtenu continuation dicelluy octroy pour autres douze ans commencent a lexpriation du premier octroy obtenu ledit feu Pierre /

Thielmont

Jehan Paul Bergaingne marchant piedmontois declare que seul et sans compaignye il tient la table de prest en la ville de Thielmont en vertu de loctroy par luy obtenu le XVIIIe de Novembre 1544 pour dix ans

Boisleduc

Jehan Andrien Ymmonin marchand piedmontois declare que seul et sans compaignye il tient la table de prest en la ville de Boisleduc en vertu de loctroy par luy obtenu le XXIIe de septembre 1546 pour le terme de douze ans continuelz

Nyvelle

Bertholemi Souldan marchand piedmontois / declare quil tient la table de prest en la ville de Nyvelle a cause du transport a luy fait par Jehan Heymans natif de Hollande et Jehan Andrien Ymmonin piedmontois du tiers que competois audit Jehan Heymans & au privilege dicelle table impetrie par feu Francois de Belis le XVIIIe doctobre 1537 / pour douze ans commencez au mois doctobre 1540. Et les autres deux tiers il les administra ou nom de Bertholemi Bannelli marchand lucquois et dudit feu Francois de Belis suyvant quil a fait avec eulx / Bien dit il avoir entendu que ung nomme Jehan Succa a obtenu certain pretendus privileges pour tenir ladite table mais il nen a point use une en vertu dicelluy preste ou furny aucuns deniers en ladite table

Maestrecht

Bernardin Porquin marchand piedmontois declare que tient table de prest en la ville de Maestrecht en vertu de loctroy par luy obtenu le XXIIe de Janvier 1548 pour le temps de douze ans / et quil tient icelle table seul sans compaignon et sans en avoir fait aucuns transportz /

Flandres

Gand

Parenty de Pogio tenant la table de prest en la ville de Gand declare que pour tenir icelle table il a obtenu octroy le VIIIe daoust 1538 que doibt expirer au mois daoust XVc cinquante. Et quil en a transporte ung quart a feu Pierre Bergaigne ung quart a Baptista Chioni et ung quart a Anthoine Succa lequel Baptista Chioni a depuis transporte sondit quart audit Parenty di Pogio /

Et ledit Anthoine Succa declare avoir le XIXe de decembre XVc quarante quatre obtenu nouvel octroy pour terme icelle table encorres dix ans que commeceront [sic] audit mois daoust 1550 dont il a promis faire part audit Parenty de Pogio quil fera moyennant ordonnance decourt /

Bruges

Jacques Bois et Philibert Barberis marchans piedmontois declairent quilz tiengnent table de prest en la ville de Bruges depuis le XXIIIe de novembre XVc XLIX lors que commença leur octroy obtenu le XXVIIe de mars 1547 pour douze ans dont la moictie compete audit Philibert seul et en lautre moictie sont participans ledit Jacques Bois Jennin Succa et Jehan Paul Mascet piedmontois affin que chacun deulx a ung tiers en icelle moictie

Ypre

Second Correris marchant piedmontois declaire quil tient table de prest en la ville dypre en vertu de loctroy par luy obtenu le XXIXe de Jullet [sic] XVc XLVI pour le terme de dix ans / dont il a transporte la moictie a Jehan Paul Mascet et Francois Mascet aussi piedmontois / Et encorres ung quart audit Jehan Paul Mascet /

f° 133 v°

Courtray

Jehan Paul Mascet piedmontois declaire que seul sans avoir compaignie il a tenu jusques a present table de prest en la ville de Courtray depuis le premier jour de mars XVc quarantetrois lors quil obtint octroy pour tenir icelle table le terme de neuf ans /

Nyeuport

Jacques Lombart marchant piedmontois tenant table de prest en la ville de Nyeuport / declaire que Jacques aussi marchant ayant le XIIIe de mars XVc XLVIII obtenu octroy pour tenir icelle table de prest le terme de dix ans a transporte ledit octroy a feu Anthoine Tuwart natif de Flandres filz de Berthin piedmontois qui en seul joy jusques au jour de son transport et que ledit Jacques Lombart ayant depuis espouse la vefve dudit Anthoine tient aussi ladite table /

Lescluse

Philibert Barberis marchant piedmontois tenant table de prest en la ville de Lescluse ~~que~~ declaire que Francois Boutael piedmontois qui le XXVIIe de febvrier XVc XLVIII obtient octroy pour tenir icelle table le terme de huit ans sans avoir joy dicelluy ~~le~~ octroy le transporta le VIe de may 1549 audit Philibert lequel seul et sans compaignye en joyst /

Hulst

Michiel Fonasse et Jehan de Sucqua nepveu de Anthoine marchans piedmontois declairent quil tiennent table de prest en la ville de Hulst en vertu du transport a eulx fait Dominique Baud aussi piedmontois lequel ~~octroy~~ a ce avoit obtenu octroy pour ~~neuf an~~ douze ans le XIIIe de decembre XVc quarantesept

f° 134

Tournay

Bertholemi de Sennes [sic] marchand piedmontois declaire que seul sans compaignie il tient table de prest en la ville de Tournay en vertu de loctroy par luy obtenu le XXVIIIe doctobre XVc quarante que commença avoir cours le premier daoust 1542 et expirera le premier daoust XVc cinquante deux

Lille

Bernardin dit Gabrieli marchand de Pise declaire que seul et sans compaignie il tient table de prest en la ville de Lille en vertu de loctroy par luy obtenu le XVIIIe de Juing XVc quaranteung pour douze ans continuels /

Douay

Sampson Thowart natif de Flandres filz de Berthin Thowart marchand piedmontois / declaire quil tient table de prest en la ville de Douay en vertu de loctroy par luy obtenu le VIIIe de febvrier XVe quarante trois / et que pour la moictie il a choisy pour compaignon Bertholomieu de Senis marchand piedmontois lequel octroy expirera au mois de febvrier XVc cinquante cinq /

Arthois

Arras

Dominique Baud marchand piedmontois tenant table de prest en la ville de Arras declaire que Bertholemi Ferrier aussi piedmontois a transporte a Jacques Pieranina natif danvers loctroy par luy obtenu le XXVIIe de Janvier XVc quarante quatre pour tenir ladite table le terme de dix ans lequel Jacques sans ~~aussi~~ en avoir joy la resigne audit Dominique qui en joyst seul et sans compaignye /

St Omer

Jehan Anthoine de Capris Bertholemi de Siennes & Jehan Jacques Simon marchans piedmontois tenant table de prest en la ville de St Omer declairent que feu Francois de Belis ayant le XXIIIe de novembre XVc quarante cinq obtenu loctroy pour tenir icelle table le terme de douze ans sans en avoir joy a avec ung Bartholemi Salmon transporte icelluy octroy a Jehan Paul Bergaigne lequel aussi sans en avoir joy la transporte audit Jehan Anthoine de Capris qui a choisy pour compaignons lesdits Bertholemi de Sennes [sic] et Jehan Jacques Simeon chacun pour ung tiers

Bethune

Jehan Paul Bergaigne marchant piedmontois declaire que le privilege pour tenir table de prest en la ville de Bethune a este impetre le XXIIIe de novembre lan XVc quarante cinq pour douze ans par Bertholomien Salomon piedmontois duquel et dung Francois de Belis il Jehan ~~en~~ a eu le transport dicelluy octroy / Et quil a choisy pour ses compaignons Anthoine Marie pour une moictie et Jacques Bois pour ung quart lequel Anthoine a decechief transporte sa moictie audit declairant lequel avec Baltazar Pourcellis a commence tenir ladite table en la fin de novembre lan XVc quarante huit [*in de marge* : note quil dit XXXVIII mais il semble quil doit dire XLVIII] / Et quil a entendu que Anthoine Masis piedmontois a en cession du quart dudit Jacques Bois mais il ny est venu pour mectre argent ou joys dudit quart /

Valenciennes

Parenti de Pogio marchant lucquois declaire que loctroy le XXIIIXe de febvrier 1540 obtenu par Laurens Germain et feu Francois Belis piedmontois pour tenir table de prest en la ville de Valenciennes le terme de neuf ans que commencerent au mois de Jullet [sic] XVc XLVI luy compete par transport et cession a luy faicte / Et Bernardin dit Gabrieli manhand de Pise ~~dit~~ declaire quil tient icelle table par forme dypotheque ayant ladministration et maniance dicelle au nom desdits Laurens Germain et feu Francois Belis et de Jacques Mens sans compaignon en vertu dune sentence rendue au Grant Conseil de lempereur /

Haynnau

Mons en Haynnau

Parenty de Pogio marchand lucquois tenant table de prest en la ville de Mons en Haynnau declare que feu Francois de Belis le Ve de janvier 1539 obtint octroy pour tenir icelle table le terme de douze ans lequel octroy pour l'action par luy acquise fut change et mis sur luy et quil en a depuis joy seul sans savoir fait transport a personne /

Ath

Betholemi Souldan marchand piedmontois tenant table de prest en la ville dath en Haynnau declare que Pierre de Hesdin de Tournay et Jehan Andrien Immonin piedmontois le XXVIIIe de novembre XVc quarante trois obtindrent octroy pour tenir icelle table le terme de douze ans lequel octroy ledit Pierre ayant acquis l'action dudit Ymmonin a transporte a Sebastien Franco et Bertholemi Banelli marchand lucquois chacun dung tiers et ledit Sebastien ayant acquis la part dudit Banelli a transporte lesdits deux tiers audit Souldan le 7° de septembre 1545

Namur

Ledit Bertholemi Souldan declare avoir le XXVII de may XVc XLVI obtenu octroy pour tenir table de prest en la ville de Namur le temps de douze ans et que le XVe de juing ensuyvant il en transporta trois quartz a Lucas Zoys aussi piedmontois et au moyen de la renonciation dudit Lucas il a este restitue en son entier audit privilege dont il a fait part a Bernardin Pourquin et Anthoine Marie Bergaigne aussi piedmontois a chacun ~~de~~ dung tiers et depuis ~~les~~ il cede les moicties de son tier audit Lucas Zoys suyvant certain contract que na sorty effect /

Jehan Paul Bergaigne declare quil a aussi part en la table de prest en ladite ville de Namur /

f° 135 v°

Malines

Anthoine de Ruede declare avoir le XXVIIe de juing XVc quarante quatre obtenu octroy pour tenir table de prest en la ville de Malines lequel octroy devoit commencer en may 1549 et expire en may XVc cinquante neuf / et que obstant aucuns empeschemens et proces il na erige ladite table de preste aussi transporte partie dicelle a personne /

Zeellande /

Middelbourg

Loys Porquin declare tenir seule et sans compaignye table de prest en la ville de Middelbourg en Zeellande en vertu de loctroy par luy obtenu le XXVIIIe de Jullet [sic] XVc quarantesix pour dix ans lors advenir /

Goes

Bernardin de Rubeiz marchant piedmontois tenant la table de prest en la ville de la Goes en Zeellande / declare que la IIIIe de Juing 1544 Dominicus Galon aussi piedmontois impetra octroy pour tenir icelle table que doibt expirer au mois de Juing 1554 et Loys Porquin de ladite nation ayant obtenu ~~par tra~~ transport dudit Galon ceda icceluy octroy a Bonifacius Mussis et audit Rubeiz lesquels aussi le transporterent depuis a feu Jacques Balbis aussi de ladite nation lequel decechief transporta icelluy octroy audit Bernardin de Rubeiz /

Ziericxzee

Bonifacius Mussis marchant piedmontois declare tenir la table de prest en la ville de Ziericxzee en Zeellande en vertu de loctroy par luy obtenu le XXVIIe de Janvier XVc quarantesix que doibt expirer au mois de janvier XVc quarantehuit et quil a transporte la moictie dicelle table a Bernardin Rubeiz aussi piedmontois.

f° 136

Hollande/

Dordrecht

Michiel Fonasse marchant piedmontois declare quil tient seul la table de prest en la ville de Dordrecht en vertu de loctroy par luy obtenu le XXIXe de may XVc quarantesix pour le terme douze ans combien et parcidevant il en avoit transporte la moictie a Jacques Scarron aussi piedmontois ~~lequel~~ car depuis il luy a decechief transporte ladite moictie/

Rotterdam

Jehan Pierre Buzin marchant piedmontois declare que seul et sans compaignie il tient la table de prest en la ville de Rotterdam au moyen de loctroy par luy obtenu le XXIe doctobre XVc quarantesept pour le terme de dix ans/

Delft

Ledit Jehan Pierre Buzin declare aussi que Parceval Fasciotis marchant piedmontois lequel avoit obtenu octroy pour tenir table de prest en la ville de Delft pour douze ans le XXVIIe de septembre XVc quarantesix / luy en a transporte la moictie / Et lautre moictie il ~~en~~ transporta a deux autres associes ung quart a Evangeliste de Alladio piedmontois que ledit Buzin a acquis de luy et lautre quart a Cesar Boette qui le transporta a Anthoine Marie de Bergaigne piedmontois duquel ledit Buzin la depuis obtenu/ de sorte quil est seul en ladite table / Bien est vray que autresfois il a cede sadite moictie a Michiel Fonasse mais depuis ledit Fonasse la decechief transporte audit Buzin/

La Haye

Parenti de Pogio ~~et~~ marchant lucquois et Jehan Andrien Ymmonin piedmontois tenans la table de prest en La Haye en Hollande declairent que le XIe de septembre XVc quaranteix octroy pour tenir ladite table fut obtenu par Bertholemi Banelli lucquois pour dix ans lequel la transporte audit Pogio qui a prins en compaignie ledit Ymmonin pour la moictie/

f° 137 v°

Leyden

Jehan Evangeliste de Alladio marchant piedmontois tenant table de prest en ville de Leyden pour deux tiers declare que Gabriel Mayal aussi piedmontois obtint le VIIe de janvier XVc quarantecinq pour tenir icelle table le terme de douze ans et prins en compaignye Cesar Boette et Jehan Pierre Buzin aussi piedmontois chascun pour ung tiers et depuis ceda encores sondit tiers par luy reserve audit Cesar lequel en transporta aussi luy des tiers par luy acquis audit Jehan Pierre Buzin/ duquel ledit Evangeliste a obtenu lesdits deux tiers dont il jouyst encores presentement et lautre tiers compete audit Cesar sans quil y ait autre compaignie en ladite table/

Haerlem

Cesar Bonnet marchant piedmontois declare quil tient seul table de prest en la ville de Harlem en vertu de loctroy par luy obtenu le XIe de decembre XVc quarantetrois ~~et que~~ p pour douze ans et quil ~~nya~~ na personne en compaignie de ladite table/

Alckemaer

Jacques Ferrier marchant piedmontois tenant table de prest en la ville de Alckemaer declare que le dernier de janvier XVc quarante quatre Gabriel Mayalle et Jehan Pierre Buzin piedmontois obtinrent octroy pour tenir icelle table le terme de dix ans que doibvent expirer au mois de janvier 1554/ Et convindrent ensemble que ledit Gabriel joyroit dicelle table les premiers cinq ans et ledit Buzin ~~deb~~ en joyroit les autres cinq ans ensuyvans et depuis ledit Busin transporta son droit en icelle table a Cesar Bonnet piedmontois duquel ledit Ferrier estant lors serviteur en icelle table la obtenu par transport/

f° 137

Amsterdam

Laurens Chamaioy italien demeurant en Anvers tenant table de prest en la ville dAmsterdam declare que Leurens Germain piedmontois obtint le XXVVe de novembre 1544 octroy pour tenir icelle table le terme de douze ans lequel octroy il a transporte a Bertholemi Bannelli italien/ Et ledit Bannelli ayant par plusieurs fois resigne icelluy octroy tant a Lieven Vanderspurt bourgeois et manant de Gand que a Parenti de Poggio et que chascun deulx le luy a transporte decechief finalement la a deux fois transporte audit Chamaioy qui joyst seul et sans compaignie/

Goude

Jehan ~~hap~~ Evangeliste de Alladio marchant piedmontois declare quil tient table en la vile de la Goude en vertu de loctroy par luy obtenu le XXVIIIe davril XVc quarantequatre pour le terme de dix ans et quil a prins en compaignie pour la moictie Bernardin Pourquin aussi piedmontois

Gorchum

Jehan Heymans natif de La Haye en Hollande declare quil tient table de prest en la ville de Gornchum en vertu de transport a luy fait par Jehan Andries Ymmonin lequel avoit obtenu octroy le XXIXe de decembre XVc quarantetrois pour tenir icelle table le terme de neuf ans/ Et quil a commence prester au mois de juing XVc quaranteneuf/

Overyssel

Deventer

Laurens Germain marchand piedmontois declare que le XXVe du mois daoust XVc quarantehuit il obtint ~~table de prest~~ octroy pour tenir table de prest en la ville de Deventer si longuement quil plaira a ceulx de la loy dicelle ville et quil en a transporte ung tiers a Dominicque Galon piedmontois lequel nen a joy / Et depuis ledit Laurens a transporte entierement ledit octroy a Bertholemi Bannelli lucquois pour certaine somme de deniers quil luy devoit moyennant que ledit Bannelli est tenu de luy rendre ledit octroy quant il sera paye de son denier/ Lequel Bannelli aux mesmes condicions la aussi transporte a ung nomme Valentin Banelar de Bruges bourgeois et manant damsterdam et a Cornelis Boom aussi bourgeois damsterdam/ de sorte que lesdites condicions accomplies icelluy Germain joyra des deux tiers et ledit Dominicque de lautre tiers en icelle table/

Bijlage 3. Ordonnantie van Filips II van 13 februari 1580

ARA, Audiëntie, 576, f° 159-160

Het hieropvolgende document is een kopie (door de secretaris van de Raad van State en de Geheime Raad) van de ordonnantie van Filips II als antwoord op het rekest van Jean Laignier, superintendant van de lombarden. Laignier had aan de vorst gevraagd dat paal en perk zou worden gesteld aan Michel des Ardes, controleur-generaal van de leentafels. Laignier beklagde zich dat Des Ardes de tafelhouders teisterde door hun registers in beslag te nemen. Dit bemoeilijkte zijn eigen taak, zegde Laignier, want de leentafels waren belemmerd in hun werking door de praktijken van Des Ardes. Laignier had het reeds moeilijk genoeg om van alle leentafels het jaargeld te verkrijgen, gezien de omstandigheden waarin het land verkeerde. Door de oorlog ontvielen vele leentafels aan zijn bevoegdheid. Om de zaak te verhelpen, bepaalde de vorst dat Des Ardes slechts in bijzijn van de stadsmagistraat en de lombarden zelf de registers mocht inkijken en kopiëren. We geven de tekst hier in zijn oorspronkelijke vorm weer. De stukken die we opnamen in de hoofdttekst voorzagen we wel van de nodige accenten en leestekens.

f° 159 r

Philippes par la grace de Dieu Roÿ de Castille, de Leon, d'Arragon, de Navarre de Naples de Secille de Maillorcque de Sardaine des Isles Indes et terre ferme de la mer Oceane, Archiduc d'Austrice Duc de Bourgogne de Lothier de Brabant, de Lembourg de Luxembourg de Gueldres et de Milan, Comte de Habsburg de Flandres, d'Arthois de Bourgogne Palatin et de Haÿnault de Hollande de Zeelande de Namur et de Zutphen Prince de Z(w)aue, Marquis du Saint Empire Seigneur de Frize de Salins de Malines des cite villes et paÿs d'Utrecht, Overÿssel et Groeninge et dominateur en Asie et en Africque etc. A tous ceux qui ces presentes lettres verront salut/ Receu avons lhumble supplication de Jehan Laignier superintendent des tenans table de prest en noz paÿs de pardecha contenant que doiz le XIIIe d'octobre XV^c septante quatre il nous auroit pleu a la deliberation de Don Loÿs de Requesens lors notre Lieutenant et Gouverneur General de nosdicts Paÿs Baz luÿ commectre la superintendance et commission de traicter et composer avecq lesdicts tenans table de tous nosdicts de pardecha tant pour les mulctes

des pretenduz exces que par forme de recognoissance de leurs octroiz concedez et a conceder par lespace de dix ans parmi et moyennant en lieu de six mille livres arthois que son predecesseur Succa en soloit payër furnissement de quinze mil semblables livres [in de marge, op dezelfde hoogte : dont il auroit lors par forme d'anticipation desbourse seize mille livres] soubz espoir comme expressement conditionne estoit que lesdicts tenants tables de prest seroyent maintenez en la mesme forme en maniere et sur les mesme prouffictz, droictz, privileges, franchises, libertez et exemptions dont ilz et leurz predecesseurs avoyent accoustume de joÿr et user comme par act joint a sa requeste disoit plus amplement apparoir/ Et combien qu'en suÿvant ce ledict remonstrant deust bien avoir este maintenir en la joÿssance de la superintendance/ taxation et prouffict de toutes lesdictes tables de prest de tous nosdicts Paÿs Baz/ Sÿ est pour ne faire seulement doleance de Hollande de Zeelande qui par la pacification de Gand luÿ deussent avoir suÿvÿ/ que Amsterdam/ Harlem/ Berghes sur le Zoom, Armentierres et depuis Louvain, Tillemon, Malines, voire mesmes les entieres provinces d'Arthois, Haÿnault, Lille, Dovaÿ et Orchies et Valenchiennes luÿ sont este ostees/ Et quelques debvoir quil eust sceu faire il n'en a peu retenir la cognoissance a luÿ deue/ Dont avecq ledict traicte ou commission il fut mis en possession, et jasoit que de partie desdictes pertes il se soit plainct a ceulx de noz Demaines et Finances ÿ a environ deux ans / affin d'obtenir moderation et diminution de sondict rendage et recognoissance/ Toutefois au regard dudict, Namur, Nÿvelle, Tillemont et Louvain le suppliant na sceu obtenir lors que patience jusques ala reduction desdictes villes que lon se promectoit de jour a aultre/ Et quant a Berghes et Armentierres que lon escripveroit lettres affin que le suppliant feut recognu et paye selon les contractz que de notre part il avoit fait avecq les tenants tables Illecq le requerant et induisant avecq toutes instances et promesses de luÿ recognoistre et defalcquer ce que raison pour sesdictes pertes a l'annee ensuÿvante de furnir et avancher deux annees entieres de sondict rendage portans a trente mil florins et jasoit quil remonstrant eust beaucoup de raisons pour ne s'elargir a credit siavant signalement pour les molestations journalieres que lon permectoit faire aluÿ lesdicts tenants tables de prest contre et andehors de leurs privileges/

par un Michiel des Ardes/ Toutefois pour le zele et lamour quil avoit et au service de nosdicts paÿs a este content de se charger et par tous moÿens possibles trouver et promptement advancer lesdicts entiers trente mil florins dont et pour sadicte promptitude il auroit pleu a notre treschier et bon nepveu et frere Matthias Archiduc d’Austrie, Duc de Bourgogne et pour nous Gouverneur et Capitaine General en nosdicts paÿs de pardecha surceoir la commission de contrerolleur desdicts tenans tables baillee en prejudice de la commission dudit sujet (auquel ilz sont responsables et non aultres) audict Michiel des Ardes, avecq ordonnance de rapporter toutes copies quilen avoit affin de par icelles ne pouvoir travailler ledict remonstrant et tenans tables de prest/ Et jasoit que ladicte surcharge deust avoir este continuee du moins jusques que ledict suppliant ou tenans tables de prest feussent este convaincu de quelque crime ou contravention aleurs privileges dont il ne sont encoires este deument accusez Toutefois le remonstrant trenne que ladicte ou plus ample commission de contrerolleur seroit este delivree audict des Ardes au prejudice de luÿ remonstrant et ladicte commission et interrest irreparables de tous lesdicts tenans tables de prest/ non pas pour craincte quilz ont de punition en cas que l’on procede selon justice mais pour estre delivrez comme a perpetuelle torture de celluÿ quilz scavent estre leur ennemÿ mortel subornateur de faulx temoings banquerouteur cessionaire faulx monnoyeur dont disoit par pieches authenticques avoir assez faict apparoir tant au proces a ceulx de notre Conseil d’Etat/ dont ilz ne se scavoÿent asseurer quil nait retenu notables taches/ mesmes quil s’efforcera de les employer si jamais il en peult avoir le credit comme doiz maintenant il se persuade au moÿen du saisissement des livres desdicts tenans tables/ A cause de quoÿ puisque toutes precedentes remonstrances nont peu obnier aux tortz preparez Ensemble que le remonstrant est assure que messieur Leonard de Taxis jadis general de noz esdicts Paÿs Bas a constraint les tenans tables de prest tant audict Arthois que Valenchiennes en somme les aultres soubz l’obeissance de l’ennemÿ de luÿ paÿr aultrefois ensuÿvant l’assignation quil dict en avoir du Prince de Parma leurs quotes esdicts trente mille livres ja unesfois payees pardecha comme dessus et continuer le payement pour l’advenir dont le remonstrant se treuve grandement interesse en ce que luÿ y estoit deu pardessus lesdictes pensions ordinaires ou annuelles nous a le remonstrant tres humblement supplie que se ne le veuillons en tous lesdicts tenans tables veoir enthierement ruÿnez avecq rupture des ottroyz et

promesses a eulx baillees les voulsissions pourjuerir de remede convenable/ Scavoir faisons que nous les susdictes choses considerees inclinans favorablement a la requeste dudict suppliant/ A nous a la deliberation de notredict treschier bon nepveu et frere par advis de noz amez et feaulx ceulx de notre Conseil d'Etat et deputez des Estatz presentement restantz en notre ville d'Anvers par forme d'eclaircissement de la commission de contrerolleur general desdicts tenans tables nagaires ottroyee audict des Ardes declaire et ordonne, declairons et

f° 160 r

ordonnons parceste que par les motz faire saisir les livres et registres desdicts tenans tables y mentionnez n'avons entendu comme encoires n'entendons sinon exhibition et ostensions d'iceulx livres estre faicte aux magistrats des lieux quand les tenans tables par eulx seront requiz ou sommez et que iceulx seront visitez et en faictz extractz ou copies si besoing est en la maison et presence du tenant table illecq ou son commis sans quil soit loisible audict des Ardes ou aultres les emporter hors ou escrire ou brouiller dessus comme aultresfois se dict avoir este faict/ Aussi par les motz de namptissement des paines, amendes et forfactures devant tout promptement faict nonobstant opposition ou appellation/ Entendons et ordonnons que cecy la forme de droict soit obsernee et non procedee audict namptissement avant que par sommiere cognoissance du magistrat du lieu soit trouve ainsy convenir/ Si donnons en mandement et ordonnons a tous chancelliers/ Presidens et gens de noz consaulx, magistratz justiciers et officiers de nosdicts paÿs de pardecha respectivement requis de proceder a l'effect de ladicte commission de se reigler selon notre intention et éclaircissement susdict sans faire permettre ou souffrir estre faict ausdicts tenans tables tort ou prejudice audehors d'icelluy Car ainsy nous plaist il, donne en notre ville d'Anvers le XIII jour du mois de febvrier lan de grace mile cincqens octante, Et de noz regnes asscavoir des Espaignes, Secille pour le XXVe et de Naples pour le XXVIIe. Sur le remplÿ estoit escript par le Roÿ et signe N. de Sille et scelle du seau de sa Majeste en cÿre rouge pendant a double queue/.

Collationne et trouve concorder a son
original par mon secretaire et conseulx d'Etat et Prive/.

N. Sille

Bijlage 4. Beschuldiging van woeker gericht naar Jacques Vaentkens, 21 april 1605

RAG, Raad van Vlaanderen, 21.962, f° 3, 21 april 1605

Jacques Vaentkens (hier "*Vaeynkens*"), brauwer in "De Rozenkrans" in Oostende, werd veroordeeld tot een geldboete omdat hij woekergeld had gerecupereerd van de overleden Nicolas Masnij. Masnij had immers geld geïnvesteerd bij de lommerd van Oostende. Dit is dus een geval van dagelijkse woeker bij gewone mensen. Wat volgt is een fragment uit de beschuldiging door de procureur-generaal van de Raad van Vlaanderen. We gaven het origineel getrouw weer:

Aen mijne heeren vande Raede gheordonneert in Vlaenderen.

Verthoont den Procureur General van Vlaenderen hoe naar rechte ende diversche placcaeten een yeghelick wel ende scherpelick verboden wordt enich ghelt ten interesse te gheven vele min tzelve ten grooten woucker inden lombaert ende pussem te legghen, dies nochtans niet teghenstaende es te kennisse vande verthoender ghecommen dat Nicolaas Masnij in zynen levens (vin)ander inden legher van huerlieden hoocheden voor Osthende inden pussem deser stede gheleyt heeft drij hondert gauden cronen meer ofte min onbegrepen, darof hy by voorgaande stipulatie onbehoulick ghewin ghetrocken ende gheprofyleert heeft, welcke penninghen naer toverlijden vande voornoemde Nicollas Masnij, uuyten voornoemde pussem ghelicht zijn gheweest by Jacques Vaeynkens brauwere inden Roosen Crans deser stede, zonder te weten ten wat til(tr...) [*slaat waarschijnlijk op welk bedrag Jacques nog achterhield*] die de zelve oock onder hem blijft behaudende, niet teghenstaende hy gheen hoir en es vanden voornoemden Nicollas Masnij, ende alzo den verthoendere de zelve pennynghen by deurwaerdere van desen hove onder hem heeft ghedaen saisieren uuyt den name van huerlieder hoocheden om daeranne te verhaelen zulcke boeten en broucken als naer rechte bevonden zal worden te behoiren, den verthoendere verzouckt dat den voornoemde Jacques gheordonneert zal worden de voorste penninghen ter greffier van desen hove te consigneren telcx rechte, (Geur)val.

Bijlage 5. "Den Uutersten Wille" van Lowys Porquin

Archief Centrale Bibliotheek Universiteit Gent R.1062

Het eerste deel van het geestelijk testament van Lowys Porquin, genaamd "*Een Lieflick Memorie Boeck*", heeft Myriam Greilsammer reeds uitgegeven.⁵⁶ Ze gaf daarbij de inleidende stukken en de afsluitende passages van het tweede deel, "*Den Uutersten Wille*", uit. Het gaat om de titelbladzijde, de toestemming tot het drukken, een woord van de drukker en van de auteur voor de lezer, een woord van Porquin aan zijn kinderen, zijn dankzegging en zijn besluit. Deze passages beslaan de folios a recto tot en met a iii verso en de folios o iii tot en met p iii. We verzorgden hier de uitgave van de hoofdtekst of de folios a iv recto tot en met o ii recto (o ii verso staat blanco). De bronuitgave van Porquins werk is dus vervolledigd. We geven het in zijn oorspronkelijke vorm weer. Voor het gemak van de lezer hebben we in het cursief passende titels bijgevoegd aan de rechterkant. Ze duiden de min of meer thematisch indeling aan van Porquins tekst. Tussen haakjes staat daar soms ook de verklaring van een woord waarvan we meenden dat het verklaring behoefde. Ook de gebruikelijke "sic" tussen vierkante haken is van onze hand. We verkozen de folionummering links weer te geven om niet te interfereren met de titels en de woordverklaringen.

Tot God

f° a iv

Hier beghint Den uutersten Wille
van Lowys Porquin.

Vader der eewighen wijsheyt omnipotent /
Versterct mijn verstant / wille / en memorie.
U Goddelijcke gratie in mijn hertte prent
Om mijn kinderen te laten sulcke testament
Dat strecken mach tuwer eere en glorie /
En thaerder salicheyt / want ghy mijn victorie
Mijn berader en hulper sijt / zo des schrifts avijs seyt:
God is een leyder op den wech des wijsheyt.

OHeere en laet my gheen wijsheyt ghebreken /

⁵⁶ Greilsammer, Myriam, Een pand voor het paradijs. Leven en zelfbeeld van Lowys Porquin, Piëmontees zakenman in de zestiende-eeuwse Nederlanden., Tiel, Lannoo, 1989, pp. 142-178

Die een bijstaenster is van uwen trone /
En wilt my van uwen kinderen niet versterken /
Al bin ick een onsterck mensche ghebleken /
Ick bin u knecht ende uut dienstmaecht zone /
Van corter tijt en te jonck om te sijn ydone
Totten verstande des oordeels / en der wetten ghedichten /
Alle goey gaven dalen vanden vader der lichten.

(ydone = geschikt)

Wie onder der menschen sonen sal sijn volmaeckt /
Ist dat u wijsheyt van hem is ghekeert /
Sal voor niet worden gerekent en ghelaeckt.
Dus/ u Heere/ met uwer hulpe my genaeckt /
Ende u wegghen en rechten my toch leert:
Want boven veel gouts en zilvers vermeert
Is de wet uus monts my een liever schat /
Gods woort is een keerslicht op tmenschen pat.

f° a iv v°

Wilt my op den pat uwer gheboden leyen /
Want ick hebbe lust daer tot een verblien.
Mijn hertte wilt u ghetuychnissen bereyen /
Ende niet totter ghiericheyt uitspreyen.
Afkeert mijn ooghen datse de Idelheyt niet en zien /
Ghy maeckt levende op uwen wech tallen tien /
Als uutgaet u woorts redene vaillant/
De Heere gheeft licht en den cleynen verstant.

DEur u redene maeckt recht mijn ganghen /
Laet gheen onrecht heerschappie over my toghen /
O heere comt my te hulpe na mijn verlanghen /
U ghetuychnisse is seker teghen alle verstranghen /
En doet de onwetende tot wijsheyt poghén /
U rechten verblyen en verlichten de oghen /
En zijn costelijcker dan sijn gout tot alder stont /
Gods wet is soeter dan honich inden mont.

UWen heylighen Gheest laet over my dalen /
Die my bequaem makt / op dat ick mijn kinderen
Een goede testament achter late sonder falen.
Mer proeft my eerst Heere / mijn hertte wilt deurstralen /
Onderkent mijn ghedachten / en siet voor tvermindere /
Oft aen my gheen wech en is die my mach hinderen /
Ben Ick op den dool pad Heere / wilt my beraden /
Godt is een wijser ende leeraer zijnder toepaden.

f° b

Haest u tot my Heere / en verlicht u aenschijn
Over u knecht / want ghy sijt mijn hulpe ter baten /
Mijn verlosser / ghy hebt my / tuwer eere moetet zijn /
Ghetrocken uut het lichaem der moeder mijn /
Wilt my God inde grijse ouderdom niet verlaten /
Tot dat ick uwen arm crachtich boven maten
Den kindts kinderen mach vercondighen /
Godts groote daden zijn weerdich te vermondighen.

Tot zijn kinderen

Geestelijk testament en richtlijnen voor de begrafenis

NU hoort mijn kinderen / mijn renen wilt scruteren
Want ick nu mijn rijpste jaren ben ghenaeckt /
Soo wil ick u laten / deur Godts inspireren /
Een goed Testament / dwelck sal excederen
Alle gout en ghesteente ter werelt ghestaeckt /
Daer ghy sult menghen / met Godts gheest deurblaeckt /
U selven na reguleren / en zijn behagen erven /
Een goed leven volcht een goed sterven.

(renen = redenen)

VOoral wil ick gheerne sterven in Godt de stercke /
En bevele hem mijn ziele na dese ellendicheyt /
Ende mijn stinckende lichaem den eertschen percke.
Ick begheere de Sacramenten der heyligher kercke
Met weerden tontfanghen / voor tsvyants behendicheyt.

Begraeft my christelijk / mer al te groote uitvendichheit
Van luyen en begheer ick / noch keersgetal stichtende /
De keersse die veuren gaet is alderbest lichtende.

Oorsprong en conditie van de mens

f° b v°

WEet mijn kinderen / God maecte inden beghinne
Een mensche van slijck / na zijn beelde vol weerden /
En cleedde hem met deuchden / na zijnen sinne.
Het getal der dagen gaf hij hem ten ghewinne /
En gaf hem macht alder dinghen opter eerden /
En sette zijn vreesse over alle vleesch om taenveerden
Heerschappie over alle dieren / na zijnen wensche /
Weynich min dan dingelen vercierde God den mensche

HI maecte hem een hulpe hem zijnde ghelijck /
En schiep in haer beyde der kennissen gheest /
En vervulde met verstande haerder herten rijck /
Daer boven stelde hij haer ooghen om haer autentijck
Te thoonen de groote daden zijnder wercken meest /
En datse tsamen zouden leven int lustich forest.
Den naem zijnder heylichmakende te glorificeren /
Godts wonderlijcke wercken behoortmen te exalteren.

(haer = hun)

SIjn gerechticheden en oordeelen thoone hy haer voort /
En haer oogen aensagen zijn groote heerlijkckheit daer :
De heerlijkckheit sijnder stemmen hebben zy oock gehoort /
Want hy dede haer een onderwijsende rapoort /
En stelder sijn geboden toe / de wet des levens claer /
Een eeuwich verbont maecte hy met haer /
Te schouwen den boom der kennisse des goets en quaets /
Godt liet den mensche inde handt sijns raets.

f° b ii

Godt sprack / ist dat ghy tot mijn gheboden zijt ghehelt /
Sy zullen u zalich maken / en inden eeuwigen dach
Behaechlijcke trouwe doen / anders werdy ghequelt.
Dus is voor den mensche water en vier ghestelt /
Tot welc hy / wil hy / zijn hant uut steken mach /
Wil hij / hij erft die vreuchde die noyt ooghe en sach /
Voor den mensche staet goed en quaet / de doot en tleven /
Wat den mensche behaecht zal hem werden gegeven.

WAnt de wijsheyt Godts is vele ende sterck
Inder macht / ziende alle menschen sonder ophouwen /
haer wegghen zijn altijd voor hem int hemelsche perck /
Gy en zijn niet verborghen voor zijnder oogen aenmerck /
Al haer wercken zijn als de sonne int aenschouwen /
Hij en sal den ghenen die op hem betrouwen
Van ganscher hertten / niet verlaten als weesen /
De ooghen des Heeren sien tot die hem vreesen.

ALder menschen neersticheyt is hem heel bekent /
Hij heeft niemant gheboden ongodlijck te doen /
Hij en heeft niemant tot sondighen ghegheven consent /
Mer van alle ongherechtigheyt te wachten diligent /
En heeft yeghelijc een ghebodt gegeven om te bevroen
Sijn even naeste / hoe hy schuldich is int saysoen
Van dit leven te wandelen / nochtans na tschrift gewagen
Elck zal zijn tyghen selfe last moeten draghen.

Liefde en vrees voor God

f° b ii v°

DUs eerste mijn kinderen / u ter Godts liefde set
UUt al u cracht / u siele / ende herte binnen.
Hebt lief u naeste als u selve onghelet /
In dees twee hanghen de propheten en heel de wet:

En zult voor al wat ghy wilt beghinnen
God loven / en dancken met al u sinnen /
Van zijn weldaden / soo menschdy hem aenschouwen /
Salich sijne die Godts gheboden onderhouwen.

Want zy zullen u lanck leven en vrede in bringhen /
Goedheyt en trouwe en zullen u niet verlaten /
Draechtse in u handen / laetse uwen hals omringhen /
Schrijftse inde tafel uut herten boven alle dinghen /
Zoo zult ghy vinden gunste en cloeckheys sucaten /
Die God en den mensche behaghen boven maten /
Des Heeren vreese en zijn kennisse sal tuwaerts keeren /
De wortel der wijsheyt is de vreese des heeren.

WEI hem die den Heere vreest en lust heeft altijd
Tot sijn gheboden / en daer na stelt al sijn bedriven:
Sijn saet zal machtich sijn opter eerden / en bevrijt /
Want het geslachte der oprechter zal zijn ghebenedijt /
Rijckdom en volheyt zal zijn huys verstiven /
En sijn gherechticheyt sal inder eewicheyt bliven.
Dus vreest den Heere, twert uwer zielen verblijdinge
Des Heeren vreese is een lusthof der ghebenedijdinge.

f° b iii

DE vreese des Heeren is een uutmene glorie /
Een ghenuechte / blijchap / en der herte vreuchde /
Een croone der verheffinghe verciert met victorie.
De vreese des Heeren verlusticht de memorie /
Daerom die den Heere vreest leeft als de verheuchde /
Hem zal wel zijn int uuterste als ende zijn jeuchde /
Inden dach als hy moet in tsdoots strijdt terden /
Die Godt vreest sal van hem ghebenedijdt werden.

DEse vreese die altijd den heylighen is ontrent /
Is metten geloovigen geschepen in smoeders lichame /

Sy sal metten vercoren vrouwen gaen ongheschent /
En metten rechtveerdighen en geloovigen werden bekend.
Daerom mijn lieve kinderen / hoort mijn reden bequame /
En vreest des Heeren hoochweerdighen name /
Hout zijn gebodt bewaert u siele voor schennisse /
Des Heeren vreesse is een gheestelijckheyt der kennisse.

Dees geestelijcheyt genuecte en blijerschap geven /
Die den Heere vreest zalt wel gaen sonder duchten /
Inde dagen der verdoostinghe zal hem troost zijn beneven /
Volheyt der wijsheyt is Godt te vreesen in dit leven /
En die volheyt is dalende van haer vruchten /
Sy vervult het huys van die tot haer vluchten /
Van gheslachte tot gheslachten teenen loone /
Des heeren vreesse is der wijsheys croone.

f° b iii v°

GAet u wijsheyt ter herte metten vroeden /
En u siele lust tot de kennisse creghe /
Wilt ghy u om Godts wet te volghen spoeden /
So sal u voordachticheyt bewaren en behoeden /
En verstant zal u behouwen dat ghy tuwer seghe /
UUt getrocken sult werden vanden quaden weghe /
Dus vreest den Heere uut geheelder hertte mijn kinderen /
Die God betrouwt gheen dinck en mach hem hinderen.

“Mens sana in corpore sano”

VOort zijt gheerne vroech op / en voor alle dinghen
Danct God vande nacht ruste / en bid hem onversaecht
Dat ghy tsijnder eere den dach meucht volbringhen
Ter salicheyt uus naeste / cleedt u ras int ontspringhen /
Camt u haer opwaerts / ruymt u fluymen / en onvertraecht
Suyvert u mont / u tanden / cort u nagels alst u behaecht /
En hout u stoelganck niet / gaet reyn in u habijten /
Reynicheyt en staet een jonc hertte niet te verwijten.

GAet dan ter kercke / en soeckt voor al onvernoeyende
Gods rijcke, hoort diensten en sermoen met weerdicheyt /
Want vant brood alleen en is tsmenschens leven bloeyende
Mer van alle woort uut den mont Gods vloeyende.
Hemel en eerde zullen vergaen met veerdicheyt /
Mer twoort des Heeren blijft in eeuwiger volheerdicheyt:
Ten zal niet ydel tot hem keeren na schrifs verclaren /
Salich zijne die Godts woort hooren en bewaren.

f° b iv

ALst tijdt en stonde is zijt u siele oock spijsende
Met het levende woort Christus vleesch en bloet /
Het broot uut den hemel gedaelt thertte verolijsende /
Die dees spijst en drank te nutten is misprijsende /
En sal gheen leven in hem hebben, seyt Christus vroet /
Mer die zijn vleesch eet / zijn bloet drinct dat de siele voet /
Christus blijft in hem / en hij in Christo tsijnen behaght /
Die gelooft Christus zal hem verwecken ten lesten dage.

STAet in gerechticheyt / ten dienste Godts gaende
Met vreesse / en bereyt u siele tot temtatie /
Verneert u hertte / laet u ooren zijn open staende /
En sijt woorden der verstandnisse ontfaende.
Laet u lendenen opgheschort zijn telcker spatie /
Hebt bernende lichten in u handen / schuywt blamatie /
Weest als een die zijn heere vander bruyloft verwacht /
Den dach des Heeren comt als een dief inder nacht.

DUs mijn kinderen / sijt tot waken en bidden bereyt /
Op dat u gheen becinghe en verstranght.
De geest is willich / mer tvleesch doet cranc bescheyt /
Mer soeckt / clopt / bidt ghy en zult niet zijn ontseyt /
Want die soeckt ende bidt / certeyn die ontfanght
En die clopt wert open gedaen / ist dat hy aenhanght
Inden ghebede / maer zo Christus ons claer seydt:

De rechte aenbidders bidden inden geest ende waerheyt.

f° b iv v°

Daerom als ghi bidden wilt gaet daer ghi slaepste hout /
Sluyt u deure / en wilt u vader int secreet aenbeden /
En u vader die dat in verborgenheyt aenschout
Salt u int openbaer gheven seer menichfout /
Mer maect niet veel woorden als de heydens tallen steden /
Die meenen verhoort te werden deur haer lange reden /
Wilt dese niet ghelijck zijn mer dit woort versint:
Godt weet den noot eermen te bidden beghint.

Almoezen

Mijn kinderen / en ontreckt / noch en vermindert den ermen
De aelmisse niet / noch en wilt u ooge niet keeren
Vanden behoefighen / maer wilt haerder ontfermen.
En versmaet de hongrighe sielen niet die tot u kermen /
Wilt den ermen in ghebreke met spijt niet onteeren /
Doet den verbaesden herten niet druckt geen verseeren /
Vertreckt den ermen de ghifte niet / mer hem de hant geeft /
Salich hy die op den behoefighen verstant heeft.

Ghedinckt den ermen altijd zo wat ghy doet /
Want altijd zuldy erme by u hebben warachtich /
Mer my en zuldy altijd niet hebben / sprack Christus zoet /
Dus om den ermen mede te deylen van u tijtlijck goet /
Altijt wat over u draeght zijnde voordachtich /
Helpt haer niet met raet en daet / en deerste die is clachtich
En weyghert niet / want zoo twater uutbluscht het vier /
De aelmisse is uitdoende der sonden bestier.

f° c

Wilt uut liefde na u vermeughen spijsse bereeden
Den hongerigen / den dorstigen laeft tot haer vercloec /
De aerme naecte wilt voor de couwe cleeden (ken/
De onghehuysde vreemde ter herberghe leeden,
De sieke en gevangen en wilt met trooste versoecken /
Op dattet u niet verbeten en werde met een vervloecken
Int oordeel Godts / mijn kinderen / wilt hier op mercken /
Elck zal rekenschap moeten geven van al zijn wercken.

SIet wel toe als ghy tot aelmissen beweecht /
Dat ghy metten hypocrijten niet en zijt uutriende /
En blaest geen trompet voor u oft ghy ydel glorie creecht /
Laet u slincke hant niet weten wat u rechte hant pleecht /
Op dat u aelmisse secretelijck mach zijn gheschiende /
En van u vader / die int verborghen is siende /
Sal u dat int openbare werden gheloont /
Gheen deucht en sal van Godt bliven onghecroont/

GHeluckich is hij dan die dan aermen can achte slaen /
Want de Heere sal hem verlossen inden boosen tijt /
Ende salt hem opter eerden wel laten vergaen.
Daerom mijn kinderen / hoort na dit vermaen:
Ghelijck ghy metten blijden ghemeenlijck verblijt /
Sulcx metten bedruckten u bedroevende sijt /
Wilt alsoo helpen dragen deen des anders last /
Tis beter te gaen daermen claecht, dan daermen brast.

f° c v°

SIjt altijd ghedachtich de deucht verheven /
Die u ziele ende lichaem hebben ontfanghen /
Want ons is beloeft een hemels leven /
Den honich wert an de biiterheyt ghegheven /
De blommen na de coude winters verstranghen /

En flachen na het tranen storten over de wanghen /
Na de donckerheyt schoon licht teenen luste /
Na grooten arbeyt volcht vermakelijcke ruste.

Eert uw vader en uw moeder

Mijn beminde kinderen / hoort na uus vaders intentie /
Ghy zult zijn behouwen wertse van u volbrocht /
Want God wilt dat de kinderen met diligentie
Haren vader zullen betooghen alle reverentie /
En toordeelder moeder sal aende kinderen zijn versocht.
Die zijn vader eert wert van zijn zonden ontcocht
En is als een die een schat vergaert in een sterck slot /
Die zijn moeder eert volbringht Godts ghebot.

Die wijs van hertten is onfangt de avijsen
Der gheboden / en een wijse sone zonder sparen
Laet hem van zijnen vader castiende onderwijsen /
Mer een spotter hoortmen de castijnghe misprijsen.
Wie castiende onderwijsiinghe laet varen
Crijcht armoe en schande / mer die de straffinghe bewaren
Sullen comen tot eere die hertte is verblyvende /
Diemen lief heeft ismen castyende.

f° c ii

DE menichte der kinderen en begeert God niet
Die onghetrouwe / onnut zijn ende boos /
Want beter is een sone die God ontsiet /
Dan duysent kinderen die elck een dien verdriet.
Tis beter sonder kinderen te eynden dit leven broos /
Dan achter te laten veel kinderen Goddeloos /
Want deur een wijse wert een gansche stat gesalveert /
Tgheslachte der Goddelooser zal werden gheraseert.

Die zijn vader eert met een goet volherden /
Sal in sijn kinderen deur veelderley saken

Glorieren / ende oock in blijschappe terden /
Inde daghen zijns ghebets zal hy verhoort werden.
Die sijn vader eert en goet doet zal lanck leven ghenaken /
Die zijn vader gehoorsaem is zal sijn moeder vermaken /
Ghelijck den Heere zelve met woorden ende met wercken /
Die den Heere vreesen eeren haer onder tallen percken.

DUs eert u ouders op dat u soo ghy begeert
Een goeden wensch en gunste van haer komme /
Want des vaders gunste de huysen fondeert /
En houtse vast staende onghemineert /
Mer des moeders vloect stoot de fundamenten omme.
Verblijt niet in uus vaders lachter als de domme /
Want ten is u eere niet / mer schande die ghy dan soeckt /
Die haer ouders onteeren sijn van Godt vervloect.

f° c ii v°

DEs menschen glorie is zijns vaders eere /
En een vader zonder eere is des kints schande.
Kinderen neemt waer uus vaders outheyt teere /
En bedroeft hem niet in sijn leven tot gheenen keere /
En ist dat hy coempt buyten sijnen verstande
So weest hem deur medeliden goederhande /
Ghedenckt het voetsel dat hy u gaf in u swancheyt /
Een goet kint versmaet niet sijns vaders crancheyt.

WAnt de bermhertichheyt ende medelijden
Die ghy aen u vader eenichsins hebt ghetoont /
En sal niet vergeten werden tot gheenen tijden /
Maer als u eenich ghebreck zal meughen bestrijden /
So salt u met veel weldaden werden gheloont.
En voor uus moeders quaet zal u onghehoont
Goet ghegheven werden om haer plechticheyt /
Godt loont den goeden alle haer gherechticheyt.

EN men zal u en uwer weldaden ghedijncken
Inden dach der tribulatie die zekerlijck aenstaet /
Ende u zonden hoeft voor God dmeughen stijnnen
Sullen smelten als ijs int heet sonne blijncken.
Van hoe quaden gheruchte is hy die sijn vader verlaet /
En vervloecht is hij die sijn moeder doet een spitige daet.
Dus mijn kinderen / volhert in een goet propoost /
Een goet kint is sijns vaders ende moeders troost.

f° c iii

Die sijn vader verstoort ende moeder veracht
Is een schandelens ende onbeschaemt kint /
Dus mijn kinderen / u van sulcke daden wacht /
Sijt het onderwijzen uus vaders te hooren bedacht /
Want sijn mont is voorsichtich die wijs is gesint /
En in sijn lippen leyt sijn leeringhe die hy ontbint.
Een wijs kint verblijt sijn vader als hy beswaert leeft /
Een sot bedroeft sijn moeder die hem ghebaert heeft.

DAerom beveel ick dat ghy alle hulpe doet
U moeder / ist dat ick eerst de doot aenveerde /
Niet verminderende / mer vermeerende het goet /
Ende sijt haer eerende onderdanich ghemoet /
Op dat ghy langhe leven meucht opter eerde /
Want zij gheweest is in alder noot met weerde
My seer bedienstich en oock u lier persoone /
Tis recht dat deen weldaet dander crijcht te loone.

*Tot sijn vrouw
Opvoeding en weduwschap*

Ghy Magdalena mijn huysvrouwe voor alle saken
Wilt ons kinderen doen leeren als de vroede
Goe institutien / datse meughen gheraken
Onder lien van eere / en te bet meughen waken
Fortuyne te resisteren / want gheen meerder armoede

Dan ignorantie / en quaet volghen zonder hoede /
Daer teghen en is ter werelt, somen tavijs spreyt /
Gheen meerder schat dan deucht ende wijsheyt.

f° c iii v°

Siet wel toe mijn huysvrouwe / ende wilt u poghen
Met rijpen raet te disponeren u saken alsame /
hebbende u Heere u God altijd voor oghen /
Op dat ghy van niemant en wort bedroghen.

En ist dat u God noch in u Jaren bequame

Ten houwelijcken state roept / paert u ter vrame
Met een cloeck man die u beschermer mach wesen /
Die zijn wijf en kinderen voorstaet is weert ghepresen.

BEhaecht u den weewelijcken staet tuwer vreden
Wilt alle de oorsaken van quade verfoeyen /
Want tis conste te leven ten daghe van heden.
Wilt u goeden in loflijcke renten besteden /
En ghedenckt den ermen in haer vernoeyen /
Sonder u in eenighe comenschap te moeyen
Daer veel avontuere af is te verwachten /
Beter een weynich seker / dan op tonseker te achten.

Wil u God tijt boven cours der natueren verleenen /
Laet een Joncman te trouwen niet in u sijnnen /
De welcke niet u / mer u goet zoude meenen /
En als hy u hadde zo zout ghy tuwer vercleenen
Een kelck der rouwen by hem moeten drijncken
Deur zijn wulpsche Joncheyt / wilt dit ghedincken /
Dattet de verdwaesde outheyt dicwil verdient /
Die versint eer hy begint us wijs gheingient.

(gheingient = van verstand, van zin)

f° c iv

LAet u liefde tot u kinderen zulcx treffen /
Dat ghijse reyn ghecleet hout gaen onverwitelijck:
Hout haer goet te ra stelt al haer saken effen /
Op datse in haer beste jaren meughen beseffen
Dat ghy haer gheweest zijt een moeder profitelijck /
Ghelijck ick u betrouwe / want ghijt vlitelijck
Voor my ghe-toont hebt / uus en ist gheen bedrieghen /
Een moederlijck hertte en mach niet lieghen.

*Tot zijn kinderen
Studie en wijsheid*

HOort mijn kinderen / in wel leeren schept Jolijt /
Want een gheleert man sietmen al omme eeren
En achten / dus sijt diligent dat ghy na wert verblijft
Om deucht te vergaren vuecht u tot alder tijt /
Want sy is van dier natueren int vermeerren
Datse elck verlicht / mer een leven sonder leeren
En is gheen leven na des poets sententie /
Wel haer die conquereren deucht en scientie.

WEL den mensche wier verstant toe vloeyt sonder wijcken /
En wijsheyt die edelder is dan peerlen playsant /
Alwat ghy wenschen meucht en is by haer te gelijcken /
Tot haerder rechterhant sietmen lanck leven blijcken /
Rijckdom en eere zijn tot haerder slijncker hant /
Haer wegghen zijn wegghen vol lieflicheyt gheplant /
En vrede zijn al haer paden ende ganghen /
Wijsheyt is een boom des levens dieze omvanghen.

f° c iv v°

DAerom mijn kinderen / neemt den tijt wel waer
Alsoe u ghebeuren mach / ende wilt u sporen
Totten mierkens / ende leert wijsheyt daer /
Die tsomers vergaderen daerse theele Jaer

Op leven / dus laet oock sulcx u ionckheyt oorboren /
En besorcht den ouderdm *[sic]* wien ghebreck doet toren /
Peyst in al u hanteringhe die ghy verkiest /
Het schaet veel datmen deur negligentie verliest.

GHeen dinck en machmen ter werelt betrapen
Dat des menschens verstant meer corruppeert /
Voor die ghenuechte in studeren rapen /
Dan luxurie ende langhe te slapen /
Want de leuye alle studeringhe refuseert /
Mer de neerstighe ingenieuse daer in glorieert /
Dus schuwt der ignorantien verstalinghe /
Onwetenheyt is een moeder van alle dwalinghe.

WAnt een wijs kindt vreest ende schuwt het quade /
Int hertte der verstandigher is wijsheyt gelegen /
De tonghe der wijsen is vol der kennissen sade /
Het oor dat de straffinghe des levens hoort by rade
Sal onder de wijse wonen in gherechtighe weggen /
Dus kinderen / zijt om wijsheyt te verwerven gheneghen /
Want zy is beter dan gheproeft gout te erven /
Tis beter dan silver / verstant te verwerven.

f° d

DUs kinderen / ontfanght de onderwijsinghe mijn /
Want wijsheyt is beter dan costelijck ghesteente /
Haer vreuchde is beter dan gout hoe fijn /
En haer incommen beter dan tsilvers blijnckende schijn /
Want een wijse doet deucht inder ghemeente /
Mer een sot doet quaet / dies naeckt hem vercleente /
Al waer hy noch zoo eel gheacht / zijt dit bevroende /
Niemant eelder dan die deucht is doende.

DAerom kinderen / wilt van uwer Jongheyt ontfanghen
Tot der grijser outheyt dees leeringhe sterck /

So sult ghy wijsheyt vinden na u verlanghen /
Als een die ploecht / stelt tit haer u ganghen /
Saeyt verbeyt haer goe vruchten int perck /
Want ghy zult een weynich arbeyen in haer werck /
En sult van haer vruchten haest proeven de secreten /
Die niet en werckt die en sal niet eten.

HEt hertte dat wijsheyt heeft uutvercooren
Sal hooghe redenen wel incorporeren /
Een goet oore zal hem met alder begeerten al vooren
Spoen om vanden verstandighen wijsheyt [*sic*] te hooren.
Een wijs verstandich hertte sal van sonden abstinieren /
Ende in wercken der gherechticheyt profiteren /
Dus besteet u ioncheyt wel / om wat goets te saeyen /
Die ionck niet en saeyt en sal inde outheyt niet maeyen.

Gehoorzaamheid en respect

f° d v°

SIjt uwen Prince ghetrouwe en obedientich /
En u overste die ghestelt zijn in alle hoecken /
Bewijst den ouderen eere reverentich /
Verkeert met mannen wijs en eloquentich /
Leeft ende useert u in vruchtbare boecken /
Op dat ghy geacht wert deur geleertheyt vercloecken /
Want die niet en leert leeft ten schanden ruwijne /
Het useren is een vader van alle doctrijne.

Die met wijse verkeert sal geen wijsheyt ontbremen /
Mer die deur sotten geselle is zal in ongeluck wroeten.
Dus kinderen / neyght u ooren tot de worden en temen
Der wijse / en wilt haer conste ten hertte nemen /
Want ist dat ghijse behout het sal u versoeten.
En ist dat ghy de wijsheyt wilt ghemoeten /
So zal u blijerschap spruyten tot mijnder memorie /
Een wijse sone is zijns vaders glorie.

WEest oock u meester bedienstich / onderdanich / loyael /
Hout zijn goet te ra als uut selfs volheerdich /
Swijcht zijn secreet / verbreyt zijn deucht liberael /
Sorcht voor zijn saken als de uwe principael /
Sijt in als wat ghy besongeeert rechtveerdich /
Eet ghy / drijnckt ghy / stelt u dinghen weerdich
Voor God te wesen / en dijnckt in elcken keere /
Tis schoon een naem te voeren van een man van eere.

Eer en reputatie; eerlijkheid en zwijgzaamheid

f° d ii

EEn man van eere is zo ghewone de deucht
Dat hy qualijck boose saken hanteren can /
Daerom mijn kinderen / weest so ghy best meucht
Gods vruchtich / twelck is der conscientien vreucht /
Want alle dijnghen behooren tot een wijsen man /
Wien niet en ghebreeckt / des heeft hy wapenen aen
Teghen alle stormen / dus sijt edel ghemaniert /
De deucht met rechten edelheyt den mensche verciert.

Sijt warachtich en oprecht in u oorconden /
Want hy is versmaet die is looghenachtich /
Hebt lief goey name en same tot allen stonden /
Want wat baet ghenesen hondert wonden
En datter een blijft die tlichaem ter doot is Jachtich ?
Ghelijck de leughen die de ziele maeckt clachtich
Bijde vader des leughenen inden helschen ghecriele /
De mont die liecht slaet doot de ziele.

AL dat ghy segghen wilt ghy ionghe struycken /
Segghet u zelve eer ghijt een ander gaet verclaren /
Om te weten of ghy erghens in mocht misbruycken /
Wilt meer u ooren dan u tonghe ontluyccken /
Want die zijn tonghe int swijghen niet en can sparen /
Die en can gheen reden int spreken openbaren /

Mer onnutte clapperie zal hy oorbooren // wel /
Tis wijsheyt traechlijck te spreken en te hooren // snel.

f° d ii v°

LAet u tonghe niet loopen voor u ghedachten /
Kent u selve en hout in alle dinghen mate /
Wilt u voor alle quaet vermoeden wachten /
Begheert niet dat u niet en is en pachten /
Stelt u willens in gheen perickel tuwer onbate /
Weest niemant yet doende tzy van wat state
Ghy wout datmet u dede / volcht dit woort ontloken /
Beter onrecht gheleden dan quaet ghewroken.

Hoe ghy meerdere sijt / hoe ghy u mindere sult vemellen /
Siet staet an / en twelck is van oneerlijcke dinghen /
Dat en acht niet weerdich om te vertellen.
Lanck sij dan raet / mer cort u daets voorstellen /
En begint niet dat ghy en meucht volbrijnghen /
Mer gebruyckt redene / want die voorder wil sprijngen
Dan zijn stock lanck is / valt dicwil inde plasschen /
Tis quaet sitten tusschen de stoelen in dasschen.

DE Jongheyt sedicheyt betaemt pupblijcke /
De ouderdom en behoort gheen wijsheyt tontbreken /
Die niet begheerich en is die is te rechte rijcke /
Alle gierighe ligghen ander armoen dijcke /
Tis der wijser voere tquaet niet te wreken /
Te willen en niet te meughen zijn sotte treken /
Al hadt ghy ghelijck wilt teghen u ouders niet kiven /
Beter ist ghesweghen dan douders vre te verdriven.

f° d iii

WEest een yegelijc liberael / vriendelijc / manierlijck /

Oock milde ende eerlijck alle u avijsen /

Sijt niemant met flatteren oft schimpen schoffierlijck /

(*schoffierlijck = beledigend*)

U lachen zij zonder spot / u spil niet peutierlijck /

(*peutierlijck = wulps, lustig*)

En lacht niet veel / want tis sotheyt bewijsen.

Wilt niemant / mer liever u zelve misprijsen.

Sijt de ere beminnde sonder verdwijnsele /

Eere is alder deuchden een beschijnsele.

DUs sijt geen vrouwe schoffierders / of violeerders

Van Jonghe maechden / op dat ghy niet en blijft

Haer groote schuldenaers / ghelijck blameerders

Haerder eere / die van u als trompeerders

Nimmermeer mocht opherecht werden noch verstijft.

Daerom weest warachtige minnaers wat ghy bedrijft /

En beschermers haerder eere / hout u als de ele /

Daerder een wert verloren vergater dick vele.

DAerom lieve dochters / wat ghy doet wilt de jeucht

UUt maechdoms sorchvuldich bewaren altsame /

Want tis een blomme der excellentien / ende vreucht

Der eerlicheyt / dus waect zo ghy best meucht

Om die reyn en suyver te houwen zonder blame /

Want tis beter duysentmael te sterven met goeder fame /

Dan in oneeren te leven / dit int hertte prent /

Deur een cleyne vleckte is een cleet gheschent.

f° d iii v°

UUt mijn dochters / wilt verwerven eere gepresen /

Op suyverheyt en reynicheyt van hertten raemt.

Sijt deurtich / ghestadich / eenvoudich in wesen /

En ghewapent tegen alle temptatien gheresen /

Simpel / manierlijck in u habijten zoot betaemt /
Eerlijck in sprake / niet fier van ghesichte / mer beschaemt
Int opsien / vriendelijck en eerlijck in conversatie /
Met sulck volck als men verkeert crijchtmen estimatie.

EN laey u conversatie niet wesen telcken tye
Tallen feesten / noch ten dansse en stelt lichte den voet /
Mer ontderft sulcke ydelheyt en pomperye /
En sijt liever thuys met uus ghelijcke blye
Of u beters / vrouwen van eerde ende onderwijs vroet
Wilt die gehoor gheven / want veel dochters goet /
Sijn ter schande gecommen by faute van wijt verclaren /
Deur goey onderwijsinghe coempt eere en welvaren.

AAan alle vleysters wilt u neerstich wachten /
Als bedriegers en clappeyen / en wilt haer versieren
Gheen ghehoor geven / want vals sijn haer ghedachten /
En bedriechlijck sijn de sulcken van gheslachten.
Wacht u ooc van veel nemens en gevens te hantieren /
En van veel lachens / want tsijn al lichtveerdige manieren /
Dus wilt u der oneere schamen in elcken keere /
Schaemte is deuchts fundament en doet commen tot eere.

f° d iv

SChaemte verdrijft boosheyt / en doet goet volbrijnghen /
En doet oock vijselijck [*sic*] regieren tot elcx gratie.
Een wijse dochter om haer eere in allen dijnghen
Te bewaren / zal haer met schaemte en vreesse dwijngen /
Altijt eenich goet werck hebbende oocupatie.
Dus bemint eere boven al / want zonder fallatie
Sy is de meeste schat die u angaet om na te spooren /
Eere en schaemte verlooren al verlooren.

Wacht u Jonckheyt wel / en zijt al tsamen ghetreect
Om u eerlijck te dragen in wat ghy wilt beginnen.

Leeft sober en schuwt al wat tot sotte liefde treckt /
Soo zult ghy reyn blijven ende onbevleckt /
En laet u tswereelts liefde niet verwinnen /
Mer liever tot eere en goey same bereyt u sinnen
De welcke u stercken sal in deuchden treffelijck /
Een goey name en fame is onsterffelijck.

Den toecommenden tijt overleecht eer u Jeucht verdort /
Ooc den voorleden / den presenten dat ghy niet en sneeft /
U zelve altijt gheerne ter occupation port
Van eenighe goey wercken / want den tijt is cort.
Alle gulsicheyt ende dronckenschap begheeft /
Eet om te leven / mer niet om te eten leeft /
Dus wilt heerschappie over uwen buyck verwerven /
Meer deur de kele dan deur den sweerde sterven.

f° d iv v°

Mijn kinderen / wilt u vande gulsicheyt wachten /
Hooft en sijt wijs so sal u hertte sonder cnaghen
Wel zijn opten wech van dien die op God achten.
En zijt niet onder de suypers en sluymers gheslachten /
Want gulsicheyt sal den suypers ter aermoe iaghen /
En een slaper moet verscheurde cleeren draghen.
Die inden somer vergaert is wijs van verstande /
Die inden oucxt slaept die wert tot schande.

HOe zeer ghenuechelijck ist een mensche verstandich
Weynich wijns te drincken / want ghy en zult
Inden slaep daer niet of arbeyen onplaisandich /
Noch gheen smerte voelen die tlichaem maect brandich /
Mer een onbescheyden mensche ande gulsicheyt gehult
Wert met wakijnge brandicheyt beronnen bloet verbult
En met steecten dies hem thertte dicwil ghewont leyt /
Een sober mensche heeft een slaep der ghesontheyt.

HI zal tot smorghens toe slapen / en in sijn secreten
Sal zijn siele haer verlustigen sonder pijnlijc woelen.
Mer mijn kinderen / of ghy ergens waert gheseten
Daer ghy bedwonghen waert met veel drijncken oft eten /
Staet op en braectet uut het zal u vercoelen /
En ghy en zult in u lichaem gheen siecte ghevoelen /
Mer schuwt alle overdaet wildy niet inden streck // gliden/
Die groote maeltien bemint die sal ghebreck // liden.

f° e

WEe u ist dat ghy bijden wijn vroeck te sitten pijnt /
En cont al uut drijncken datter wert gheschonken /
Niet aensiende dat des wijns cracht niet en dwijnt
Sijn ghedaente rootachtich inden glase verschijnt
En gaet sachtelijck in / mer als hy is ghedroncken
Bijt hy als een slanghe / uut spouwende haer voncken /
Ende ghelijck een adere can hy hem uut spreen /
Te veel honichs eten brijngt den buyck in groote ween.

DUs kinderen / wilt niet cloeck zijn in wijn te drijncken/
Want hy heeft er veel bedorven / dus wilter voor scro//
Alst vier tharde yser proeft dit moet ghy dijncken / (men.
So sal de wijn / diemen deur dronckenschap laet sijnnen /
Der hooveerdiger hertte straffen thaerder onvromen /
Mer wijn is den mensche met soberheyt ghenomen
Een effen leven / twelck doet zonder versijcke terden /
Die wijn en leckerye mint en sal niet rijck werden.

MEr ist daer ghy hem matelijc drijnt / tzy in wat gelach /
Soo zult ghy sober zijn en verstandich van sinne /
Welck is het leven dat zonder wijn bliven mach?
En wat berooft het leven? de doot zonder verdrach.
De wijn is tot vrolijcheyt gheschepen vanden beginne /
Ende niet tot dronckenschap / dus tuwen ghewinne
Mijn kinderen / stelt tot soberheyt te pleghen al u bedrijf /

Matelijck wijn drijncken verheucht siel ende lijf.

f° e v°

SOberen dranck is een ghesontheyt der zielen
En des lichaems / mer in groote overvloedicheyt
Wijn te drijncken / weckt creytijnghe en toornich crielen /
En veel vallens / Ja doet ziel ende lijf vernielen /
Want veel wijns ghedroncken sonder behoedicheyt
Maect bitterheyt der zielen / en dronckenschaps moedicheyt
Is een aenstootijnghe des onvoorsichtighen bevonden /
Veel wijns vermindert de cracht en maect wonden.

WANT deur de wijn de mensche hem tot spil is streckende /
Als dobbelen / tuysschen met teerlingen / quaertspelen /
Die de siele met veel sonden zijn bevleekende /
Het spelen is twist / kijvagie en strijt verweckende /
Vloecken / evelen / vermaldeyen / moorden / kelen /
Sweren / versweren al dat God aengaet sonder helen /
En al om quaet ghewin / mer na des ouders avijsen:
Spelen tot recreatie en is niet te misprijsen.

(evelen = beledigen)

PEyst lieve kinderen / hoe de speelders verquisten
Haren costelijcken tijt / daer sy voor Gods Justitie
Reden of sullen gheven / en van al haer valsche listen
Diese gebruycken / om niet die noyt van spil en wisten
Te bedrieghen / mer armoe en ghebreck is haer punitie /
Want verquistijnghe van goey is des speelders conditie /
Van al des werelt veracht / dus hoemen tspil vermoyt
Tspil maect den menighen bijster en beroyt.

f° e ii

DUs van spelen ende wijn sijt u zinnen dwijnghende /
En van de sotte liefde der vrouwen delicaet /
Die den Jongers tot grooten ruwijne is brijnghende /
Ende met cativigher ermoe is bestrijnghende /
Want zy bernt het hertte dies het merck vergaet.
Ons eer ghijse bemint goeden raet /
Want een quaden raet is schadelijck ick bins oorconder /
Boven een goeden raet gheen dijck ghesonder.

(*cativigh = ellendig, ramspoedig*)

DEur de wijn ende vrouwen de wijse haer hellen
Vanden goede / en zy berispen de wel ghesinde.
De gene die haer bijden hoereerders versellen
Sullen schalck zijn / motten en wormen sullen haer quellen /
En sullen tot een meerder exempel / so ick bevinde /
Ghenomen werden / ende van tghetal des beminde
Sal haer ziele uutgheroeyt werden ten fijne /
Die wijn en vrouwen hantiert coemt haest ten ruwijne.

WANT dan sullen na lacke vrouwen sien u ooghen /
En u hertte sal verkeerde dijngghen spreken /
Ghelijck die inde zee woude te slapen pooghen /
En als die rusten wilde op eenen hooghen
Mast boom / zuldy dan werden gheleken /
Want de vrouwen quetsen en ghy en welt gheen steken /
Sy nopen zeere en ghy en ghevoeltet oock niet /
Een verkeert ooghe en merckt niet wat hem gheschiet.

f° e ii v°

Weet kinderen / een hoere is een diepe gracht /
En de vremde vrouwe is een enghe put voorwaer /
Met hare stricken sy elck om te belaghen wacht /
Des zy den schalcken en listighen roovers slacht /
De onachtsame onder tvolck vergaert sy tot haer /

Waer is wee / waer is leet / waer is twistich misbaer?
Waer sijn cuylen / roy ooghen / wonden zonder sake meest?
Deur een oneerlijck wijf rijst veel twistich tempeest.

DUs wilt u vande lippen der hoeren sijn mijende /
Want sy zijn als honichseem / en haer kele bloot
Is glatter dan olie / mer namaels bitterheyt bijende
Ghelijck alsene / en als een sweert an bee sijen snijende /
Haer voeten loopen nederwaerts totter doot /
En haer ganghen vercrijghen der hellen conroot /
Want sy en gaet niet recht op den wech des levens /
Een oneerbaer vrouwe is een oorsake van veel snevens.

Mijn kinderen / wilt by mijn redene blijven /
So sult ghy leven / ende bewaert mijn testament /
Ghelijck u ooghappelen / en bint dat in al u bedrijven
An u vingeren / en wiltet inde tafel uus hertten schrijven.
Seght tot de wijsheyt ghy zijt mijn suster excellent /
En noemt de verstandnisse u vriendinne pertinent /
Op dat ghy vrij wert vande flatterende vrouwe /
Soete woorden brijnghender vele in rouwe.

f° e iii

WAnt deur de traelye mijns vensters sach ic een abuys:
Ick mercte onder den kinderen een sot Jonghelijnck
Die ginck opter straten aen een hoeck op gheen confuys
Dijnckende / mer quam op den wech van een oneerlijck huys
Inde schemeringhe des avonts / doen den dach ondergijnck.
Daer ghemoette hem een wijf die hem ontfijnck /
Su was lustich verciert / mer zo de wijse mans thoon spreyt /
Als een rijnc int verckens neuse is een sot wijfs schoonheyt.

SI was wilt en onghebonden / sulcx dat haer voeten
Binnen haren huys niet en costen ghedueren /
Nu was zy buyten / nu opter straten / haer lust te boeten /

En laechde in allen hoecken en greep hem int ghemoeten /
Hem cussende onbeschaemt en sprach ter zelve ueren:
Ick hebbe mijnen offer betaelt / dus buyten de mueren
Ben ick ghegaen u aensicht te aensien sonder smertte /
Een oncuys ooghe is een bode van een oncuys hertte.

Ick hebbe mijn bedde / sprackse / met cieraet gheciert /
Met diversche tapijtsen / welck zijn onverborgen
UUt Egypten ghebrocht / ick hebbe mijnen leger versiert
Met mirre / aloes en caneel / coemt vreucht hantiert /
Laet ons der borsten sat werden tot aenden morghen /
Laet ons der liefden pleghen vrij van sorghen /
De man is eenen verren wech van huys ghetrocken /
Een sotachtighe tonghe can den sot wel locken.

(leger = bed, ligplaats)

f° e iii v°

De man heeft den geltsack met hem / en geen stonde
En weten wy van zijn coemste / heeft zy oock geseyt /
Dus booch sy hem daer toe listich van gronde /
Sy creech hem binnen met haren smeeckenden monde /
Ende hy was haer terstont te volghen bereyt /
Ghelijck een osse ter vlees banck wert hy gheleyt /
En een voghel ten strick haest diemen hem neven stelt /
Een sot weet niet waert hem zijn leven gelt.

So hoort nu mijn kinderen / en wilt aenmercken
De redenen mijns monts / ende en laet u hertte
Niet commen op harten wech noch volghen haer wercken /
En laet u niet verleyen binnen haer percken /
Want sy heefter veel ghewont in tswerelts desertte /
En alderley machtige neder gheworpen in smertte /
Deur haer wegghen vaertmen neder tot de camer des doots /
Een overspelijck wijf brijngt den mensche in veel noots.

DAerom als ghy u ten houwelijcke sijt stellende /
Lust na een persone van goeder exercitie /
Reyn van fame / die ghedienstich tuwaerts sy hellende /
Om vertroosten inde saken die u zijn quellende /
Die weet te ghebruycken thuysghesins officie /
Om vruchten te draghen goet van conditie /
Wilt die lief hebben en beminnen tot haer gherijf /
Man en wijf sijn twee sielen in een lijf.

f° e iv

WAecht u voor costelijcke bruyloft feesten
Te houwen / want sy inbrijnghen groote schade /
Mer cost om vrienden te helpen minst metten meesten
Is redelijck / mer cost om dwase gulsighe beesten /
Of om dwase reden / acht metten verlooren sade.
Eerlijck inde bruyloften te wezen ick u rade /
Wel sprekende en manierlijck in uwen dansse /
Prijslijck is des Jonghers recreative continansse.

CIert u niet met veel costelijcke cleeren fameus /
Want het schijn der wijsheyt ismer deur veriagende.
Een cleet al te uutwendich ende pompeus
Is den ghebueren verdrietich ende odieus /
Sijt liever den menschen met goetheyt behaghende /
Dan met de costelijckheyt der cleeren draghende.
Veracht oock des wijf begeerte ter ghewaden bloot /
Overmate doet verwachten toecommende schaden groot.

DAerom wilt geen uutwendighe cleeren beminnen /
Mer schamelheyt en eerbaerheyt in al u passagie.
U huysvrouwen laet oock ofkeeren haer zinnen
Van het haer te vlechten / ghelijck veel sottinnen /
Die haer mans om veel Juweelen doen quellaegie.
Dus laetse gout / noch peerlen bruycken tot ciraegie /

Mer dat aenstaet een vrouwe die Gods dienst hantiert /
Hy is ghenoech verciert die wel is ghemaniert.

f° e iv v°

NOchtans eert u wijf / haer houwende redelijck gecleet
Na uwen staet / ende en hebt gheen quaet vermoeden
Op haer / mer liever van die waerheyt derft het bescheet /
Dan die wetende tot betijden te zijn bereet /
So dat u gheen meester / al moest ghy verwoeden /
Ghenesen zoude / dus wilt u metten vroeden
Wachten vande quellaegie des Jaloesien block /
Tlachen dwijngt een quaet wijf meer dan een stock.

Die een goede vrouwe heeft vercreghen /

Heeft een heerlijcke besittijnghe / en hy is proevende

Een hulpe ende een calomne daer hy op rust ter segghen.
Een besittijnghe daer gheen tuyn om is gheslegghen /
Sal ontroof werden twelk een man is bedroevende.
Sulcx daer gheen wijf en is daer sucht de behoevende /
Want de behulpelijcheyt heeft elck van haren persoone /
Een redelijck wijf is haers mans croone.

(calomne = zuil)

DEur een wijse vrouwe tot veel voorpsoets
Wert een huys ghetimmert / mer een sottinne
Destruweert dat / dies naeckt haer schae onverhoets.
Die een wijs wijf vint / die vint wat goets /
Ende scheidt een welbehaghen daer inne /
En oock inden Heere diese wijs maeckt van zinne /
Want hoe neerstich men arbeyt met eeniger leere /
Een verstandich wijf coemt vanden Heere.

f° f

WEI den ghenen die een goet wijf krijghen can /
Want het ghetal zijnder Jaren is verdubbeleert.
Een verstandich wijf verlusticht haren man /
Ende zy zal de Jaren zijns levens voort an
In ruste en vre vervullen onghefalgeert /
Want al haer saken zijn gheschiet en wel gheordineert /
Een God vreesenden wertze ghegeven tot een Juweel /
Een goet verstandich wijf is een goet deel.

EEN vriendelijck wijf haren man verheucht /
En sal zijn beenen vet maken in allen wijcken.
Haer gemaniertheyt is een gave Gods ende deucht /
Een wijs en swijgende wijf is haer mans vreucht /
Want zy is een gave des Heeren zonder beswijcken.
Een wel ghemaniert hertte en is niet te ghelijcken
By eenighe Juweelen of tijdelijcke haven /
Een eerbaer wijf is een gave boven alle gaven.

ALLe ghenuechte diemen oyt vermaende /
En is niet weerdich eerbaer siele die haer reyn van houwen /
Ghelijck de zonne ter werelt is opgaende /
Daer alle de sterren zijn licht of ontfaende /
Sulcx is een goet wijfs schoonheyt int aenschouwen /
Tot vercierijnghe haers huys ende in trouwen
Licht zy als een keersse opden candelaer bequaem /
Prijslijck is taensichts schoonheyt op een eerbaer lichaem.

f° f v°

Ghelijck als de gouden calomnen seer claer
Op de zilveren voeten werden verthoont /
So zijn de schoone beenen op de planten voorwaer
Eender vast staender vrouwe ende eerbaer.
Wel hem die met een verstandige echte vrouwe woont /

Ende met zijn tonghe niemant en heeft ghehoont /
En niet en heeft ghedient die sijns niet weerdich // zijn /
Een redelijck wijfs wegen voor God rechtveerdich // zijn.

Die een redelijck wijf vint machse in allen staten
Edelder dan peerlen sijn estimerende /
Haer mans hertte derf hem op haer verlaten /
Neerijnghe en sal hem ghebreken tot geender straten /
Sy doet hem goet en geen quaet sijn leven deur passerende /
Met wolle en met vlas is zy haer ghenerende /
Gelijck eerbaer coopmans schip deur van verre brijngt sijn voetsele /
Een wijse vrouwens werck is een groot versoetsele.

Sy staet snachts op / ende gheeft haer huysghesin
Voetsel / en haer dienstboden goey provianden.
Sy dijnckt na een ackere / mer dies niet te min
Sy coopt dien tot haer en haers huysghesins ghewin.
Sy plant een wijngaert vande vruchten haerder handen/
Sy sterckt haer ermen en geeft haer lenden vaste banden /
Sy voelt dat de hanterijnghe goet is daer haer toe lust /
Een wijse vrouwens keersse en wert niet wegheblust.

f° f ii

Tot den spinrocken sy oock haer handen uutsteeckt /
En haer vingeren aenveerden de spille thaerders eeren.
Int uutbreyden haerder handen sy den ermen opqueeckt /
En reyct haer hant uut tot dien die wat ghebreeckt /
De coude snee en mach haren huysse niet deeren /
Want al haer huysghesin heeft gedobbelde cleeren /
En sy heeft haer zelve een ciraet bereet /
Witte sijde en purpur is een wijse vrouwens cleet.

SI en eet haer broot niet met ledicheyt verschoven /
Dies haer sonen op commen thaerder recreatie /
En haer man coemt haer met dees woorden loven /

Veel dochters bringende rijcdom / mer ghy gaetse al te boven /
Gonste is valsch en schoonheyt is een ydel gratie.
Een vrouwe die den Heere vreest crijcht Laudatie /
Gheeft haer vande vruchten haerder handen tot verstercken /
Inder poorten prijstmen een wijse vrouwens wercken.

DAerom mijn sonen u niet af en scheidt
Van een wijse ende deuchdelijcke vrouwe /
Die u inde vreesse des Heeren is toegheleyt
Teenen deele / want de gratie haerder eerbaerheyt
Gaet te boven al de weerde vanden gouwe.
Hebby een wijf na u sin verwerpt niet haer trouwe /
En betrouwt de boose niet in uus hertten behaghen /
Deur een boose vrouwe commen veel plaghen.

f° f ii v°

BEter waert te wonen by een leeuwe ende drake /
Dan te wonen met eenen schalcken wijve /
Des wijfs schalcheyt verandert haer aensicht sonder sake /
En haer man wert te schande by achter sprake
Voor zijn ghebueren / en als hy hoort vanden bedrijve /
So versucht zijn hertte swaerlijck binnen den lijve /
Het deel der Goddelooser zal aer bedecken met rouwe /
Geen valscheyt boven de valscheyt van een boose vrouwe.

EEn kijfachtich wijf is een druypen ghestadich /
Beter ist te wonen in eenen woesten lande /
Dan by een kijfachtighe vrouwe onberadich /
Ende een toornich wijf / want sy is onghenadich.
Diese hout is als die een schorpioen grijpt in hande.
Mer een wijfs schoonheyt vervrolijckt als playsande
Haer mans aensicht / en vrijt hem van deerlijcheyt /
Een goet wijf gaet te boven alle begerlijcheyt.

Mer kinderen / wilt het wijf / rustende in uwen schoot /
Niet te veel betrouwen / op dat over u niet en blijcke
De quaetheyt haerder valscher leeringhe bloot.
En gheeft den wijve geen macht uus levens mijnoot
Op datse in u cracht niet en comme tuwen versijcke /
En dat ghy niet beschaemt en wert deur haer practijcke /
En aensiet geen weeldich wijf tot gheenen plecken /
Een oneerlijck ghesichte brijngt in veel strecken.

f° f iii

EN weest oock niet te zeere ghemeensame
Met een danster / en na geen sangster en wilt hooren /
Op dat ghy deur haer schoonheyte aenghename
Niet verergert en wert tuwer grooter blame /
En neyght u hertte gheensins noch u ooren
Totten hoereerders / om in eenighe dijnghe na te spooren /
Op dat ghy u selve niet en verliest en oock u erven /
Hy wint vele die der haeren can ontderven.

EN laet niet alomme u ghesichte dalen
Inde steechkens der stat tot allen tien /
En gaet niet over al langs der straten dwalen /
Keert af u aenschijns / laet u ooghen niet stralen /
Tot een fraey toeghemaect wijf / en wilt niet besien
Een vreemde ghedaente / want deur sulck gheschien
Isser vele totter begeerlijckheyt onsteken /
Deur de ghedaente des wijfs comter veel in ghebreken.

DE begeerlijckheyt des wijfs maeckt wilde seden /
Want als een viervlamme sy int hertte dondert.
Van allen verbygangers sal werden vertreden
Een overspeelich wijf / en inden dreck vallen beneden /
Veel menschen die haer int aensien hebben verwondert
Des vreemden wijfs ghedaente uut ghesondert
Sijn verworpeelijck gheworden deur haer bestier /

Tswijfs aensprake ontsteeckt als een bernende vier.

f° f iii v°

Mijn kinderen / en praet u tot gheenen termijne
Met een ghehouden wijve / mer sijt op u hoede /
En strijct met haer niet te bedde noch ten wijne /
Op dat u hertte misschien na haer doctrijne
Niet en neyghe / en dat ghy met uwen bloede
Inde bederflijkcheyt nit en valt als donvroede /
Die dalende sijn inde vlamme der helscher hitten /
De overspeelders en zullen Gods rijcke niet besitten.

DE wijseman secht dat de overspeelders sullen sijn
In verderfnisse / en dat saet zal vanden onrechten
Boden verdorven werden al ist datse een lanck termijn
Sullen leven / sy werden gherekent voor een ydel schijn /
En haer laetste eynde zal zonder eere slechten /
Sterven zy haestich sy en zullen aen gheen hope hechten /
Noch toesprekinghe hebben inden daghe des kennisse /
Een overpeelders sal ghenaken alle schennisse.

DE menichte der overspeligher kinderen
En is niet nut / en de onverwonnen schoten onreyn
En sullen niet diep wortelen / mer verminderen /
En geen stantvasticheyt hebben deur tbehinderen /
Alist dat haer tacken inden tijt groeyen int pleyn
Onvastelijck gheset sullen sy vanden winde certeyn
Beweecht werden als een schadelijck groeysele /
Een beveleckt bedde baert een oneerlijck bloeysele.

f° f iv

EN vande overlasticheyt der winden ontloken
Sullense uutghewortelt worden aen elcken cant /

De onvolmaeckte tacken sullen worden ghebroken /
En haer vruchten sullen onnut sijn ter roken /
En bitter om eten / nergens toe bequame / want
Al de kinderen van een onrechtich saet gheplant
Werden ghebooren tot der schalcheys betueghen /
De onreyne begeerten haer tot schalckheyt vueghen.

THoe schoon is een suyver generatie ghewent
Tot liefde / onsterffelijck is haer memorie /
Sy is by God en by den menschen bekend /
Sy volghen haer na als sy is present /
Sy begeerense als zy haer uitbrijnghen tot glorie /
En zy tryumpheert ghecroont met victorie /
Winnende der onbevleeter strijden loon /
Een suyver houwelijck is der eeren troon.

IN drie dijnghen is mijnen geest hem behagende /
Die voor God ende de mensche sijn ghepresen:
Eendrachticheyt der gebroeders die twijst is veriagende /
De liefde der ghebueren / en dat wel eens sijn dragende
Man ende wijf inder echtschap reyn uutghelesen.
Daerom sal de mensche vader ende moeder laten wesen /
En aenhanghen sijn wijf / want na den heesch // sijn /
Deurt houwelijck twee sielen in een vleesch // sijn.

f° f iv v°

DUs sullen de wijfs haer mans obedieren als den Heere,
Want de man is twijfs hooft als Christus der gemeente.
En ghy mannen hebt u wijfs lief in deucht in eere /
Ghelijck Christus sijn ghemeente bemint heeft zeere.
Die sijn wijf lief heeft als een edel ghesteente
Die bemint hem zelve / want niemant tot vercleente
Sijn eyghen vleesch oyt haette / dus hout tsamen pays /
Daer liefde en vrede is / daer is Gods pallays.

Christus is elck mans hoofd net gheraect /
Mer twijfs hoofd is de man / want hy is Gods beelde
En heerlijkheyt / en twijf is des mans eere onghelaect.
De man en is van twijfs lichaem niet ghemaect /
Mer twijf is vande man ghemaect tsijnder weelde /
Ende God om twijfs wille de man niet en teelde /
Mer twijf is gheschapen om des mans wille /
Daer twijf de man vreest ist vrij van gheschille.

DAerom lieve dochters / u mans onderdanich zijt
Inden Heere / soot behoort / en ghy mijn zonen /
Hebt u huysvrouwen lief / en weest tot geender tijt
Bitter teghen haer deur toornigher nijt /
Want den vrouwen betaemt in stillicheyt te wonen /
En ootmoedicheyt te bewijzen haer mans sonder honen /
Want Adam is ghemaect deur Gods bedrijf /
De man en is niet verleyt / mer het wijf.

f° g

DU brochte de vrouwe in de overtredijnghe /
Sy zal nochtans salich worden deur tkinder baren /
Ist dat zy blijft in tsgheleofs bevredijnghe /
In liefde / eerbaerheyt en inde bestedijnghe
Der heylichmakinghe sonder eenich sparen.
Crijcht ghy tzamen kinderen / wiltse niet beswaren
Met kijven / op datse niet en worden cleenmoedich /
De Joncheyt en betaemt geen straffinghe overvloedich.

Thuis, op het werk en daarbuiten

HOort / als ghy zijt huyshouwende in tijts toesiet
Om u huys te provideren zonder vergheten /
Want een goey provisie die in tijts geschiet
Het huysghesin een groot welvaren biet.
Hout goey regel / sijt vroech en cort ter tafel gheseten /
Knout u spijsse wel / sijt vroech en cort ter tafel gheseten /

(knouwen = kauwen)

Wascht en spoelt u mont en tanden onder alle dijnghe /
De spijsse te vertreden can ghesontheyt in brijnghe.

WEest tsavonds na huys altijd vroeck ten ganghe
Om perikel te schouwen / ende vroeck u te bedde went.
Rust op u rechte sijde ten eersten slaeps bevanghe /
Werdy wacker keert u ter slijncker sijde / mer niet lange
Licht om hooge / slaept ses ueren of daer omtrent.
Vande nacht ruste loeft God met hertten diligent.
Slaet u dijnghe ga / hout onachtsaemeyt verdreven /
Goey toesicht maeckt rijcke / en doet langhe leven.

f° g v°

Als alle saken comme ten minsten prijse
Coopt dan om profijt doen / liever heen dan morgen
En laet u dienaers / by uwen goeden provijse /
U beesten / hoe zy zijn wel voorsien van spijsse
Die niet en heyschen al moesten zy verworghen
Van honger / en wilt u van een hont besorghen
Niet te cleene / mer een goet huyswachter ghebleken /
Een hont is een ghetrouwe vrient gheleken.

WAnneere u ghebeuren mach coopt corens ghenoech /
En bemint gheen dieren tijt tot geender ueren /
Dat ghy geen dootslagers en zijt deur zulck onghenoech
Der ermen / en alst coren rijst late of vroeck /
Vercooptet den behoefighen / deelt mede u ghebueren
Ten minsten prijse / oock u vianden in noots besueren.
Hy wert gheseghent diet vercoopt zonder aensien /
Die tcooren in hout vervloecken de lien.

Siet oock wel toe kinderen dat ghy sulcx dan termt /
Dat ghy neerstelijck u dienaers ondersoeckt
Om voort te Jaghen / want eer een man verermt
En ontgoet wert / is hy van meerder schaey beschermt /

Sijt staet minderende / hoe hy heeft ghebroeckt
Dan int leste niet te houwen / Dus u vervloecht
Dicwil u saken te oversien / dats mijn vermaen /
Tis groote vroschap te sien hoe eens saken staen.

(ghebroeckt= tekortgekomen)

f° g ii

Quetst den knecht niet wieser saken in trouwe strecken /
Noch den huerlijnc die om u wel te doene raemt.
Een wel ghesint knecht hebt lief tallen plecken
Als u ziele / en wilt hem de vrijheyt niet onttrecken /
Noch en laet hem deur ermoe y niet werden beschaemt.
Stelt hem te wercke / want dat sulcx betaemt:
Dat de roede ende last behoort den ezel te rechte /
Broot / werck / en straffinghe behoort toe den knechte.

DUs hout knecht onder dwanc / en ghy sult ruste vinden /
Laet ghy hem leech zijn hy sal vrijheyt soecken voort /
Last en den thoom moetmen om een herden hals binden /
En den knecht buyghen met stadich werck tonderwinden.
Een quaetwillich knecht het pijnighen toebehoort /
En hem is noot met voetboeyen te zijn bespoort /
Dus laet u knecht wercken dat hy tot geen leecheyt en keert /
Ledicheyte heeft veel groote quaetheyt gheleert.

DRie dijnghe doen een lant in onruste leven /
En vierde veel onverdrachlijcheyts brout:
Een knecht ist dat hy tot een coninck wert verheven /
Een sot als hy te sat broots is beseven /
Een viantlijcke vrouwe als zy wert ghetrouwt /
En een maerte die in haerder vrouwen silver of gout
Erfghneaem wert / dus kinderen verstaet dit met luste /
Een onbedwonghen bode / een huys vol onruste.

(beseven = beseffen)

(maerte = dienstmeid)

f° g ii v°

Nochtans u boden te verlasten wilt u wachten /
Mer zonder oordeel en sijt niet te doene bedocht.
Hebt ghy een knecht vanden trouwen gheslachten /
Wilt hem ghelijck u eyghen ziele achten /
Handelt hem als u broeder in liefden gheknocht /
Want ghy hebt hem inden bloede sijnder sielen ghecocht /
Dus leeft met hem goedertierlijck / sijdy vroet /
Een onrecht handelen / den knecht wech loopen doet.

EN ist dat hy / hem verheffende / wech gaet /
Ghy en weet niet by wien ghy hem vinden zout /
Ende welcken wech of pat dat ghy in slaet /
Waer ghy hem soecken sult en weet ghy gheen raet.
Dus hebby een goey bode / past dat ghy dien hout /
Tis beter dat ghy kent / dan ghy ionck of out
Moest leeren kennen / want tfenijn leyt inden steert /
Een goey ghetrouwe bode is veel gouts weert.

Sijt u huysghesin niet lekkerlijck voende /
Mer wilt haer ghemene spijsse uutmeten /
Want gulsicheyt is een verswimelheyt doende /
Dat de mensche tot verrotheyt is spoende:
Mer in tijt van recreatie sijnde gheseten /
Gheeft dan u huysghesin mildelijck te eten /
Niet misbruyckelijck / mer altijt by maticheyt blijft /
Tis goet dat de gulsicheyt met de beursse kijft.

f° g iii

WEest niet veel genegen groote maeltijen te stichten /
Want gheen meerder dief dan de tafel certeyn.
Mer noot vrij altemet / om den gheest te verlichten /
Goey vrienden / en zijt haer met huesscher ghesichten
Dienende over tafel / met luttel woorden reyn

Van allen gherechten / ende met een blijden ceyn
En vrolijck aenschijn haer manierlijck tracterende waect /
Een blijde gheest het leven florerende maect.

EN wilt niet sorchvuldich sijn voor den dach van morgen
Seggende: wat zullen wy eten / wat zullen wij drijncken:
Peyst niet wat cleeren zullen ons naectheyt verborghen /
Want voor alle deze dijnghe de Heydenen sorgen.
Siet de bloemkens en de vogelkens inder lucht quijncken /
Sy en saeyen / noch en maeyen / noch op wercken zy en dijncken /
Dus laet geen cleyn ghelooicheyt in u hertte steken /
Die den Heere betrouwen / haer en zal niet ghebreken.

ISt zake dat God de bloemkens zo wil vercierien /
Datmense boven Salomons cieraegie mach prijsen:
En de verlaten ravens can voen zonder falgieren /
Hoe veel te meer u die meerder zijt in alder manieren?
Wat sorcht ghy dan voor u te cleeden en te spijsen?
Niemand en mach zijn lengde een cubitus doen rijsen /
Dus verlaet onnutte sorge / smaect Cristus woort ten keeste /
Die tminste niet vermach / sorcht te vergeefs voor tmeeste.

(falgieren = tekortkomen)

f° g iii v°

DE ooghen alder creatueren op den Heere hopen /
En hy gheeft haer spijsen ter bequamer tijt /
Hy versaet al dat leeft doende sijn hant open
Met sijn seghenijnghe / dus het sorchvuldich nopen
Mijn kinderen / uut u hertten stellende sijt.
Wat u van noode is dat weet u vader ghebenedijt /
Soeckt voor al Gods rijcke en een rechtveerdich leven /
Die den Heere soeckt alle nootdruft wert hem gegeven.

EErt den Heere altijt van uwe substantie /
En vande eerstelijnghe uwer vruchten wel geraect /
Su zullen u schueren vol werden na de usantie /

En u wijnperssen van most hebben abundantie /
Mer betekent dat u God maer huerlijnghe heeft gemaect
Over u goet / dus hoort na den ermen bloot en naect /
Of God en sal hem uut ghebets niet ontfermen /
Wee hem die sijn ooren stopt voor tcrijsschen der ermen.

CRijcht ghy kinderen / houtse ter scholen userijnghe /
Verbercht haer u liefde / en straft met roen haer mis //
Want so tpeert doet loopen deur sporen hanterijnghe / (bruyc/
So doet de roey het kint raken tot studerijnghe /
Want van de keerne coemt een groote notebooms struyc /
En vande eyckele een eyckelboom groot int beluyc /
Diesghelijcx soomen siet in menighen lande /
Een cleen kint wert wel een man groot van verstande.

f° g iv

Een peert wert wreet datmen niet en is tomende /
En wilsch zal werden een zone onbedwonghen.
Troetelt u zone / en hy zal u maken schromende /
En bedroeven / ist dat ghy hem met spelen sijt vromende.
Dus lacht niet met hem / op dat ghy met den Jongen
Niet en weent als hy uwen dwanck is ontsprongen /
En u tanden ten eynde niet en flouwen dit versint /
Een vader die de roey spaert die haet sijn kint.

INder Joncheyt en gheeft uwen zone gheen macht /
Mer byucht [*sic: buycht*] zijnen hals / en sijn dijncen niet en versmaet /
Op dat hy misschien den verherden niet en slacht /
En u niet en gheloove / zulcx dat ghy smerte verwacht
In u ziele / dus leert hem in zijnen Jonghen staet /
En gheenen arbeyt daer gheensins in en verlaet /
Op dattet u gheen schande en werde ende verwijt /
Kinderen diemen lief heeft die werden ghecastijt.

WERden u kinderen voliarich volcht mijn devoor /
Maectse gheen rentmeesters over u goedijnghe /
Mer wilt u selve meesters sijn van u tresoor /
Mer leert u kinderen der consten bevroedijnghe /
En goey institutien datse krijghen verhoedijnghe
Teghen onvoorsienighe inconvenienten /
Fortuyne en spaert niemant in haer accidenten.

f° g iv v°

HEbt ghy dochters / bewaert met neersticheden
Haer lichaem / wilt u aenischt [*sic : aensicht*] tot haer niet vrolijk keeren.
Alst geluck coemt wilt u dochters in tijts besteden /
En ghy hebt een goet werck gedaen tuwer vreden /
Mer gheeftse een wel ghesinde man van eeren.
Een voorsichtighe dochter zal haer man vermeerren
In zijn erfnisse / mer zoomen daghelijcx ziet:
Een dochter die onteert wert / is haers vaders verdriet.

DE dochter des vaders daer hy eere wil aensien /
Is zijn verborgen wakijnghe deur eere sorghe groot /
En zijn sorchvuldicheyt die hy daer voor moet lien
Neemt zijnen slaep wech / op datsy niet misschien
Een overspeelster en werde in haer leven bloot /
Want men draecht geen gloeyende colen inden schoot
Sonder verbernen / dus sorcht voor u dochters ongelet /
Die tpeck raect zalder of werden besmet.

EEn stoute dochter sal haer vader en man beschamen /
En vanden goddeloosen en wert vermindert haer wrake /
Mer van beyde salse veracht werden ter blamen.
Een dochter die haer niet af en keert na tbetamen
Bestelt die goey hoede / op datse geen oorsake
En vinde / en aen gheen meerder misbruyck en gerake /
Wacht u van allen oneerbaerheyt haerder oghen /
Een basiliscus heefter vele int nette ghetoghen.

f° h

ISt datse u versuymt laet geen verwonderen sijncken
In u hertte / want als een dorstich Jager ter fonteynen
Sijn mont open doet / zo zal zy water drijncken
Van allen naesten / en zonder achter dijncken
Teghen elcken stake sitten bijden vileynen /
En teghen elcken gheschutte zal zy metten onreynen
Haer coker op doen / tot zy ontbreect int openbare /
Een Jonghe dochter is certeyn een broossche ware.

Buren, vrienden en vijanden

VRientschap en wilt verlaten om een cleen sake /
Mer zijt met u ghebueren buersaemheyt pachtende /
Sijt hues / minlijck / ende vriendelijck in sprake /
Niet hoveerdich of schamper tharen onghemake /
Het ware een blasphemie u naeste verachtende /
Want die goey bueren heeft is dagelijcx wachtende
Een goede morghen / ick derfs my vermeten /
Beter een ghebuere dan een broer verre gheseten.

VIndy een ghetrouwe vrient in eeniger stat /
Bemint hem ghelijck u zelve als een gave van boven /
Want die een goet vrient vint die vint een groote schat /
Dus hout hem in grooter weerden ick rade u dat /
Mer schuwt tafel vrienden met pluymstrijcken bestoven /
Houtse voor gheen vrienden die u prijzen en loven
In u presentie / en der vreemder conversatie schuut /
UUt de vreemde menschen dicwil perikel spruut.

f° h v°

CRijcht ghy een vrient proeft hem ter eerster spatie /
En ghelooft zijns niet lichtelijck in u bedrijven /
Want de zulcke schijnt een vrient by estimatie /
Mer en zal niet dueren inden dach der tribulatie.

Daer is een vrient die hem keert tot viandich kijven /
Weet hy wat schadelijcx hy zalt u verwitende blijven /
En daer is een vrient die een gheselle is des broots /
Een tafel vrient en blijft niet inde tijt des noots.

Ist dat een vrient vast gheduert / so sal hy u zijn
Als uut ghelijck / en hy zal ghetrouwelijck doen
Aen u huysghesin / en ist dat hy hem in elck termijn
Verootmoedicht teghen u / en hem van u aenschijn
Verbercht / zo meuchdy sekerlijck bevroen
Dat hy hem tot eenvoudighe vriendschap wil spoen.
Dus schuwt u vianden / slaet ga uwer vrienden termijnghe /
Een ghetrouwe vrient is een stercke beschermijnghe.

Een ghetrouwe vrient en is geen dijnck ghelijck /
Geen ghewichte van gouwen noch zilver planteyt
En is niet by de goetheyt sijns gheloofs autentijck /
Want een ghetrouwe vrient inder noot sonder beswijck
Is een medecijn des levens en der sterffelijcheyt /
Die God vreest zal zulcken vrient werden bereyt /
En al sijn leven goey vriendschap / dus moettet verdient zijn /
Na dat de mensche is zulcx zal sijn vrient zijn.

f° h ii

DUs en wilt den ouden vrient niet verlaten /
Want de nieuwe en zal sijns ghelijck niet wesen.
Een nieuwe vrient al schijnt hy goet boven maten /
Hy is ghelijck den nieuwen wijn in nieuwen vaten /
Laet hem out worden en ghy zult hem na desen
Met soeticheyt drijncken / dus mijn kinderen uutghelesen /
Blijft bijden ouden vrient / want men secht in veel saken:
Beter vrienden ghehouwen dan vrienden te maken.

Wilt secretelijck en wijslijck met u vrient handelen /
Want die tvrients secreet te openbaren is gestrect
Verliest het gheloove / en zal gheen vrient int wandelen
Vinden na zijn wille / dus bemint metten verstandelen
U vrient / en wert in trouwen met hem verbonden perfect.
Mer ist dat ghy sijn verborgentheden ondeckt
So en durt [*sic: durft*] ghy hem om vriendschap meer achtervolgen /
Vrients secreet te openbaren hout den vrient verbolgen.

GHelijck een mensche die sijn vrient verliest / so is hy
Die sijns naestens vriendschap heeft verloren:
En ghelijck die een vogel van zijn hant laet vlieghen vry /
En dien niet weer vanghen en can sulcx zijt ghy
Die verlaten hebt uwen vrient uutvercoren /
Ghy en zult hem niet meer connen besporen /
Want hy is verre van u / dus en stelter na geen wache [*sic: wachte*] /
Tis recht datmen verliest datmen te voren niet en achte.

f° h ii v°

HI is ontvlucht als een hert uut den stricken /
Want sijn siele is ghewont met groot hertseer /
De wonde mach verbonden worden wilmer op micken /
Ende den twist versoent / mer die zonder verschricken
Sijns vrients secreet te openbaren neemt sijnen keer /
Tot dien en is gheen hope te hebben meer /
Dus hout den vrient in weerden die ghy verkiest /
Hy verliest vele die een goet vrient verliest.

GHeefdy uwen vrient raet doet dat niet als donbekende
Om behagen / en dus moetmen doen te segghen verswijcht /
Mer dus dijncket my goet so ick de zake wende /
Want als den raet niet en coemt ten goeden ende
Den mensche dan meerder ondancx toe stijcht /
Dan hy van een goet ende dicwil dancx vercrijcht /
Dus staet u in sulcke saken wel te bevroene /

Advocaten hebben met goen raet ghenoech te doene.

Wilt u neerstich wachten voor uwe vianden /
Hebt met haer geen hanterijnghe / want den aert des nijts
Doet lichtelijck knersen haer viandighe tanden /
Ende der vianden crancheyt tzy in wat landen /
En is geen stede des vreefts mer een bestant des tijts /
Neemt u zelve waer als ghy doet weynich profijts /
Swijcht al doet u fortuyne druck ongelijck // naren /
De vianden verblien dicwil in eens qualijck // varen.

f° h iii

DUs en ghelooft u versoent viant te wel niet /
Want als yser verroest zijn schalckheyt seere /
En ist dat ghy hem verootmoedicht crom gaen siet /
Werpt uwen moet af en wacht u van hem wat u geschiet /
En stelt hem neven u rechte hant niet meere /
Op dat hy hem tot uwer plaetse niet en keere /
En misschien uwen setel niet en werde ontoghen /
By wel betrouwen wertmen dicwil bedroghen.

Nochtans en moet ghy u vianden niet haten /
Mer hebt u vianden lief tot alder tijt.
Doet ghy goet die u weldoet / wat sal u dat baten?
Sulcx doen ooc de Heydenen / dus het werck der caritaten
Bewijst oock uwen viant die u vermaledijt /
Op dat ghy perfecte kinderen uus vaders sijt
Die inden hemel is / wilt hem te volghen pijnen /
God laet sijn sonne over goede en quade schijnen.

DAerom en verblijft u niet in uus viants ongheluck /
Noch in sijnen doot / mer siet ghy hem dolen /
Helpt hem ten rechten weghe / versoet sijnen druck.
Ist dat hem hongert / gheeft hem een goet stuck.
Heeft hy dorst / laeft hem / doet ghy dat onverholen /

Su zult ghy op sijn hoofd vergaren vierighe colen.
Dus laet u vant quaet niet verwinnen ghy vroede /
Een wijs man verwint het quaet metten goede.

Beloven en zweren

f° h iii v°

Mijn kinderen en beloeft niet boven uwe crachten /
Mer ist dat ghy beloeft ten zal u niet falen /
Ghy moet dijcken dat te gheven / dus wilt u wachten /
En zit niet bijde gene die haer hant verachten /
En voor schult borghe werden wildy niet dwalen.
Want ist zake dat ghijs niet en hebt te betalen /
Si zalmen u bedde onder u wech nemen /
Schade sietmen dicwil de vriendschap vervremen.

Die voor een vreemde borghe wert / certeyn hy
Sal ongeval hebben na de wijsemans devoor /
Mer die hem van beloven wacht is seker en vry /
En die een ander verborcht is te ghelijcken by
Een vogel die vallende is inder stricken bespoor /
Want hy gheeft over het slot van zijn contoer:
Beesten werden by haer hoornen bedwonghen /
De menschen werden ghevanghen bijder tonghen.

Wacht u van veel timmeren het mocht u bedroeven /
Volcht daer in u sinlicheyt niet als de verwaende /
Mer timmert na u nootsakelijck behoeven.
Costelijck timmeren zonder eenich beproeven
En is de begeerte van timmeren niet versaende /
Mer maeckt int leste tghetimmer te coope staende /
Want veel timmeren can de beurse ydel maken /
Een voltimmert huys doet spade tot wijsheyt geraken.

f° h iv v°

Wilt oock geen handelijnghe hebben met alcumisten /
Noch met die d'onnutte sophisterie hanteren /
En volchtse geensins / wantse goet en tijt verquisten /
Want zy zoeken datse niet vinden en connen met listen /
Hoese tsutselboeck deursoecken en filosofheren /
Versufte fantasie is teynde van haer studeren.
Verloren arbeyt iaechter inder armoeyen noot stracx /
Soeckers der consten sijn vindere des brootsacx.

Sijt vrolijck weldoende waer ghy zijt versaemt /
En laect niemant minder dan ghy / en wert ghy out / siet
Dat ghy de ioncheyt niet en misprijst noch en blaemt /
Dijnct dat ghy oock ionck gheweest sijt soot betaemt.
In u coopen of vercoopen niemant onrecht en biet /
Mer en vercoopt noch en coopt teghen u maeghschap niet.
Onderhout u beloften in woorden in brieven /
Donghetrouwe in tbeloven sijn ghesellen der dieven.

EN doet niemant onghelijck met elle noch gewichten /
Gebruyct recht pont / mudde / sester / so doet ghi wijselijc
Wee haer die haer mate valschen / haer ponden lichten /
Met sweeren ende lieghen haer bedriegerie stichten.
Een valsch ghewichte is voor den Heere afgrijselijck /
Mer een vol ghewichte is by hem seer prijselijck.
Dus verstoort u niet straft yemant u abuseren /
Tis quaet lichtelijck gram sijn en stoutelijck sweren.

f° h iv v°

UWen mont tot sweeren ghy niet wennen en sult /
Want het brijngt tot veel misvals int volherden.
Een man die sweert zonder eenich onschult
Sal met veel ongherechtigheyt sijn vervult /
En de plaghe en zal van sijnen huysen niet terden.

Sweert hy ydelijc en zal niet gerechtveerdicht werden /
Want sijn huys zal zijn vol straffijnghe groot /
De redene vanden sweerenden brijngt in de doot.

DAerom en zult ghy niet sweeren in geender manieren /
Noch bijden hemel / want sy is gods [*sic: Gods*] stoel int genaken:
Noch bijder eerde / want zy is zijn voetbanc deur tvercieren:
Noch by Jerusalem / want zy is zonder falgieren
Een stat eens grooten Conincx / dus en sweert in u saken /
By u hoofd / want ghy niet een haer wit of swert cont maken /
Veel tot een dijncck te zegghen valt quaet int ghemeen /
Tsmenschens woort behoort te zijn: Ja Ja / neen neen.

Reizen

PAst vroech op den wech te sijn als ghy doet voiaegie /
Op u geselschap neemt waer / en lust na goet logijt.
Sorcht voor u peerts behoef in elcke passaegie /
Ghebruyct goet vier / en doet u den dorst quellagie
Eet eerst wat / en drijnckt cleen teuchkens is mijn avijs.
Betaelt wel / en laet u dienen van slaep plakens propijs.
Ghedijncct de schamel boden / laet of u reysen vroech /
Die late coemt crijcht qualijck logijs na zijn ghenoech.

Zotten

f^o I

EErt de wijse / misprijsstse die haer tquaets berommen /
Vergheeft geerne den ghenen die u yet misdoen.
Schuwt oorsaken daer processen uut menghen commen /
Wilt der aerbeyer sijn verient loon toe sommen /
Eerst voorwaerde makende om twist te verhoen.
Verdracht de sotten en laetse in haer wesen groen /
Want sotten oyt in veelderley ghebreken laghen /
De wijse behoren de sotten te verdraghen.

DE sotten en hebben gheenen lust aent verstant /
Mer alleen in haer sotheyt diese niet en laten /

DE welcke haer is een blijschap onnuttich / want
Sy maken haer selve bedruet aen elcken cant.
De sotten sijn ghelijck de ghebroken vaten /
Sy en houwen geen wijsheyt in / wat mach haer dan baten
Tgelt inde hant om wijsheyt te coopen of te verstane ?
Den sotten ghedachten veranderen als de mane.

DAerom met sotten en hebt gheenen raet /
Want sy en hebben niet lief in haren gront /
Dan tgene dat in haer welbehagen staet /
Haer vertellinghe is een pac voor die inden wech gaet
Int lachen verhoghen zy haer stemme en in haer mont
Lijt haer hertte ende tonen haer gramschap terstont /
Sy verwijten scherpeelijck en luysteren aende deure /
Een zots hertte is een put van allen ranckeure.

Verhuizen

f° I v°

LEeft ghetrouwelijck en loyael in uus vaders provinsse
Schuwt alle refuys ende der landen raseerders /
Tis beter loylich te sterven voor zijnen prinsse /
Dan te leven met blamatie / dus niet en beminsse
Die ommegeaen met haerder Heeren trompeerders.
In geender wegghen en gheeft ghehoor den conspireerders
Die om een cleen profijjt doen storten bloet /
Conspiratie te verswijghen cost dicwil lijf en goet.

ALs u in uus vaders lant zoude verdrucken
Eenich qualijck varen / sijt vrij te reysen bedocht
In een ander lant / oft u daer bet [*sic : beter?*]mochte ghelucken /
Want dat fortuyne al twater van deenste can rucken
Wert van haer op een ander wel toe gebrocht /
Dus ist dicwil beter een ander lant versocht /
Om te vinden teghen qualijck varen refrigerie /
Tis verdietich in tsvaders lant te lien miserie.

DAer ghy dan wel sijt / hout dan voor flant uus vaders /
En voor tzelve wilt alst noot is vromelijc strien.
En misprijsst gheen ander landen als versmaders /
En sijt met onrecht te doen niemants verladers /
En hebt niet geerne te doen met meerder partien
Dan ghy sijt / mer wilt na uus ghelijcke sien /
Wilt prijsen liberteit al doen haer beswijck som/
Liberteit excedeert alle des werelts rijcdom.

Rijkdom en geloof

f° I ii

BEaut u fortuyne te vercoopen u juweelen /
So verre alst meughelijck is / zijt niet so perplex
Van u erfnis te vercoopen eenighe parceelen /
Mer vercoopt liever huysraet of ander cateelen /
Want tis beter te verdraghen wat ghebrex
Dan tsvaders erve te vercoopen / dus houtse annex /
Mer meuchdy dit deur den noot gheensins vermien /
Nootsake doet veel dijncx teghen danck gheschien.

MIjn kinderen / wat u gheschiet al de tijt uus levens
Schict u niet dat ghy onbeschaemt als bedelaers bit /
Want tis beter te sterven met veel snevens /
Dan te rabauwen en verlaten op veel ghevens.
Een man die daghelijck aen een vreemde tafel sit /
En denct niet op zijn eygen neerijnghe / verstaet wel dit /
Alsmen deur infortuynesheyte coemt ter noot /
Int sweet des aensichts moet elck winnen sijn broot.

DU sal hem een beleeft en wijs man wachten
Met bedelen sijn spijsse te krijghen / want sulcke voet
Sijn siele met vreemde spijsse / wilt desen niet slachten /
Want inde mont des mensche onschamel van ghedachten
Is het rabouwen ende de bedelerie soet /
In zijn buyck sal een vier bernen dattet al verdoet /
Mer met onsalicheyt coemt hy ter schanden /

Tis salich broot te winnen mettet werck der handen.

f° I ii v°

EN turbeert van gheen teghespoet / mer zijt gestadich
In patientie / met een moet zonder scromen leeft.
En sijt u hertte met gramschap noch droefheyt beladich /
Want ghelijck de motte het costelijck cleet is schadich /
En quaet te verdiven alsser ste in ghenomen heeft /
Sulcx de gramschap thertte een knagende onvromen geeft /
En is quaet te veriagen mits droefheysts vercleente /
Een bedroefde gheest pinicht oock het ghebeente.

DUs en wilt u siele tot gheen droefheyt gheven /
Ende en wilt u selve in uwen raet niet knaghen /
Ghenuechlijcheyt des hertten is des menschens leven /
Mer onghenuechte hout alle welvaert verdreven.
De vrolijcheyt des mans is een verlenghen sijnder dagen /
Dus ontfermt uwer sielen met God te behagen
Onthout en vergaert u hertte in sijnder heylicheynt /
Een bedroefde geest en gheeft hem selve geen veylicheynt.

DAaerom [*sic*] de droefheyt verre van u lien verdriift /
Want droefheyt doe veel menschen de doot omrijngen /
En geenderley nutticheynt daer by en verstijft
Mer groote corrumperijnghe men daer deure beclijft /
Benijdinghe en gramschap doen de daghen bestrijnghe
Met cortheyt / en sorghe zal voor de tijt in brijnghe
Den ouderdom vol ellendicheyt en smertte /
Alle verdriet coemt deur een bedroeft hertte.

f° I iii

CRijcht ghy voorspoet en sijt int glorieren niet snel /
En gatet u qualijck en valt in gheen desperatie.

Schuwts quaetspreken / murmureert niet als rebel /
Bruyckt weynich worden / want hy spreekt zeer wel
Die een goet swijghen verbetert deur sijn colatie.
Weest voorsichtich / vlijt der zotten variatie /
Prijst niemant om sijn gelt / twelck ydel glorie stijft /
Twerck des deuchden in eeuwiger memorie blijft.

SEt vande begeerlijcheyt des gelts uwen keer /
Want het gelt en verstaet den gierighen niet
Mer het onststeeckt haer hertte om vercrijghen meer /
En zo tgelt meer wast al baertet hert seer /
So wast haer liefde totten gelde aelsmen siet:
Een gierich mensche seer weynich ghelucx geschiet /
Dus lijt met dat u God verleent soot hem behaecht /
Hy en verliest niet vele die niet veel en draecht.

Dus kinderen / en vergaert geen schatten na christus [*sic*] verclaren
Opter eerden / daerze den roest en de motten verteren /
En daer de dieven na graven zonder sparen /
Mer wilt u schatten inden hemel vergaren /
Daerse noch roest / noch motten en meughen mineren /
En daer de dieven int graven en stelen falgeren.
Eertsch goet vervreemt de sinnen van tshemels desertte /
Daer tsmenschen schat is / daer is sijn ooghe en hertte.

f I iii v°

WEL de rijcke die sonder smetten is bevonden /
En niet na tgout noch schatten en is gegaen /
Noch int gelt en heeft ghehopt te gheenen stonden.
Wie is deze ende wy zullen sijn lof vermonden?
Want hy heeft wonder in sijn leven ghedaen /
Dies hy gheproeft en volamect bevonden sal ontsaen
Een eewighe glorie / welck gheen hertte en versint /
Hy is rijck die van God den Heere is bemint.

TWee dijngen bat Salomon van God tzijnen spoede:
Eerst ydelheyt te sterven en van logenen te wachten /
En dat hy hem niet en gawe rijcdom noch armoede /
Mer alleen zijn nootdruft / op dat hy als donvroede
Deur versaetheyt God en zou vervloecken en verachten /
En deur ermoe van Gods name keeren zijn ghedachten /
Dus wat alleen om de nootruft des wijsemans bede /
Met cost en cleeren waren Gods heylichen te vrede.

WAnt wy en hebben niet inde werelt gebrocht /
Daerom ist openbaer dat wy van allen niet
Daer uutbringen en zullen / tis wel ondersocht.
Om voetsel en dexel laet u ghenoech sijn ghewrocht /
Want die rijke willen sijn veel becoringhen gheschiet /
Sy vallen in tsviants strecken en schadelijck verdriet /
Mits de begeerlijcheyt voor God een schromenisse /
Deur sotte begeerten sijntmen ter verdoemenisse.

f I iv

Giericheyt is een wortel van alle quaet /
Der welcker sommighe ghelust hebben / ende sijn
Vant gheloove ghedwaelt / en hebben haer obstinaet
In veel smertten ghestelt / dus kinderen / staet
Na de gherechticheyt / en tgheloove / tgodelijck schijn /
In liefde / lijtsaemheyt / en sachmoedicheyt sijn /
Een goeden strijt des gheloofs wilt vechten /
De schild des gheloofs can giericheyts pijlen slechten.

Dus en stelt u zelven niet uwen goeden subiect /
Mer bruyctse ter redelijcheyt / want hy is waert
Sijn goeden te verliesen die hem niet en streckt
Die te besighen daer nootsakelijcheyt toe weckt /
Want tgoet te besighen in armoe is groote welvaert.
Als ghy yemant wat gheeft doet dat niet beswaert /
Noch en begeert gheenen danck / zijt wijs ghesint /

Een blijde ghever wert van God bemint.

ALs ghy eenighe giften gheven zult moeten /
Siet wel toe wie ghijse gheeft int ghemeene /
Dat u giften niemant te vergheefs en versoeten /
En wilt u even naeste altijd gheeren groeten /
En wert u eenighe giften ghegheven groot of cleene /
Neemtse in weerden / en thoont danckbaerheit reene /
Na de weldaet is / sijt dit ghedijnckende /
Ondanckbaerheit boven al voor God is stijnckende.

f° I iv v°

AEngrijpt mijn kinderen / het eewighe leven
Waer toe ghy oock gheroepen sijt / en een belijdinghe
Voor veel ghetuyghen ghedaen hebt / die goet is beseven.
Dus laet u hope aen onsekere rijckdommen niet cleven /
Mer stelt u betrouwen op God tuwer bevrijdinghe /
Die ons alle dijnghe gheeft teghen noots bestrijdinge
Overvloedelijck te ghebruycken / so ghy meucht mercken /
Tis zalich rijck te sijn van gherechtiche wercken.

De gerechtiche zal uitspruyten aen elcken cant /
Gelijck een palmboom en toenemen zonder vernoeyen /
Ghelijck de cederboom in Libano playsant /
Ende die inden huysen des Heeren sijn gheplant
Sullen inde voorhoven ons Gods lustich groeyen /
En zullen oock noch in haren ouderdom bloeyen /
Vetten / ende versch zijn als gherechtiche sucaten /
Nooyt en sachmen een rechtveerdighe verlaten.

ALs ghy gheware wert dat ghy dwaelt verderfelijck /
Verandert u propoost met goeyen raet mijnioot /
Verheft u niet / staet na eendrachticheyt erflijck.
Leeft als sterfelijck / arbeyt als ontsterfelijck [*sic: onsterfelijck*].

Wijckt den oversten /verblijt in niemants doot /
En sijt gheen onverdragers van cleen of groot /
U secreet sijt niemant voort te segghen prompt /
Deur veel seggens alte weynich deuchde comt.

f° k

Sijt alle nieuwe gheesten niet gheloovende /
Mer wilt u wachten van de propheten vals /
Die den mensche vander waerheyt sijn beroovende /
Sijt u neerstich in haer leeringhe verdoovende /
Want tzijn wolven in schaeps cleeren makende veel gescals.
Sy breken van besiden in / int middel des schaeps stals
Om de schapen te vermoorden daer trechte slot faelt /
Tis noot te ondersoecken wiens gheest van God daelt.

EN ondersoeckt geen dijngen die boven u verstant gaen /
Mer gedijnct die dijngghen die u God heeft bevolen.
Sijt niet curieus in sijn wercken ofste wel geplant staen /
U en is gheen noot te weten aen elcken cant plaen
Sijn verborghen dijngghen /want in sijnder scholen
Sijn veel dijngen ghetoont welcke sijn verholen
Voor tmenschen sinnen / daerom rust u memorie /
Den scruteerder des maiesteyts opprimert de glorie.

ISt dat ghy out wert mijn lieve kinderen /
En verandert u niet van nieuwen habijten.
Heeft u een vrient wat gheleent wilt de schult minderen /
Rust niet voor ghy betaelt hebt of tsoude u hinderen.
Huert gheen huys boven u macht men mocht u verwijten /
Siet wien ghy leent of hy hem mach quijten /
En beloeft niet lichte / int prijsen en ghebruyc gheen list /
Prijsen en weer misprijsen verweckt dicwil twist.

f° k v°

DRie dijnghe haet mijn hertte en siele voordachtich
En schouwe zeere haer leven / de wijseman verclaert:
Een hoveerdighe erme / van God versteken warachtich /
En een rijcke in sijn redenen sijnde loghenachtich /
Ende een dwase en oncuysse oude gheiaert.
Daerom dat ghy in u ionckheyt niet en hebt vergaert /
Hoe sult ghy dat in u ouderdom vinden moghen?
Tis een schoon dijnc dat de ouders wel te oordeelen pogen.

HOe schoon is de wijsheyt inder ouders memorie /
Tverstant en den raet glorieus / en der ouders croone
Groote besochteyt / de vreesse Gods is haer glorie /
Neghen overvloedighe dijnghe der hertten ciborie
Maecte ick groot / ende het tiende gheseyt sonder hoone
Is een mensche die aen sijn kinderen teenen loone
Vreucht beloeft / en sijn vianden siet hinderen /
Der ouderen croone sijn kints kinderen.

DUs hebt de ouders in weerde / wijsen raet wilt volgen.
Dien ghy eere schuldich sijt thoont eerbaerheyt /
Vergelt weldaet en loont gheen quaet verbolghen
Met quaet / schuwt twist en draecht gheen nijt gheswolghen
Op u even naeste / mer sijt te haten bereyt
Het misbruyck / ende dat met onderscheyt /
Mer wert ghy verstoort laet u paeyen saen /
De sonne en behoort over de gramschap niet onder te gaen.

f° k ii

HEbt vrede met alle menschen / onpaeys wech ruckt
So verre als ghy meucht in alle manieren.
Wilt uwe vrienden niet verlaten bedruckt /
Sonderlijnghe alst haer niet wel en gheluckt.

Bemint de waerheit / weest altijd goedertieren.
Sijt milde en bermhertich totten ermen dieren /
En tot allen deuchden u sinnen loyalich spreyt /
Deur veel deuchden vercrijchtmen veel salicheyt.

SAlich / seyde Christus / sijn de erme van geeste /
Die in alder ootmoedicheyt hier sijn levende /
Want haerlien toebehoort de hemelsche feeste.
Salich sijnse die bedroeft sijn in dezen foreeste
Datse deur crancheyt zo dicwil sijn snevende /
Want God de Heere sal haer troost sijn ghevende.
Salich sijn de sachtmoedighe die dijncken en swijghen /
Sachtmoedicheyt doet het besitten der eerde vercrijghen.

SAlich sijnse die hongeren en dorsten dattet al plaen
Na de gerechticheyt mocht geschien om tquaet te derven /
Want god zal haer hertelijcke begeerte versaen.
Salich sijn de bermhertige die haer wel verstaen
Op den behoeftigen / en haer naeste laten erven
Vergiffenis haers misdaets / want zy zullen verwerven
Bermherticheyt van God den hemelschen vadere /
Onbermherticheyt verstoopt der gratien adere.

f° k ii v°

SAlich sijnse die haer hertte suyver houwen
Van sonden / principelijck van vleeschlijck begeeren /
Alist datse vereenighen in echter trouwen /
Sy sullen God in volmaetheyt [*sic : volmaectheyt*] aenschouwen.
Salich sijn de vreetsame die ooc laboreren
Om onder alle mensche vrede te conquereren /
Want zy sullen Gods kinderen sijn ghenoeemt /
Den kinderen van rechts weghe terfnis toecoemt.

SAlich sijnse die vervolch lijden teenigher spatie /
Niet om haer misdaet / mer om de rechveerdicheyt /

Want haer behoort toe de hemelsche statie.
Dus / salich sijt ghy mijn kinderen / als u blamatie
Vanden menschen gheschiet ende onweerdicheyt /
Ende haer logentale verdraecht in volherdicheyt /
Ende alle quaet lijt om Christus name mijnoot /
Die in lijden verblijden haren loon is groot.

DUs weest bermhertich als u hemelsche vader verheven /
En oordelt noch en verdoemt niemant tzy van wat state /
So en wert ghy niet geoordeelt noch verdoemt na dit leven.
Vergheeft die u misdoen / en u zal werden vergheven.
Gheeft / en ghy sult ontfanghen uut caritate
Een goey volle opgehoopte overvloedighe mate
In uwen schoot / wilt na dese decreten terden /
Met sulcke mate als men meet salmen gemeten werden.

Het Laatste Oordeel

f° k iii

Dijnct wy moeten al eens sterven / tis so ghestatueert
Daer na toordeel daer een yeghelijck hoe hy is geiaert
Sal ontfanghen na hy in sijn lichaem heeft geopereert /
Tsy goet oft quaet / want elck tot rekenschap ongecesseert
Voor den rechtstoel Christi sal werden gheopenbaert /
Daer is niet verborghen ten sal werden verclaert /
Ende niet heymelijcx ten sal werden ontloken /
Gheen goet en blijft ongheloont / gheen quaet onghewroken.

WAnt de soon des mensche sal commen in sijn maiesteyt /
En al sijn enghelen met hem en heylighen gemeene:
Dan zal hy sitten opten stoel zijnder heerlicheyt /
En alle volck sal voor hem vergaert werden onverbeyt /
En hy zalse scheen gelijk een herder sijn schapen reene
Vanden bocken scheyt / en hy sal de schapen alleene
Tot sijnder rechter hant stellen tot een versoeten /
By tdoode lichaem al de aernen vergaren moeten.

EN de bocken zal hy stellen tzijnder slijncker sijde /
Dan sal de coninck segghen tot die tharen ghewinne
Sullen staen aen zijn rechte hant met hertten blijde:
Coemt tot my mijns vaders ghebenedijde /
Besit het rijck dat u bereyt is vanden beginnen
Des werelts / want ghy hebt my uut rechter minne /
Als ick hongerich bin gheweest / lieflijck ghespijst
Wel hem die den ermen ontfermherticheyt bewijst.

f° k iii v°

ICK ben dorstich gheweest / en ghy hebt my ghereet
Te drijncken ghegeven na mijn verlanghen.
Ick ben een vreemdelijck geweest / en ghy hebt my geleet
Ter herberghe. Ick was naect / en ghy hebt my gecleet.
Ick was sieck / en ghy steldet tmywaert u gangen.
Ghy hebt my versocht doen ick wat gevanghen /
En vertroost in mijnen druck en sware lijden /
Datmen den ermen doet doetmen Christum tallen tijden.

DAN sal hy oock seggen met moede wreet en fier /
Tot den genen die sullen staen aen sijn slijncker hant:
Gaet wech van my met al u sondich bestier /
Ghy vermaledijde int eewige helsche vier
Dat bereyt is den duyvel en sijn enghelen / want
Ick was hongerich / en ghy en hebt my in geen cant
Gespijst: ic was dorstich / en ghy en gaeft my niet te drijncken /
Wee haer die den ermen niet en ghedijncken.

ICK was een vreemdelijnc / ghy en hebt my niet gelogeert.
Ic ben naect geweest / ghy en hebt my geen cleet gemaect.
Ick was sieck / gevangen / ghy liet my ongevisiteert.
Dan zullen zy zeggen: wanner sagen wy u so verneert /
hongerich / dorstich / een vreemdelinck / oft naeckt?
Of gevanghen geset / of met siecten geraeckt?
En wy en hebben u niet inder noot gedient?

Niemand ter werelt / hy en heeft wel een goet vrient.

f° k iv

DAn sal hy haer antwoorden: wat ghy een van desen
Ander minsten niet en hebt gedaen / voorwaer
Dat en hebt ghy oock mijns persoons niet bewesen.
Dan sullen gaen de vermaledijde mispresen
Inde eewighe pijn der verdoemenisse swaer /
Ende de rechtveerdighe int eewighe leven claer /
Daerse met iubiliatie sullen werden gecroont /
De quade en de goede werden ongelijck geloont.

De Hel

TLoon des sondaren is de ellendighe doot
Der verdoemenisse / het vier dat eewich sal dueren /
Dit vier is zo pijnlijck / zo onverdraechlijck / zo groot /
Datmen niet uitspreken en mach sijnen stoot /
Want het is zo ontsteken tot des sondaers besueren
Van Gods toren / dattet niet en behoeft eeniger ueren
Meer ontsteken te werden tot haren ghequelle /
Daer is niet afgrijselijcker dan de helle.

INde helle is een tormentich onblusschelijck branden /
Een bernen zonder verbernen nooyt swaerder verlasten /
Schreyinghe der ooghen / knersijnghe der tanden /
Een afgrijselijck ghesichte der helscher vianden /
Een vlamme sonder licht / duysterheydt diemen mach tasten /
Een onverdrachlijck pijnighen der ongenader gasten /
Een wrijngijnghe der handen van grooten weene:
Inder hellen en is verlossinghe gheene.

f° k iv v°

Inden helle lijden den sondaers peck en solfers stanck /
Bitteren roock / suchten / gruwel / anxtelijck tormenteren.
Vermaledyen wert inden eewighen nacht haren sanck /
Sy vervloecken God deur des droefheyts bedwanck /
Want van tvier ten couden yse moeten zy passeren /
So datse roepen: comt doot / doot / wilt ons mineren.
Dus wenschen sy om de doot / mer sy zal van haer vlien /
Een verdoemden en zal nimmermeer troost gheschien.

HOe zoumen tverdriet uitspreken der hellen gehuchte!
Couwe doet de tanden knersen / hitte de oorgen weenen /
De pine doet daer roepen / den rouwen beven met duchte /
DE verdoemde thoonen een yselijck iammerlijck geruchte /
Want droefheynt pinicht haer ghedachte tot vercleenen /
De vlamme brant het lichaem vanden hoofde totten teenen /
Principael de leden die de sonde meest feninicht /
Daermen meest mede sondicht wertmen meest in gepinicht.

(feninich = venijnig)

PEyst lieve kinderen hoe seere de pijn beswaert /
De scherphuyt der tormenten inder hellen bevonden /
Voor den sondaers is daer alderley pene bewaert /
Want zy hebben screyen inde oogen / so Christus verclaert /
Stanck inde neuse / sterven zonder sterven tallen stonden /
Vreese inde ooren / tsuchten moet de stemme oorconden /
Met brant in handen en voeten sy regalich treden /
De helle is een cuyl vol pinen en onsalicheden.

f° 1

OCh hoe zullen de helsche voncken swermen /
Daer tkint de vader vervloect / en de vader tkint /
Moeder en dochter / man en wijf zonder ontfermen
Malcander verspouwen / och hoe hoortmen daer kermen.
Tsy u vermaledijde dat ick u zo hadde ghesint /

Wee my valsche werelt dat ick u ooyt hebbe bemint.
Dit gelach coemt uut den weemoet met grooter iselijcheyt /
Inder hellen is deens ghesichte danders afgriselijcheyt.

DAn zullen zy van droefheyten eten haer tonghen /
Want zy en zullen nimmermeer gods [*sic: Gods*] aenschijn aensien
Int lant der levendiger / mer blijven bedwonghen
Inden poel des viers / daer uut commen ghespronghen
Draken en serpentes die haer aendoen groot lien /
Met menigerley tormenten alssen dranck zullen bien /
Daer zy de beschaemtheyt haerder zonden ooc zullen smaken /
De verdoemde hebben wanhope van alle goey saken.

DUs beswaert ooc boven maten der verdoemde hertseer /
De ewicheyt der pijnen dieze lien na de behoorte /
Wantse inder ewicheyt zullen bernen / en nimmermeer
En zalt vier uutgeblust worden / twelck zy wel eer
Hadden meughen schouwen tot haren consoorte /
Dies vervloeken zy den dach van haerder gheboorte /
En vermaledyen die uere van haren ontfanck /
Och Heere nimmermeer dat is soo lanck.

f° 1 v°

Onder alle de tormenten int helsche ghecrijt
En isser geen bitterder noch meerder voor te schromen /
Dan tknaghen der consciencie / dwelck eeuwelijck bijt
Der verdoemder hertte / datse der gratien tijt
Hier ter werelt niet waer en hebben ghenomen.
Dees costelijcke tijt zullenze beclaghen ter onvromen
So bitterlijc / des hem wert wee die geen gratie hier erft /
De worm der consciencie nimmermeer en sterft.

Och hoe zullen de Goddeloose verscricken en vreesen /
Alse de rechtveerdige sien lachen met volstandicheyt!
Op haer verdoemenisse die zy moeten deur teesen.

Dan zullen zy segghen: dit zijnse die wy als weesen
Somwijlen bespot hebben uut grooter viandicheyt /
Achtende haer leven een cleene vaeliandicheyt:
Siet hoe zy gheert zijn met die Godt behaghen /
Te late salmen hier namaels suchten en claghen.

Wy hebben ghedwaelt vanden wech der waerheyt
Sullen zy dan droeflijck seggen / mer lacen tontie.
Den wech der verdommenisse gijngen wy met swaerheyt /
En wy misten den wech des Heeren vol claarheyt:
Och wat heeft ons nu ghebaet onse hoverdie /
En wat heeft ons gegheven der rijcdommen pomperie /
Tis al ghelijck een schaduwe rasch wech ghevaren /
De boose zijn ghepinicht na datse hier weeldich waren.

(lacen = helaas; tontie = ?)

f° 1 ii

Want voor valsche rijcdom sullense ermoe vercrijghen /
Voor onbehoorlijck lachen zalder schreyen ghebeuren /
Voor hoochmoeich sreken zullense confuselijck swijghen /
Voor haer loeftuyten zal haer oneere toe stijghen /
Voor onnutte blijschap zullense eeuwelijck treuren /
Voor versaetheyt zal haer honger en dorst verscheuren /
Voor twerelts hoocheyt zullense inden afgront dalen /
Wee haer die al har solaes hebben in swerelts palen.

OCh kinderen / schuwt hoocheyt en hoveerdicheyt pertte /
Want de machtige zullen draghen meest punitie /
Overpeyst wat een iammerlijcke bittere smerte
Dat de sondaers zullen lijden inwendich in hertte /
Datse hier niet gebetert hebben haer malitie /
Om so tontgane Gods strenghe Justitie /
Dieze blasphemeren zullen deurt groot overdrach /
Tis een bitter sententie diemen niet appelleren en mach.

OCh datter geen appel valt op Gods sententie /
Dat doet de verdoemde wanhopen van ghenade /
Dies hebben zy droefheyt zonder troost of clementie /
Want al te late moeten sy lien der penen violentie /
Voor haren meeste en alder minsten misdade.
Gheen hulpe of ghebet en mach haer commen te stade
Tveesch zondighe wille haer ontfermen falen doet /
Tis een hart ghelach dat de ziele betalen moet.

f° 1 ii v°

Exempel ande rijckeman liggende in tormenten /
Jammerlijck in sijn tonghe ghepinicht / om dat hy at
Daghelijcx lekkerlijck / en ghecleet / niet om verienten /
Met sijde / siende Lazarum in Abrahams tenten /
Om een druppelke waters te vercrijghen hy bat /
Tzijnder tonghen vercoelinghe / mer hy en zal dat
Nimmermeer tot zijnen trooste verwerven /
Tis de alder quaetste doot die de sondaers sterven.

Het Paradijs

MER de rechtveerdighe zullen inder eewicheyt leven /
Want haer loon is bijden Heere / en na haer verlangen
Is haer ghedachte bijden alder oppersten verheven.
Hierom zal haer het rijcke der schoonheyt aencleven /
En de croone der hopen zullen zy onfanghen
Van des Heeren hant / en voor alle verstranghen
Sal haer zijn rechte hant eewelijck beschermen /
Tis recht dat de bruyt ruste in haer bruydegoms ermen.

DEse bruyt zijn alle de rechtveerdighe zielen
Die tot de bruyloft des lams toe behoren /
Daer Lucifer met al zijn enghelen uut vielen /
Die met de verdoemde inden afgront nu crielen.
Mer die rechtveerdighe aensien de hemelsche tresooren /
Tot desen secht de bruydegom:coemt mijn uutvercooren

Ontfangt de croone u van mijn vader toe gheseyt /
Wel haer die tavontmael proeven daert al is bereyt.

f° 1 iii

DEes avontmaels feeste zal worden ghehouwen /
Int nieuwe Jherusalem de stat Gods hier boven /
Met Goddelijcker clærheyt verciert int aenschouwen /
Ghelijck den alder costelijcksten steen van trouwen /
En ghelijck den steen Jaspis weerdich om loven
Christallinich schijnende daer alle druck is verschoven.
Dees schoon Gods tabernakele zal zijn der saliger lot /
De vercoren zijn Gods volck ende hy is haer God.

Die stat heeft twelf poorten / inde welcke staen
Twelf enghelen / dat zijn de twelf Israhels geslachten.
Sy heeft twelf fundamenten daer op ghescreven plaen
De namen der Apostelen / en des lams zeer net gedaen:
Tghesichte der mueren is Jaspis / och wilt hier op achten /
De stat is van fijnen gouwe vol lieflijcke crachten
Blijckende cristallich / twelck alle druck can verstellen /
Die in Gods stat zijn en mach gheen doot meer quellen.

Wie zoude themels schoonheyt meughen uutspreken?
Haer fundamenten sijn verciert met diversche coluere
Van costelijck ghesteente / ende haer poorten ongheweken
Met twelf edele peerlen / haer straten sijn gheleken
Den lauteren goude cristallich schinende al duere.
In dese stat en is gheen tempels architectuere /
Dan de almachtighe Heere en het lam onse schat /
God is den tempel vande hemelsche stat.

f° I iii v°

Die schoone Jherusalem en behoeft sonne noch mane /
Om dat te verlichten / want de clærheyt des Heeren
Verlicht haer / ende tlam weerdich alle lof tontfane
Is haer keersse / de Heydenen die haer pijnden te gane
In zijn licht / en de conijnghen der eerden deurt toe keeren
Sullen haer glorie in dees stat brijnghen thaerder eeren /
Haer poorten en zullen daechs om sluyten niet gewacht werden /
In Gods stat en mach inder eeuwicheyt geen nacht terden.

OCh wat een ghenuechte moet in dese stat gheschien /
Daermen in alle straten alleluya is singende!
Och hoe zullen de hertten der uutvercoren verblien /
Alse dees hemelsche plaisansse sullen aensien
Met zulcker schoonheyt verciert die alle wee is dwingende!
In dese stat en ismen niet dan solaes voortbringhende /
Want daer en zal geen geschrey of rouwe genaken /
Die in sijn troon sit can alle dijnghen nieu maken.

OCh peyst watter is van des hemels secreten /
Het gaet te boven alle begeerten / ende tis so groot
Datmet niet tellen en can / sijn veelheyt is ongemeten /
Tis zo overvloedich datmet niet en mach weten /
Men mach niet waerdenen sijn costelijcheyt mijnioot.
Noyt oore en hoordet / noyt ooge en sacht na Paulus exploit /
Noyt hertte en mochtet begripen noch versinnen /
Tis ongrondich dat God bereyt heeft die hem beminnen.

f° I iv

Lief kinderen / wilt overdijncken wat God heeft bereyt
Die sijne wille doen in deze corte spatie:
Hy salse vertroosten hoe zy hier hebben ghescreyt /
En al haer traenkens af dwaen / want daer is of gheleyt
Alle geweent / alle honger / dorst / noyt zulcken iubilatatie.

Waer zy willen gaen / zy vinden weyden der recreatie /
Geen tijt en zal vervelen de Godlijcke verheuchde /
Duysent Jaer is niet een oogenblick by deewige vreuchde.

DAn zullen de rechtveerdige blijncken in haers vaders rijc /
Als de sonne / ende met witten cleeren zijn ghecleet
Want zy hebben haer cleeren wit ghemaect allegelijck
Int bloet des lams / och hoe zal dan gheboet zijn haer versijck!
Als zy de choren der enghelen / Ja God zelve zonder leet
Inder claerheyt sullen zien zijnder glorien verbreet /
Och hoe vrolijc zullen zy zijn die hem minnen vol trouwen!
De salige zullen God aensicht aen aensicht aeschouwen.

WAnt zy altijd wezen zullen voor Gods troone /
In haer voorhoofd geschreven sijne name warachtich /
Hem dienende nacht en dach in zijnen tempel schoone /
Sijnghende voor God drievuldich in persooene:
Heylich / heylich / heylich / Heere God almachtich /
Ghebenedijnghe / claerheyt / wijsheyt / stercheyt crachtich /
Sy u o God onse Heere nu en inder eewichede /
Een nieu liedeken sijngtmen inde hemelsche stede.

f° l iv v°

MEen speelter op herpen vrij van allen weene /
Men sijngter / wilt onze Heere God loft toe sommen /
Danct hem alle sijn heylighen groot ende cleene /
Want onse Heere almachtich sal regneren int ghemeene /
Laet ons verblien en vrolijck zijn met pijpen en trommen /
Want de bruyloften des lams zijn nu ghecommen /
En zijn bruyt heeft haer ghepareert by desen /
Salich sijns die ter bruyloft ghenoot zullen wesen.

Och kinderen / wat een vrolijcheyt salder dan rijsen /
Als so grooten menichte der hemelscher scharen
Het lammeken den bruydegom met sanck sullen prijsen!

Seggende: ghy zijt weerdich eere en glorie te bewijzen /
Want ghy zocht ghedoot gheweest met veel beswaren /
Ghy en hebt u bloet voor ons niet willen sparen /
Mer ons verlost uut alle gheslachten ende tonghen /
Tis recht dat den bruydegom wert lof toe gheschonken.

WAnt dan zal hy seggen:coemt mijn vrienden nu ten tie /
Coemt eet mijn broot en drijnt mijn wijn met iuechde
Die ick u ghemengt hebbe met edele specerie /
Doemt wert droncken / weest vrolijck en blie.
Dan zal hy hem op schorten deur sijn deuchde
En omgaende haer dienen / och wat een vreuchde
Wert in dat gheselschap dat dees bruydegom by hem heeft!
Och hoe geluckich sijn de zielen die wel hebben geleeft!

f° m

AL dees ghenuechte der gheestelijcker gherechten
Sullen de salighe smaken met reverentie/
Sijnde bevrijt van alle discoors bevechten
Inde schoonheynt des vrees zittende als Gods knechten/
En gebruycken de minlijcke Gods essentie.
Deene sal verblien deur des anders presentie
Daer de lancheyt der daghen en neemt gheenen keer/
De vreuchde de rechtveerdiger en sal eynden nimmermeer.

DEes vreuchde is altijd op een nieu beghinnende/
Nu sijngtmer/ dan speeltmer op alderley instrumenten/
Och het lieflijck aenschijn Gods zijn zy ghewinnende/
Dan seght de bruydegom tot de bruyt die hem is minnende:
Coemt mijn duyve/ mijn schoone niet om verienten/
Coemt van Libano met alle uwe excelenten/
Ghi zult gecroont worden/ danvolgen sy tlam waer dattet gaet/
Het loon der uutvercooren altijd even bloeyende staet/

Ick wilt toch hier zo leven mijn lieve kinderen/
Dat ghy dees hemelsche feeste meucht beclijven/
Volcht den wijzen maechden/ sorcht voor tbehinderen/
Bereyt u lampkens/ laet u licht niet minderen/
Oft met den dwasen maechden zuld' buyten blijven.
Trect u bruyloft cleeken aen/ twert u een verstijven/
Teghen dat de bruydegom coemt wilt na u gewin staen/
Die de bruydegom bereet vint sullen met hem in gaen.

Porquins Laatste Uur

f° m v°

Dijnct hier op mijn lieve kinderen/ ende hout wake/
Want ghy en weet niet in wat uere dat de Heere
Commen zal/ en dat moet ghy weten/ waert zake
Dat een huysvader wiste wanneer tsijnen onghemake
De dief zoude commen/ hy zoude waken seere/
En sijn huys tondergraven ghedoghen nimmermeere.
Daerom weest ooc bereyt/ want ghy en weet uere noch tijt/
De voorsichtighe hem van veel onghelucx bevrijt.

Want in die uere wanneer dat ghijt niet en somt
Sal de sone des mensche commen over allen sade.
O hoe salich is de knecht dien als de Heere comt
Hy wakende vint/ ende hem te verwacgtene prompt.
Dus kinderen/ bit zonder ophouwen om ghenade/
Want de Heere is lancmoedich en seer goet/ beyt niet te spade.
De tijt is de vervult/ hierom ziet toe en weest wakende/
Die penitentie doet trijck der hemelen is hem nakende.

Wanneer ghy ghevoelt dat naect uus levens reste/
Maect u testament eer u tverstant wert berooft/
Want het ghebeurt wel dat de mensche int leste
Deur de siecte kints wert/ dus beschit na tbeste
U dijnghe eer de siecte wert u overhoofd.
Want kinderen en maken gheen testament my ghelooft/

Dus disponeert u saken voor kintsheyt oorconden/
Het verstant doet de saken best deurgronden.

f°m ii

ISt dat u benautheyt eenigher sieckten bespoort/
Voor al stelt u hertte en siele in een reyne staet/
En keert u in tijts met een ootmoedich woort
Teghen den Heere/ so een Christen mensche toebehoort/
Eer u de memorie ende tverstant ontgaet.
En laet u van hertten leet wesen al u misdaet:
Dijnct dat u God castijt na uwer sonden heesch/
Siecte is een edel medecijne teghen tsondich vleesch.

DUs keere af u misdaet/ sterct u handen na desen/
En veracht u selve niet in uwer crancheit/
Mer bit den Heere ende hy zal u ghesesen.
En wert ghy sieker wilt vrij claghende wesen/
Maect dat de medecijn dan tuwaerts sijnen ganck leyt/
Gheeft hem plaetse/ ende hem loon en danck spreyt/
Want de Heere heeft hem gheschepen volcht zijnen gebode/
Des medecijs wercken zijn den crancken van node.

EErt den medecijn/ want overmits den noort
Heeft hem de alder hoochste gheordineert/
Van wien zijn oock tot smenschen nutticheyt groot
Alle de medecijsen voort tlichaems teghenstoot/
Ende de alder hoochste heeft den mensche ghedoteert
Met kennisse om te werden gheglorificeert
In zijn wonderlicheden/ die wy mercken publijcke/
Vanden Heere is de welvaert over al eertrijcke.

f° m ii v°

Mer schuwte den medecijn/ dragende meer ionsten
Tot de dronckenschap/ dan tot eenighen boeck.

(*ionsten = gunsten*)

Verlaet oock den medecijn die schijnt vol consten/
Niet uut besochtheyt [*sic*]/ mer als die begonsten
Vermetelijck aenden eenen te doen ondersoeck/
Hoe zy een ander zouden meughen maken cloeck.
Dus wilt van twee of drie ten hoochsten soecken raet/
Veel raets te willen volghen is dicwil quaet.

Wildy tleven uwer sielen zijn ghewinnende/
Beveeltse niet den ghenen die plucken en teesen/
Die den persoon aensien niet anders versinnende/
Mer beveeltse die haer selfs ziele zijn beminrende/
Voldoet u dienaers en ghedijnct den ermen weesen.
En beveelt u erfnis u kinderen die God vreesen/
En liefde tot malcander hebben allen twist vliende/
Niemant ghecroont dan die rechtelijck is striende.

EN claecht niet overduldich ist dat gesontheyt vertoeft/
Mer thoont ghewillighe pacientie talder stont/
En vertroost u met God die u lijtsaemheyte proeft/
Want de Heere is bijden genen die van hertten sijn bedroeft/
En de ootmoedighe van geeste zal hy maken ghesont.
Ghelijck David secht inden daghe als ick was ghewont:
Met bangicheyt hebbick u Heere alder meest bekent/
Een bedructen God altijt vertroostijnghe toe sent.

f° m iii

SALich is de mensche die van God is ghecastijt/
Dus en veracht de castidijnghe niet die op u ontsluyt
U Heere u God/ want hy quetst en gheneest subbijt/
Hy slaet/ en zijn handen zullen heelen des zeker zijt/
Hy doot ende gheeft wederom des levens virtuyt/
Hy leyt inder hellen ende brijngt daer weder uyt/
Dus weest patientich of u ghesontheyt ontviele/
Pacientie doet vredelijck besitten de ziele.

TIs zeker dat de Heere castijt dien hy bemint/
En heeft aen hem/ goe wel de tribulatie versterckt/
Een welbehaghen/ ghelijck een vader tot zijn kint/
Dus achtet voor inckel blijschap als ghy u bevint
In menigerley temtatie/ ende dit aenmerckt:
Dat u geproefde gheloove verduldicheyt werckt/
Deelt ghy aent lijden ghy zult oock troosts deelachtich // zijn/
De gheloovighe alle dijnghe machtich // zijn.

WAnt God is getrouwe die niemant en laet temteren
Boven sijn macht/ mer hy maect neven de temtatie
Eenen uitganck/ so dat hijt can sustineren.
Een ermen sal hy van zijnder ellenden salveren/
Ende sijn ooren zal hy op doen in haer tribulatie/
Hy heeft ons ghecastijt om onse boose operatie/
En hy zal ons behouwen deur sijn bermherticheyt/
UUt ghenaden geneest God al onse smerticheyt.

f° m iii v°

GHy weet mijn lief kinderen/ al dat van aenbeghin
Gheboren is/ heeft moeten lijden de doot/
Ende al wat noch leeft en oock sal commen in
Dees werelt/ zal de doot smaken meer noch min.
Daer en mach niemant teghen doen cleen noch groot/
Want op die conditie commen wy ter werelt bloot/
Niet om hier een blivende stede te erven/
Tis ghestatueert alle menschen eens te sterven.

AEnmerct hoe alle dijnghe hier hebben haren tijt/
En al tvoornemen onder de sonne heeft sijn uere.
Gheboren te werden geeft het zijne/ oock tstervende strijt/
De doot en versuymt haer niet/ mer dicwil subbijt
Overvalt sy den mensche/ oock elcken creatuere.
Het stof moet eerde worden/ en der sielen figure
Moet weder tot God diese ghegheven heeft/ terden/

Stof sijn alle menschen en stof moeten zy werden.

NU mijn kinderen/ tis ghenoech volcht u beradere/
Helpt malcander ter noot met u substantie/
Leeft in broederlijckliefde vreetsaem te gadere/
En wandelt na testament van uwen vadere
Ten eynde toe met goede preseverantie/[sic]
Deur de Godlijcker gratien abundantie
Suldy hopick verdienen tshemels realich// schijn/
Die ten eynde toe volhert/ die sal zalich// sijn.

f° m iv

NU wil ick u God bevelen/ want uut dees afflictie
Sal ick alst hem belieft sijn passerende.
Bit voor my/ ick wil voor u bidden zonder fictie/
De Heere wil u verleenen sijn benedictie/
So ick/ lief kinderen/ van hertten ben begerende.
Sijt daer mede in Godts gheboden prospererende.
Want het leven is cort daer wy uut scheyen// toch/
Eewich is de vreuchde die wy verbeyen// noch.

VReemdelinghen en gasten sijn wij altsame/
Ghelijck ons voorvaders sijn geweest voor den Heere.
Sulcx ist oock met my/ mijn kinderen bequaeme/
Dus langhe ben ick u vader gheweest ter vrame
Opter eerden/ u besorghende in elcken keere
Van uus lichaems nootdruft en goede leere/
Mer nu is mijn tijt verlopen des ick wel seggen mach:
Tsmenschens dage sijn als een heurlijnck van eenen dach.

GHemerct dan dat maer een schaduwe en is dit leven/
En dat hier geen vertoeven en is noch ophouwen/
So wil ick u/ mijn kinderen/ een ander vader verheven
Gaen bevelen en toeschicken/ ja heel overgeven:
Dat is God u vader int hemelsche aenschouwen.

Desen vader/ mijn kinderen/ wilt van hertten betrouwen/
Want van hem is alle vaderlijcheyt dalende/
Die hem tot God keert en is niet dwalende.

f° m iv v°

Mijn lieve kinderen/ hoe dattet met u gaet
Stelt op God u hope/ en hy zal u voeden/
Stiert tot hem u ghedachte als u lijden aenstaet:
Op desen vader stelt u toeverlaet/
Hy draecht sorghe voor u om te behoeden:
Dezen vader wilt dienen en eeren metten vroeden/
Want als een vader hem over sijn kinderen ontfermt/
God de Heere altijt sijn weeskens beschermt.

WAnt wat maecksel wy zijn/ is hem bekend/
Hy ghedijct dat wy stof zijn en vaetkens cranck/
De mensche is in sijnder tijt oprisende ient/
Hy bloeyt ghelijck hoey en een blomme excellent/
Mer als de wint daer over neemt sijnen ganck/
So en isse niet meer daer/ sulcx de mensche een lanck
Is haestelijck vergaen/ mer peyst tallen ueren:
De goetheyt des Heeren sal eewelijck dueren.

(ient= edel / bevallig)

BIzonder over den ghenen/ mijn lieve kinderen/
Die hem vreesen ende hem liefde betoghen/
En sijn bermherticheyt duert zonder behinderen
Tot tkints kint bijden ghenen die niet en minderen
Sijn verbont/ ende na zijn gheboden poghen/
Om daer na te doen uut al haer vermoghen/
Dit sijn de woorden van God vader die u bemint/
God troost de sijne als een moeder troost haer kint.

f° n

Wilt toch aenmercken wat troostelijcker rapoort
Dat u toesecht u hemelsche vadere:
Mach een moeder haer kint laten zonder confoort/
Mer al vergate sy den zone haers buycx zulex gestoort/
U en zal verlaten mijn bermhertighe adere.
Ick/ ick zelve zal u vertroosten allegadere/
Secht de Heere/ dus en zuldy geen miskief// hebben/
God heeft een welbehaghen aen die hem lief// hebben.

DUs mijn kinderen/ stelt u hope ende troost altijd
In uwen hemelschen vader/ en hy zal u wesen
Een hulpe en beschermer/ daerom zonder respijt:
Want hy zal onvermindert zijn mits desen.
Dus ist beter te hopen inden Heere ghepresen/
Dan op den mensche betrouwen staende wanckelijck/
Alle menschen zijn broosch ende verganckelijck.

OF wy leven/ wy leven den Heere/ dit overlecht/
Sterven wy/ wy sterven oock den Heere mijnioot.
Dus of wy leven/ of sterven/ wy behooren oprecht
Den Heere toe/ dus mijn kinderen/ tsdoots ghenuecht
En raect my of u niet alleen/ mer cleen ende groot/
Rijcke/ erme/ out/ Jonck/ Heere/ ende knecht ter noot
Moeten de natuerlijcke doots reysen bestaen/
Wel haer die de eewighe doot zullen ontgaen.

f° n v°

DEes reyse ben ick gheweest over langhe schuldich/
Mer nu hoe eer/ hoe beter moet ickse betalen.
Dus mijn kindere/ en schreyt niet over my onverduldich/
Mer weest ghestoort in God uwen vader gheduldich/
Want Christus is mijn leven/ ende tsdoots deurstralen
Is mijn ghewijn/ al sijn wy deur Adam sonder falen

Alle ghestorven/ en tsdoots heerschappie ghenaeft/
Deur Christum werden wy alle weder levende gemaect.

DE knecht mach boven sijn Heere niet treden/
Noch den discipel niet staen boven sijn meesters gedachten.
Christus onse Heere ende meester heeft gheleden/
Ende is oock ghestorven om ons te bevreden.
Mijn kinderen/ wy moeten oock op lijden en sterven achten/
Dus laet ons de zalighe hopinghe verwachten/
En de verschijnjnge der heerlicheynt vanden grooten God/
Den Heere te obedieren is van alle boecken het slot.

ALs ick overlegghe dat ick van eerde gheschepen
Eerde werden zal/ ende oock mijnder sonden last/
En met grooten strijt mijnder vianden ben benepen/
So en wert van my hier gheen ruste begrepen/
Mer met tormenten/ oorloghen/ siecten werdick verrast/
En met tswaters dangier/ dus en weet icj zulcx angetast
Dan alleen tot mijn zalichmaker te vlien vroet/
Niet onse mer Gods wille gheschien moet.

f° n ii

DOprecht trooster der sielen/ weest een aenmercker
Mijns verdriets daer ick in ben swermende/
En veroordeelt my niet al ben ick een onnut wercker/
Wilt my verlossen uut dit lichaem my een kercker/
Ick begeere by u te zijn/ dus sijt my beschermende
Voor perikel/ en deur uwe ghenade ontfermende/
Want niet en coemt uut my/ Heere/ u oogen behaechlijck/
Als God de boosheynt vergelt tis onverdraechlijck.

DE mensche gheboren sijnde van eender vrouwe/
Een corte tijt levende in dit eertsche velt/
Wert vervult met veel ellenden en rouwe/
Hy is opgaende als een bloemken bijden douwe/

Mer valt haest/ en wert vertreden en hy smelt
Als een schaduwe/ want ghy hebt hem een perck gestelt/
Daer en zal hy niet overgaen hoe hem wilt vercloecken/
Niemant hout hier stad/ mer moet een ander soecken.

SO ist nu met my/ want mijn dagen zijn gefalgeert/
Zy zijn snelder geweest dan een looper/ en sijn gevlucht/
Enden en hebben niet goets ghesien/ mer zijn ghepasseert
Als de stercke schepen/ en als een arent ras laboreert
Totter spijzen/ en als een roock vergaet inder lucht/
Mijn gebeenten sijn verbernt als een brant/ dies thertte sucht
Deur de bevechtijnghe die ick hebben moeten aenveerden/
Tmenschens leven is niet dan een strijt opter eerden.

f° n ii v°

DIet leven is maer een ghevangnisse/
Vol swaricheyts/ vol onvrijheyt en ellende/
Vol becommerttheyts/ vol arbeyts en verlanghenisse/
Vol onlusten/ vol sieckten ende verstranghenisse
Der aenvechtinghe/ vol zondern waer ick my wende.
Ja niet dan een recht cruyce daer ons de doot int ende
Of zal bevrien/ en van alle vlecken tonsen confoorte/
Den dach des doots is beter dan den dach der gheboorte.

WAnt vanden dach der gheboorte sijn wy in hertseer/
In couwe/ hitte/ honger/ dorst die ons is beladich/
Vol zonden/ vol ellende/ zulcx dat my niet meer
En lust te leven in dit swaer verdriet/ mer my lust eer
Den slaep des doots/ Heere weest mijns ghenadich/
Inden hemel en voor u ben ick mits zonden misdadich/
Ick en ben niet weerdich u kint te werden ghenoomt/
Wel hem die met bidden gods rechtveerdicheyt voorcoemt.

DAerom/ o Heere/ wilt niet sijn aensiende/
De grootheyt mijnder misdaden menichvuldich/

Mer sijt my uwe ontfermherticheyt biende
Ende uut ghenade met my groote sondaer liende/
Ick weet wel dat uwe goedertierenheyt verduldich
My tot penitentie verwacht/ dus sijt my ghehuldich/
Tot recht berou en biechte mijnder booser actie/
Voor misbruyck moet zijn weerdighe satisfactie.

f° n iii

O Heere/ u handen hebben my ghemaect autentijck/
Gedijnct dat ghy my uut leem hebt geschepen net/
En ghy zult my weder maken tot eerder ende slijck/
Ghy hebt my als melck ghemolcken/ en ghelijck
Als case tsamen laten runnen altemet/
Met vel en vleesch becleet ende tsamen gheset
Van ghebeente en senuwen tuwer glorie en eere/
Leven ende weldaet het coemt al vanden Heere.

Topsien bewaert mijnen adem ende gheest.
En hoe wel dat in uwer hertten verborghen staet/
So weet ick nochtans dat ghy dat alder meest
Sijt ghedijnckende/ o Heere heb ick onbevreesst
Ghesondicht/ so hebt ghy my behouwen/ ende en laet
My nochtans niet ledich zijn van mijn misdaet/
Mer dit is mijn troost deur de goetheyt uwer ghenaden/
Een verootmoedicht hertte en zal God niet versmaden.

Ben ick Goddeloos/ zo is my wee geschiet/
En ben ick gherechtich/ nochtans int openbare
En derf ick mijn hoofd opwerts heffen niet/
Waerom liet ghy my gheboren worden tot dit verdriet
UUt mijns moeders lijve? och of ick vergaen ware/
En my noyt ooghe ghesien en hadde int clare!
Niet te min in wat staet dat ick ben ghewent/
Gheen begeerte noch suchten en is den Heere onbekent.

Mijn hertte is in mijn lijf gheworden deur ongezonde/
Als gesmolten was/ en mijn crachten uitgespreyt
Sijn verdroocht/ ghelijck een scherf te desen stonde/
Mijn tonghe cleeft aent opperste van mijnen monde/
En ghy hebt my in des doots stof gheleyt/
Mer ghy Heere/ mijn stercte/ niet langhe en beyt
My te helpen/ want ick ben heel crachteloos/
Sonder Gods hulpe is tmenschens cracht seer broos.

O Heere / vermaect mijn siele en leyt my in dit leven
Op de rechte strate/ om uus naems wille mijnoot/
Blijft by my en ghedijnct niet de zonden bedreven
In mijn ioncheyt/ noch mijn overtredijnghe beseven/
Mer gedijnct my na u ontfermherticheyt/ want groot
Is de benautheyt mijns hertten/ leyt my uut der noot
Om u goetheyt wille/ en sijt my bewarende/
Tghecorrumperte lichaem is de ziele beswarende.

AEnsiet mijn iammer ende ellendicheden/
Neemt wech mijn sonden deur u liberaelijcheyt/
Tot u hef ick mijn ziele/ Heere der vreden/
Mijn God ick hope op u/ laet my in geen schande treden/
Want niemant wert tot schande die met loyalijcheyt
UUs verwacht/ ghy sijt de God mijder [*sic: mijner*] zalijcheyt/
Dijnct op uwe bermherticheyt diet al gheneest/
De Godlijcke goetheyt is van eewicheyt geweest.

f° o (*verkeerdelijk gedrukt vóór folios n iv en n iv verso; folios o en o verso staan op het blad 80, de folios n iv en n iv verso op blad 81*)

HEere en gaet int oordeel niet met uwe knecht/
Want voor uwe Goddelijcke presentie/
En zal alle levende niet gherecht
Ghevonden werden/ en daer deur tsviants ghevecht:

Dus Heere vuycht [*sic: buycht?*] tmijwaerts der ghenaden intentie/
Niet om mijn verdienste/ mer deur u groote clementie/
Die den bekeerden sondaers altijt gheschiet/
De Heere en begeert de doot der zondaren niet.

Mijn aensicht is gheswollen van weenen/
En mijn oochshelen heeft duysterheyt deurreten.
Och eerde en bedect mijn bloet niet tot vercleenen/
Siet daer mijn ghetuyghe is inde hemelsche secreten/
En die my kent is inden hoochsten gheseten/
Tgetal mijnder iaren is ghecommen ter nedere/
De mensche gaet wech mer hy en coemt niet wedere.

NAect ben ick ghecommen in dit eertsche perck
Van mijns moeders lichaeme/ mach ic te rechte gewagen/
En ick moet weder naect ter eerden na taenmerck/
Mijn hertte is neder gesoncken/ mijn adem is onsterck/
Het graf is daer/ afghecort sijn mijn daghen/
Als ick oock dijncke ick wil vergeten mijn claghen/
En mijn ghecrijs laten varen ende hier in vercloecken
Tis best aenden zalichmaker troost te versoecken.

f° o v°

Heere tot wien ick ben doende mijn gheclach/
Ghy hebt my getrocken uut het lichaem mijnder moeder/
Ghy sijt mijn toeverlaet gheweest nacht ende dach
Doen ick noch aen mijns moeders borsten lach/
En maect u niet verre van my mijn bevroeder/
Want benautheyt is na by en daer en is geen behoeder/
Ick ben uutgestort als water/ mijn gebeenten zijn ontstelt/
Alst hoeft sieck is zijn al de leden ghequelt.

ONTfermhertich/ genadich/ en lanckmoedich ghy zijt/
En van grooter goeteyt in trouwen begrepen/
De stricken des doots/ o Heere ghebenedijt/
Hebben mijn siele omvanghen nu ter tijt/

En de benautheden der hellen hebben my benepen/
O Heere verlost mijn siele die ghy hebt gheschepen/
Het werck uwer handen en laet niet bederven/
Salich sijn de dooden die inden Heere sterven.

Op u hopick/ en laet my in schande groot noch cleene/
Mer zijt my genadich God daer mijn hertte toe sucht/
Sijt my ghenadich/ want op u Heere alleene
Betrouw mijn siele/ en onder de schaduwe reene
Uwer vloghelen/ heb ick een vaste toevlucht/
Als ick u aenroep zo werdick zeker sonder ducht/
Dat ghy mijn God sijt ende een helpe ter noot/
De Heere ist die de siele verlost vander doot.

f° n iv

Om uus naems wille/ Heere/ sijt mijnder beradich/
Ende vergeeft my mijn seer groote quaet.
Keert u tot my ende zijt mijnder ghenadich/
Want ick ben eenlijck/ ellendich/ de benautheyt ghestadich
Mijns hertten is groot/ leyt my uut den iammer staet
Der ellendicheyt/ en neemt wech alle mijn misdaet/
Bewaert mijn siele/ en verlost mu uut drucx banden/
Die op den Heere hopen en commen niet tot schanden.

ICK betrouwe op u Heere/ als die uus verwacht/
Want ghy sijt mijn zalicheyt ende licht/
Voor wien zoudick dan vreesen dach ofte nacht?
De Heere der heerscharen is mijns levens cracht/
Voor wien wil ick gruwelen al ben ick een erm wicht?
Al is teghen my een heyrleggher ghesticht/
So en zal nochtans mijn hertte niet vreesen/
God is een beschermer van allen verlaten weesen.

AL waert dat teghen my verhieue eenen strijt/
So wil ick op den Heere betrouwen tmijnder baten/

En verbercht u aensicht van my niet tot geender tijt/
Verstoot my niet in u gramschap/ want ghy sijt
Mijn hulpe/ o Heere vol charitaten/
En doet u hant niet van my om my te verlaten/
Ghy zijt de God mijns salijcheyts dies dit woort my stilt/
De Heere is onse stercte ende onsen schilt.

f° n iv v°

O God verhoort mijn stemme in mijn claghen/
Behoet my voor de vreesse des viants verseeeren/
Verlost my uut den stricke/ dat ick niet deur laghen
En versijncke/ verhoort my Heere in dit versaghen/
Want u goetheyt is lieflijck/ wilt u tmijwaerts keeren/
Na u groote bermherticheyt/ o Heere der Heeren/
En verbercht u aensicht niet van my/
Die in benautheyt sijn is de Heere na by.

HOort my haestelijck/ en maect u met onfermen
Tot mijnder sielen/ en my te verlossen wilt achten/
Ick ben ellendich/ en my is wee/ aenhoort mijn kermen/
Heere God/ laet my uwe salicheyt beschermen/
En verlaet my niet eer my afgaen mijn crachten/
Want mijn vianden die op mijn siele wachten
Beraden haer met malcander/ wilt my troost schencken/
Is God met ons/ wie mach ons crencken?

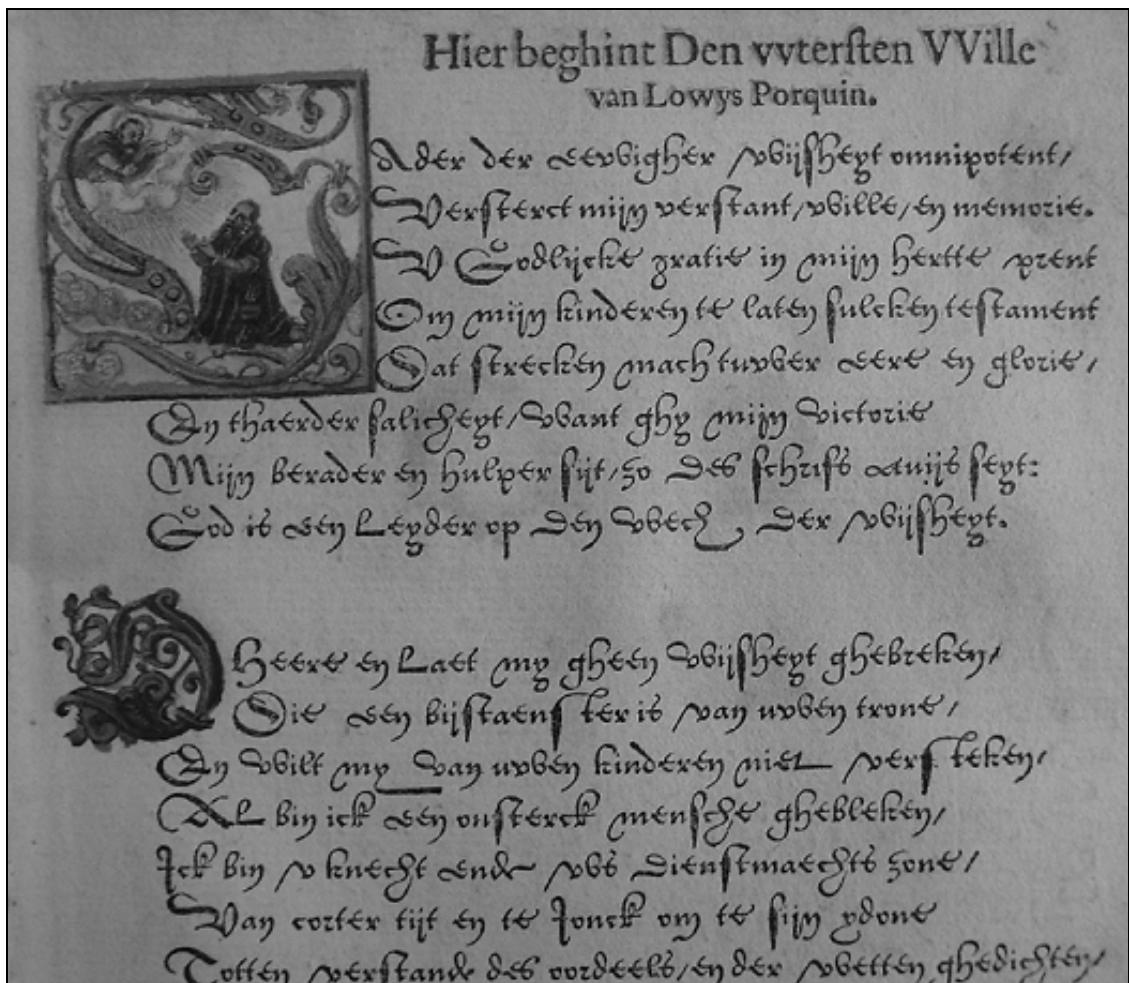
TRoost de siele uus knechts/ want ghy Heere sijt groot/
Ende ghenadich/ en van grooter goetheyt/
Allen die u aenroepen/ inde tijt der noot/
Roepick tot u Heere/ keert u bermhertige schoot
Tot my/ ende thoont u ghenadich soetheyt/
Gheeft u knecht u stercte/ dat hy met ghemoetheyt
Teghen houwen mach inder vianden oprechtijnghe/
God is onse cracht in alle bevechtijnghe.

Nu ben ick getroost/ want ick weet dat mijn God/
Mijn verlosser is levende/ en dat ick zonder cy
Ten lesten daghe verrijsen zal deur zijn ghebot/
En met mijn ooghen in huyl en vleesche hoe verrot
Mijn zalichmaker zal zien/ en gheen ander voor my/
Dit gheloove is in mijn hertte besloten waer by
Als de siele haer gaet in Gods verlusten
Het lichaem zal inden hope rusten.

DOet met my uwen wille nu o Heere verheven/
En gebiet dat mijnen geest in vrede werde ontfaen/
Want tis my oorbaerlijcker te sterven dan te leven/
O Heere al heb ick veel boosheden en sonden bedreven/
Laet my metten moordenaer in u ghedachte staen/
Nu ghy in u rijck zijt dat niet en zal vergaen/
My rout [*sic: fout*] dat ick in u wijngaert niet en quam eer/
Tis betere spade dan nimmermeer.

O Vader dat ghy gemaect hebt wilt weder ontfangen/
O sone neemt weder dat ghy wijs van rade
Hebt geregeert/ heylige Gheest haelt uut verstrangen
Dien ghy bewaert hebt in alle zijn ganghen.
O God vader ghenade/ O God sone ghenade/
O God heylighe Gheest staet my zondaer in stade/
Als my zal ghenaken des doots tempeest/
Heere in uwen handen bevele ick mijnen Gheest.

Finis.

F° a iv van "Den Uutersten Wille" van Lowys Porquin (detail). Archief Centrale Bibliotheek Universiteit Gent R.1062.

Voorkant van de kaft van "Den Uutersten Wille" van Lowys Porquin (detail). Archief Centrale Bibliotheek Universiteit Gent R.1062. (Leren kaft met motieven in goublad. Exemplaar van Cesar Porquin.)

Verwerkingen en tabellen

Bijlage 6. Het ruimtelijk parcours van Lowys Porquin (1511-1573)

We maakten dit schema op basis van de gegevens uit Greilsammer, Myriam, Een pand voor het paradijs. Leven en zelfbeeld van Lowys Porquin, Piëmontees zakenman in de zestiende-eeuwse Nederlanden., Tielt, Lannoo, 1989.

° Chieri, Piëmonte, 13 mei 1511

Chieri

vertrek: 20 januari 1529

aankomst: 20 februari 1529

Brussel

v: 14 februari 1530

a: idem

Nijvel

v: 28 februari 1531

a: ?

Antwerpen

v: 17 februari 1533

a: 16 maart 1533

Chieri

v: 17 januari 1536

a: 29 april 1536

Nijvel

v: 4 maart 1537

a: 14 maart 1537

Sluis

v: 17 mei 1538

a: 20 mei 1538

Zierikzee

v: 27 november 1546

a: idem

Middelburg

v: 22 april 1556

a: ?

} periode waarin Lowys Porquin zelf over een tafel
beschikte

Bergen-op-Zoom

begraven in Bergen op Zoom op 8 mei 1573

Bijlage 7. Lijst van lombarden tussen ca. 1540 en 1550 actief

De volgende lijst is gebaseerd op heel het "*Récolement des Lombards*" (ARA, Audiëntie, 1401/1) en telt 74 lombarden.

In kolom 1 staat het alfabetisch volgnummer.

In kolom 2 staat de volledige naam van de lombard.

In kolom 3 staat zijn geboortestreek. Een * betekent dat hij tweede generatie Piëmontees is; hier geboren maar van Piëmontese ouder(s).

In kolom 4 staat of hij opgenomen is in de namenlijst van de "officiële lijst" (bijlage 2); ja of neen. Voor 21 van de 74 was dat niet het geval.

In kolom 5 staan de plaatsen waar de lombard actief geweest is over de periode ca. 1540-1550.

In kolom 6 staat het aantal leentafels die hij aandeed over voornoemde periode.

In kolom 7 staan de referenties. Het zijn de folionummers in het voornoemde archiefbestanddeel. Staat niets na het nummer, dan slaat dit op de recto van de folio. Staat er een "v" bij, dan slaat dat enkel op de verso.

In kolom 8 staan de opmerkingen en de extra referenties. Deze referenties hebben niets te maken met de informatie in deze tabel maar worden enkel volledigheidshalve aangeboden.

De overige lombarden die we in de hoofdtekst vermeldden hebben we in bijlage 11 ondergebracht. Ze komen immers niet uit het "*Récolement des Lombards*" en werden doorgaans vermeld in vroegere of latere periodes dan 1540-1550.

We maken de lezer ook attent op de lijst van Paul Morel, die geen namen vond voor onze periode maar wel namen bood die opdoken op andere momenten in de zestiende eeuw: Morel, Paul, Les Lombards dans le Hainaut et la Flandre française., Lille, H. Morel, 1908. (doctoraatsthesis rechtswetenschappen, Faculté de Droit de l'Université de Dijon), pp. 321-344.

We vergeten ook niet de lijst van Jan Albert Goris: Goris, Jan Albert, Etude sur les colonies marchandes méridionales (Portugais, Espagnols, Italiens) à Anvers de 1488 à 1567., Louvain, Librairie Universitaire, 1925, pp. 621-622. Hier duiken bekende namen op zoals Bausan, Mayal, Porquin of Bois. De lombard die Goris identificeerde als Bernardin Tubiz doet ons denken aan Bernardin Tupins of Bernardin de Rubeiz.

1	Baptiste Adrianis	Piëmonte	nee	Geraardsbergen	1	57v, 62, 169	
2	Jeorge de Agnietz	Piëmonte	nee	Brussel	1	18	
3	Jean Evangeliste de Alladio	Piëmonte	ja	Leiden, Delft, Gouda	3	71, 73, 139	
4	Vincent Audacys	Piëmonte	nee	Geraardsbergen	1	57v	
5	Jacques Balbian/ Balbis	Piëmonte	nee	Goes	1	77	
6	Jean Balbian/ Balbis	Piëmonte	nee	Antwerpen	1	57	
7	Valentijn Banelar	Brugge	ja	Deventer	1	141	poorter van Brugge en koopman in Amsterdam
8	Bertholemi Bannelli	Lucca	ja	Amsterdam, Aat, Den Haag, Deventer, Nijvel	5	68, 72, 80, 128, 141, 142, 145	Sententiën IV p. 397; V, p. 61, 1774, 4 juni 1552; V, p. 91, 1871, 25 februari 1553; V, p. 241, 2378, 27 februari 1557; V, p. 244, 2387, 20 maart 1557
9	Philibert Barberis	Piëmonte	ja	Brugge, Sluis	2	92, 96	
10	Dominicque Baud	Piëmonte	ja	Atrecht, Hulst	2	87, 91	
11	Pierre Bausan	Piëmonte	nee	Delft	1	150- 153	Sententiën IV, p. 417, 1386, 29 maart 1550
12	François de Belis	Piëmonte	nee	Valenciennes, Bergen, Bethune, Sint-Omaars, Nijvel	5	82, 83, 85, 86, 117, 142	Sententiën IV, p. 116, 389, 24 december 1543

13	Jean Paul Bergaigne	Piëmonte	ja	Nijvel, Namen, Bethune, Tienen	4	79, 85	
14	Antoine Marie Bergaigne	Piëmonte	ja	Namen, Bethune	2	57v, 58, 79, 85	
15	Pierre Bergaigne	Piëmonte	nee	Gent, Leuven	2	105, 143	GRM Proces 457, lias a, getuigenissen i.v.m. bezit van Bergaigne, januari 1543
16	Cesar Boette	Piëmonte	ja	Leiden	1	71	
17	Jacques Bois	Piëmonte	ja	Antwerpen, Bethune, Nieuwpoort, Brugge, Leuven	5	57, 85, 93, 96, 143	GRM Proces 457, lias p. 19: Bois krijgt Bergaignes deel in Leuven en is getrouwd met diens nicht, januari 1543
18	Cesar Bonnet	Piëmonte	ja	Haarlem	1	70	Aud, 576, f°171: als arbiter bij het overkopen van de ambt van Massagia door Laignier, 2 januari 1579
19	Cornelis Boom	Amsterdam	ja	Deventer	1	141	
20	François Boutael	Piëmonte	ja	Sluis	1	92	
21	Pierre de Broeckhoven	?	nee	s-Hertogenbosch	1	58	
22	Jean Pierre Buzin	Piëmonte	ja	Alkmaar, Leiden, Delft, Rotterdam	4	69, 71, 73, 74	
23	Jean Antoine de Capris	Piëmonte	ja	Sint-Omaars	1	86	
24	Laurens Chamaïory	Lucca	ja	Amsterdam	1	68, 107, 128,	gevestigd in Antwerpen; Sententiën V, p. 91, 1871, 25

						<i>145</i>	februari 1553
25	Baptista Chioni	Piëmonte	ja	Gent	1	<i>105</i>	Sententiën V, p. 61, 1774, 4 juni 1552; als Jan-Baptista
26	Second Correris	Piëmonte	ja	Ieper	1	<i>95</i>	
27	Parçeval Fasciotis	Piëmonte	ja	Den Haag, Delft	2	<i>54-55, 73</i>	Sententiën V, p. 91, 1871, 25 februari 1553
28	Antoine Fenasse	Piëmonte	nee	Sint-Winoksbergen	1	<i>162</i>	Fenasse = Fonasse ?
29	Bertholemi Ferrier	Piëmonte	nee	Atrecht, Sint-Winoksbergen	2	<i>19, 47, 87</i>	
30	Jacques Ferrier	Piëmonte	ja	Alkmaar	1	<i>69</i>	
31	Michel Fonasse	Piëmonte	ja	Dordrecht, Hulst, Utrecht	3	<i>75, 91, 97-104, 116, 146</i>	
32	Sébastien Franco	Lucca	ja	Aat	1	<i>80</i>	
33	Dominicque Galon	Piëmonte	ja	Deventer	1	<i>141</i>	
34	Jacques de Genepo	Piëmonte	nee	Brussel	1	<i>18</i>	
35	Laurens Germain	Piëmonte	ja	Amsterdam, Valenciennes, Deventer	3	<i>108-109, 117, 68, 83, 141</i>	Pisano 1: gevangen te Mechelen; Sententiën IV, p. 116, 389
36	Jean le Grand	Brugge	nee	Brussel, Antwerpen, Gent	3	<i>57, 57v</i>	
37	Jennin le Grand	?	nee	Gent	1	<i>105</i>	Jennin = Jehan le Grand?

38	Pierre de Hesdin	Doornik	ja	Aat	1	80	
39	Jean Heymans	Den Haag	ja	Gorkum, 's-Hertogenbosch, Nijvel	3	57v, 58, 140, 142	Sententiën V, p. 91, 1871, 25 februari 1553
40	Jacques Lombart	Piëmonte	ja	Nieuwpoort	1	93	Aud, 576, f° 163; Lombart is in maart 1580 reeds in Brugge gevestigd
41	Jean Paul Mascet	Piëmonte	ja	Ieper, Kortrijk, Brugge	3	94, 95, 96	
42	François Mascet	Piëmonte	ja	Ieper	1	95	
43	Antoine Masio	Piëmonte	ja	?			
44	Gabriel Mayal	Piëmonte	ja	Antwerpen, Leiden, Alkmaar	3	13, 71, 69	
45	Jacques Mens	?	ja	Valenciennes	1		Sententiën IV, p. 116, 389, 24 december 1543
46	Bonifacius Mussis	Piëmonte	ja	Groningen	1	76	
47	Jacques Pieranina	Antwerpen*	ja	Atrecht	1	87	"natif d'Anvers", van Piëmontese ouders; Sententiën IV, p. 104, 352, 25 augustus 1543
48	Bernardin Pisano	Piëmonte	ja	Valenciennes, Rijsel	2	89, 117, 119, 123, 125, 127, 167	GRM Proces 2781, 1551-1552, Sententiën IV, p. 116, 389, 24 december 1543; Sententiën IV, p. 397, 1321, 16 november 1549; Sententiën V, p. 115, 1951, 23 september 1553

49	Parenty de Poggio	Lucca	ja	Antwerpen, Brussel, Gent, Bergen, Amsterdam, Den Haag, Valenciennes	7	13, 18, 53, 57, 57v, 64, 65, 68, 72, 82, 83, 105, 115, 128, 145	Sententiën V, p 61, nr 1774, 4 juni 1552; V, p 91, nr 1871, 25 februari 1553; V, p 241, nr 2378, 27 februari 1557; V, p 244, nr 2387, 20 maart 1557
50	Bernardin Porquin	Piëmonte	ja	Antwerpen, Maastricht, Nijvel, Namen, Gent, Gouda	6	13, 16, 57, 57v, 79, 81, 105, 139	Sententiën V, p. 146, nr 2059; 9 juni 1554 ivm schulden de ruede
51	Lowys Porquin	Piëmonte	ja	Middelburg, Goes	2	7-12, 17, 77	
52	Baltazar Pourcellis	Piëmonte	ja	Bethune	1	85	GRM Proces 457, lias a, p. 14: getuigenis rond bezit van Bergaigne, januari 1543
53	Claude Pourcellis	Piëmonte	nee	Geraardsbergen	1	57v	
54	Bertholemi Resta	?	nee	Valenciennes	1	117	
55	Jean Rogier	Piëmonte	nee	Nijvel	1	57	
56	Bernardin de Rubeiz	Piëmonte	ja	Groningen, Goes, Antwerpen	3	76, 77, 57	
57	Antoine de Ruede	Mechelen	ja	Mechelen	1	53, 78	Sententiën III, p. 233, 24 maart 1536; IV, p. 307, 1023, 14 januari 1548; V, p. 103, 1912, 5 juni 1553; V, p. 146,

							2059, 9 juni 1554; V, p. 462, 3106, 13 maart 1663
58	Bertholemien Salomon	Piëmonte	ja	Nijvel, Bethune, Sint-Omaars	3	57v, 85, 86	
59	Jean Baptiste Sandron	Piëmonte	nee	Delft, Den Haag (uit <i>Sententiën</i>)	1	150-153	Sententiën IV, p. 104, 352, 25 augustus 1543; IV, p. 303, 1009, 10 december 1547; Sententiën IV, p. 417, 1386, 29 maart 1550
60	Jacques Scarron	Piëmonte	ja	Antwerpen, Dordrecht	2	13, 57, 75	Sententiën V, p. 103, 1912, 5 juni 1553; V, p. 146, 2059, 9 juni 1554
61	Bertholemi de Sienne	Piëmonte	ja	Douai, Sint-Omaars, Doornik	3	86, 88, 90	
62	Jean Jacques Simon	Piëmonte	ja	Sint-Omaars	1	86	
63	Bertholemi Souldan	Piëmonte	ja	Bergen, Brussel, Antwerpen, Gent, Namen, Aat, Nijvel	7	3-6, 57, 57v, 64, 79, 80, 81, 113, 105, 142	
64	Antoine Succa	Piëmonte	ja	Antwerpen, Brussel, Gent	3	13, 18, 57, 105	
65	Jean Succa	Piëmonte	ja	Nijvel, Hulst	2	58, 91, 142	"nepveu de Anthoine"
66	Jennin Succa	Piëmonte	ja	Brugge	1	96	
67	Bernardin Tupins	Piëmonte	nee	Sint-Winoksbergen	1	162	

68	Antoine Thowart/ Tuwaert	Vlaanderen*	nee	Nieuwpoort	1	93	geboren in Vlaanderen, zoon van Berthin Thowart, Piedmontees
69	Sampson Thovvart/ Tuwaert	Vlaanderen*	ja	Douai	1	88	geboren in Vlaanderen, zoon van Berthin Thowart, Piedmontees
70	Berthin Thowart/ Tuwaert	Piëmonte	ja	?			
71	Lieven vander Spurt	Gent	ja	Amsterdam	1	68, 145	Sententiën V, p. 376, 2832, 3 maart 1561; (reeds gestorven: V, p. 428, 2999, 2 mei 1562; VI, p. 183, 3663, 1 februari 1568)
72	Pierre Wyelan	?	nee	?		66-67	
73	Jean Andrien Ymmonin	Piëmonte	ja	Amsterdam, 's-Hertogenbosch, Den Haag, Aat, Gorkum, Nijvel	6	57v, 58, 128, 15, 72, 80, 140, 142, 171, 172	Sententiën V, p. 16, 1623, 4 september 1551; V, p. 91, 1871, 25 februari 1553
74	Lucas Zoys	Piëmonte	ja	Namen	1	81	

Bijlage 8. Verdeling van de leentafels in 1550

Deze lijst is opgemaakt uit de gegevens van de "officiële stedenlijst" (bijlage 2). De cursieve namen werden niet meegerekend in de bijhorende analyse. De reden daarvoor staat aan de rechterkant.

Antwerpen	Scarron	Jacques	1/4	.
	Porquin	Bernardin	1/4	.
	Pogio, de	Parenty	1/4	.
	Succa	Antoine	1/4	.
Brugge	Barberis	Philibert	1/2	.
	Bois	Jacques	1/6	.
	Succa	Jennin	1/6	.
	Mascet	Jean Paul	1/6	.
Valenciennes	Pisano	Bernardin	1/4	. De tafel was in feite van Germain, De Belis en Mens maar was onder vorm van hypotheek in handen van
	Germain	Laurens	1/4	Pisano. De Pogio deed voor ongekende redenen beroep op deze
	Belis, de	François	1/4	leentafel.
	Mens	Jacques	1/4	.
	<i>Pogio, de</i>	<i>Parenty</i>		
Bethune	Bergaigne	Jean Paul	3/8	.
	Pourcellis	Baltazar	3/8	.
	Bois	Jacques	1/4	.
Gent	Pogio, de	Parenty	2/4	.
	Bergaigne	Pierre	1/4	.
	Succa	Antoine	1/4	.
Ieper	Mascet	Jean Paul	2/4	.
	Correris	Secondin	1/4	.
	Mascet	François	1/4	.
Namen	Porquin	Bernardin	1/3	. Jean Paul Bergaigne beweerde ook een deel van de tafel van Namen te bezitten.
	Bergaigne	Antoine Marie	.	.

			1/3	
	Zoys	Lucas	1/3	
	<i>Bergaigne</i>	<i>Jean Paul</i>		
Nijvel	Souldan	Bertholemi	1/3	Jean Succa beweerde rechten te hebben op de tafel van Nijvel.
	Belis	François	1/3	
	Bannelli	Bertholemi	1/3	
	<i>Succa</i>	<i>Jean</i>		
Sint-Omaars	Capris	Jean Antoine	1/3	
	Simon	Jean Jacques	1/3	
	Sienne	Bertholemi	1/3	
Aat	Hesdin	Pierre	1/3	
	Souldan	Bertholemi	2/3	
Den Haag	Pogio, de	Parenty	1/2	
	Ymmonin	Jean Andrien	1/2	
Deventer	Germain	Laurens	2/3	Boom en Banelar hielden de tafel van Deventer omstreeks 1550 slechts voorlopig. Ze was het bezit van Germain en Galon.
	Galon	Dominicque	1/3	
	<i>Boom</i>	<i>Cornelis</i>	1/2	
	<i>Banelar</i>	<i>Valentin</i>	1/2	
Douai	Tuwaert	Sampson	1/2	
	Sienne	Bertholemi	1/2	
		Jean		
Gouda	Alladio	Evangeliste	1/2	
	Porquin	Bernardin	1/2	
Hulst	Fonasse	Michel	1/2	
	Succa	Jean	1/2	
		Jean		
Leiden	Alladio	Evangeliste	2/3	
	Boette	Cesar	1/3	
Zierikzee	Mussis	Bonifacius	1/2	
	Rubeiz	Bernardin	1/2	
Alkmaar	Ferrier	Jacques		

Amsterdam	Chamaiory	Laurens
Atrecht	Baud	Dominicque
Bergen	Pogio, de	Parenty
Delft	Buzin	Jean Pierre
Doornik	Sienne	Bertholemi
Dordrecht	Fonasse	Michel
Goes	Rubeiz	Bernardin
Gorkum	Heymans	Jean
Haarlem	Bonnet	Cesar
Kortrijk	Mascet	Jean Paul
Leuven	Bois	Jacques
Maastricht	Porquin	Bernardin
Mechelen	Ruede	Antoine
Middelburg	Porquin	Lowys
Nieuwpoort	Lombart	Jacques
Rijsel	Pisano	Bernardin
Rotterdam	Buzin	Jean Pierre
s-Hertogenb.	Ymmonin	Jean Andrien
Sluis	Barberis	Philibert
Tienen	Bergaigne	Jean Paul

Bijlage 9. Lombarden en hun aandelen in 1550

Deze lijst werd opgesteld zoals die in bijlage 8. We keerden gewoon de gegevens om en rangschikten het geheel naar de lombarden. De cursieve namen zijn ook hier niet meegerekend in de bijhorende analyse. De reden staat telkens aan de rechterkant.

Pogio, de	Parenty	Antwerpen	. 1/4	De Pogio claimde de tafel van Valenciennes.
		Gent	. 2/4	
		Bergen		
		Den Haag	. 1/2	
		<i>Valenciennes</i>		
Porquin	Bernardin	Antwerpen	. 1/4	
		Maastricht		
		Namen	. 1/3	
		Gouda	. 1/2	
Bois	Jacques	Leuven		
		Brugge	. 1/6	
		Bethune	. 1/4	
Mascet	Jean Paul	Brugge	. 1/6	
		Ieper	. 2/4	
		Kortrijk		
Sienne	Bertholemi	Doornik		
		Douai	. 1/2	
		Sint-Omaars	. 1/3	
Alladio	Jean Evangeliste	Leiden	. 2/3	
		Gouda	. 1/2	
Barberis	Philibert	Brugge	. 1/2	
		Sluis		
Belis, de	François	Nijvel	. 1/3	
		Valenciennes	. 1/4	
Bergaigne	Jean Paul	Tienen		J.P. Bergaigne deed beroep op "een" aandeel van Namen.
		Bethune	. 3/8	
		<i>Namen</i>		
Buzin	Jean Pierre	Rotterdam		
		Delft		

Fonasse	Michel	Hulst	. 1/2	
		Dordrecht		
Germain	Laurens	Valenciennes	. 1/4	L. Germain bezat tweederde van de tafel van Deventer.
		Deventer	. 2/3	
Pisano	Bernardin	Rijsel		
		Valenciennes	. 1/4	
Rubeiz	Bernardin	Goes		
		Zierikzee	. 1/2	
Souldan	Bertholemi	Nijvel	. 1/3	
		Aat	. 2/3	
Succa	Antoine	Antwerpen	. 1/4	
		Gent	. 1/4	
Ymmonin	Jean Andrien	s-Hertogenbosch		
		Den Haag	. 1/2	
Banelar	Valentin	Deventer	voorlopig 1/2	
		Nijvel	. 1/3	
Baud	Dominicque	Atrecht		
Bergaigne	Pierre	Gent	. 1/4	
Bergaigne	Antoine Marie	Namen	. 1/3	
Boette	Cesar	Leiden	. 1/3	
Bonnet	Cesar	Haarlem		
Boom	Cornelis	Deventer	voorlopig 1/2	
Capris	Jean Antoine	Sint-Omaars	. 1/3	
Chamaïory	Laurens	Amsterdam		
Correris	Secondin	Ieper	. 1/4	
Ferrier	Jacques	Alkmaar		
Galon	Dominicque	Deventer	. 1/3	D. Galon bezat een derde van de tafel van Deventer.
Hesdin	Pierre	Aat	. 1/3	
Heymans	Jean	Gorkum		
Lombart	Jacques	Nieuwpoort		
Mascet	François	Ieper	. 1/4	
Mens	Jacques	Valenciennes	. 1/4	
Mussis	Bonifacius	Zierikzee	. 1/2	
Porquin	Lowys	Middelburg		

Pourcellis	Baltazar	Bethune	. 3/8	
Ruede	Antoine	Mechelen		
Scarron	Jacques	Antwerpen	. 1/4	
Simon	Jean Jacques	Sint-Omaars	. 1/3	
Succa	Jean	Hulst	. 1/2	Jean Succa claimde een deel van de Nijvelse tafel.
		<i>Nijvel</i>		
Succa	Jennin	Brugge	. 1/6	
Tuwaert	Sampson	Douai	. 1/2	
Zoys	Lucas	Namen	. 1/3	

Bijlage 10. Analyse van de hiërarchie in 1550

De volgende lijst is de verrekening van de waarden uit bijlage 9 (aandelen van tafels per lombard in 1550) op basis van de proportionele waarden van de leentafels (steden). We verwijzen voor de uitleg en de waarden van de leentafels naar onze hoofdtekst, pp. 108-110.

Lombarden waarvan we de waarde volledig of gedeeltelijk konden uitrekenen:

$$\begin{aligned} \textbf{Parenty de Pogio} &= (\text{kwart van Antwerpen}) + (\text{helft van Gent}) + \text{Bergen} + \text{Den Haag} \\ &= (100 : 4) + (16,3 : 2) + 6,3 + \text{Den Haag} = \mathbf{39,45} + \mathbf{\text{Den Haag}} \end{aligned}$$

$$\textbf{Antoine Succa} = (100 : 4) + (16,3 : 4) = \mathbf{29,08}$$

$$\begin{aligned} \textbf{Bernardin Porquin} &= (100 : 4) + (5,1 : 3) + \text{Maastricht} + (\text{Gouda} : 2) \\ &= \mathbf{26,7} + \mathbf{\text{Maastricht}} + (\mathbf{\text{Gouda} : 2}) \end{aligned}$$

$$\textbf{Jacques Scarron} = 100 : 4 = \mathbf{25}$$

$$\textbf{Bertholemi de Sienne} = 15,5 + (6,5 : 2) + (\text{Sint-Omaars} : 3) = \mathbf{18,75} + (\mathbf{\text{Sint-Omaars} : 3})$$

$$\textbf{Bernardin Pisano} = 16,2 + (8,7 : 4) = \mathbf{18,38}$$

$$\textbf{Antoine de Ruede} = \mathbf{14,6}$$

$$\textbf{Jean Paul Mascet} = (20,3 : 6) + (6,9 : 2) + 4,5 = \mathbf{11,33}$$

$$\textbf{Philibert Barberis} = (20,3 : 2) + \text{Sluis} = \mathbf{10,15} + \mathbf{\text{Sluis}}$$

$$\textbf{Jacques Bois} = 6,2 + (20,3 : 6) + (\text{Bethune} : 4) = \mathbf{9,58} + (\mathbf{\text{Bethune} : 4})$$

$$\textbf{Jean Andrien Ymmonin} = 7 + (\mathbf{\text{Den Haag} : 2})$$

$$\textbf{Jennin Succa} = 20,3 : 6 = \mathbf{3,38}$$

$$\textbf{Sampson Tuwaert} = 6,5 : 2 = \mathbf{3,25}$$

$$\textbf{Pierre Bergaigne} = 16,3 : 4 = \mathbf{3}$$

Laurens Germain = $(8,7 : 4) + (2/3 \cdot Deventer) = 2,18 + (2/3 Deventer)$

François de Belis = $(8,7 : 4) + (Nijvel : 3) = 2,18 + (Nijvel : 3)$

Jacques Mens = $8,7 : 4 = 2,18$

François Mascet = $6,9 : 4 = 1,73$

Secondin Correris = $6,9 : 4 = 1,73$

Antoine Marie Bergaigne = $5,1 : 3 = 1,7$

Lucas Zoys = $5,1 : 3 = 1,7$

Lombarden waarvan we de waarde niet konden uitrekenen :

Jean Paul Bergaigne = Tienen + $(3/8 \cdot Bethune)$

Bertholemi Souldan = $(Nijvel : 3) + (2/3 \cdot Aat)$

Bertholemi Bannelli = $Nijvel : 3$

Jacques Simon = $Sint-Omaars : 3$

Baltazar Pourcellis = $3/8 \cdot Bethune$

Jacques Lombart = $Nieuwpoort$

Pierre de Hesdin = $Aat : 3$

Jean Antoine de Capris = $Sint-Omaars : 3$

Dominicque Baud = $Atrecht$

Jean Succa = $Hulst : 2$

Michel Fonasse = (Hulst : 2) + Dordrecht

Lowys Porquin = Middelburg

Bonifacius Mussis = Zierikzee : 2

Bernardin Rubeiz = Goes + (Zierikzee : 2)

Jean Pierre Buzin = Rotterdam + Delft

Jean Evangeliste Alladio = (2/3 . Leiden) + (Gouda : 2)

Jean Heymans = Gorkum

Dominique Galon = Deventer : 3

Jacques Ferrier = Alkmaar

Laurens Chamaïory = Amsterdam

Cornelis Boom = Deventer : 2 (tijdelijk)

Valentin Banelar = Deventer : 2 (tijdelijk)

Cesar Bonnet = Haarlem

Cesar Boette = Leiden : 3

Bijlage 11. Lijst van overige lombarden

In de volgende lijst sommen we de lombarden op die we in de bronnen tegenkwamen maar niet in het *"Récolement des Lombards"*. (Bijgevolg werd ook geen enkele van volgende lombarden opgenomen in de "officiële lijst".) Meestal dateert hun vermelding van een vroeger of later moment. We vermelden hun naam, hun geboortestreek, de plaats waar ze eventueel een leentafel hielden, de referenties en eventueel een opmerking. We herinneren opnieuw aan de lijsten van Morel en Goris (zie de inleiding in bijlage 7).

Bijlage 12. Lijst van de steden met leentafels tussen ca. 1540 en 1550

Lijst van 43 steden op basis van heel het "*Récolement des Lombards*". Zoals gezegd werd Luik (in het prins-bisdom Luik) hier niet bij gerekend want het verscheen niet in het recolement. Het viel blijkbaar buiten de bevoegdheden van de vorst.

Alfabetisch :

Aat	Gent	Namen
Alkmaar	Geraardsbergen	Nieuwpoort
Amsterdam	Goes	Nijvel
Antwerpen	Gorkum	Rijsel
Atrecht	Gouda	Rotterdam
Bergen	Groningen	's-Hertogenbosch
Bethune	Haarlem	Sint-Omaars
Brugge	Hulst	Sint-Winoksbergen
Brussel	Ieper	Sluis
Delft	Kortijk	Tienen
Den Haag	Leiden	Utrecht
Deventer	Leuven	Valenciennes
Doornik	Maastricht	Zierikzee
Dordrecht	Mechelen	
Douai	Middelburg	

Per gewest :

Brabant : Antwerpen, Brussel, Geraardsbergen, Leuven, Maastricht, Nijvel, 's-Hertogenbosch, Tienen

Vlaanderen : Brugge, Doornik, Douai, Gent, Hulst, Ieper, Kortrijk, Rijsel, Nieuwpoort, Sluis

Artois : Atrecht, Bethune, Sint-Omaars, Sint-Winoksbergen, Valenciennes

Henegouwen en Mechelen: Aat, Mechelen* , Bergen, Namen

Zeeland : Goes, Middelburg, Zierikzee

Holland : Alkmaar, Amsterdam, Delft, Den Haag, Dordrecht, Gorkum, Gouda, Haarlem, Leiden, Rotterdam

Utrecht : Utrecht

Groningen : Groningen

Overijssel : Deventer

* Bij Henegouwen geklasseerd in ARA Audiëntie 1401/1, folios 131-138.

Bijlage 13. Leentafels met hun overeenkomstige lombarden tussen ca.1540 en 1550

De volgende tabel is eveneens gebaseerd op het volledige "*Récolement des Lombards*". Links staan de steden waar leentafels waren met de overeenkomstige lombarden die er werkzaam zijn geweest tussen ca. 1540 en 1550. Een kruisje duidt aan als ze op die plaats ook vastgesteld zijn in de "officiële lijst" (bijlage 2), met andere woorden als ze er werkzaam waren omstreeks het jaar 1550. Aan de rechterkant staat of de leentafel in kwestie eventueel *niet* is opgenomen in de "officiële lijst"(zoals bvb Brussel). Daar staan ook de namen van lombarden die volgens de "officiële lijst" wel in een bepaalde tafel werkzaam waren, terwijl dit buiten die lijst in geen enkel ander document van het recolement is geattesteerd. Zierikzee staat in zijn geheel in de rechterkolom want het is enkel vermeld in de "officiële lijst" en nergens anders in het recolement. De cursieve namen tussen haakjes wijzen op lombarden waarvan we niet met zekerheid kunnen zeggen of ze werkelijk werkzaam zijn geweest in die bepaalde tafel. Dat wil zeggen dat ze vermeld waren in verband met die tafel zonder dat het duidelijk was of ze nu echt participeerden of niet. We verwijzen voor alle gevallen naar bijlage 7, waar de referenties zijn opgenomen per lombard. We volgden de gewestelijke indeling van de "officiële lijst". Daarom staat Mechelen (in feite een aparte omschrijving) bij Henegouwen.

ARTOIS

Atrecht	Dominique Baud	x	
	Bertholemi Ferrier	x	
	Jacques Pieranina	x	
Bethune	François de Belis	x	<i>(Antoine Masio)</i>
	Antoine Marie Bergaigne	x	
	Jean Paul Bergaigne	x	
	Jacques Bois	x	
	Baltazar Pourcellis	x	
	Bertholemien Salomon	x	
Sint-Omaars	François de Belis	x	Jean Paul Bergaigne
	Jean Antoine de Capris	x	
	Bertholemien Salomon	x	
	Bertholemi de Sienne	x	
	Jean Jacques Simon	x	
Sint-Winoksbergen	Antoine Fenasse		Sint-Winoksbergen niet in lijst
	Bertholemi Ferrier		
	Bernardin Tupins		
Valenciennes	François de Belis	x	Jacques Mens
	Laurens Germain	x	
	Bernardin Pisano	x	
	Parenty de Pogio	x	
	Bertholemi Resta		
VLAANDEREN			
Brugge	Philibert Barberis	x	
	Jacques Bois	x	
	Jean Paul Mascet	x	
	Jennin Succa	x	

Doornik	Bertholemi de Sienne	x	
Douai	Bertholemi de Sienne	x	
	Sampson Tuwaert	x	
Gent	Pierre Bergaigne	x	
	Baptista Chioni	x	
	Jean le Grand		
	Jennin le Grand		
	Parenty de Pogio	x	
	Bernardin Porquin		
	Bertholemi Souldan		
	Antoine Succa	x	
Hulst	Dominique Baud	x	
	Michel Fonasse	x	
	Jean Succa	x	
Ieper	Second Correris	x	
	François Mascet	x	
	Jean Paul Mascet	x	
Kortijk	Jean Paul Mascet	x	
Nieuwpoort	Jacques Bois	x	
	Jacques Lombart	x	
	Antoine Tuwaert	x	
Rijsel	Bernardin Pisano	x	
Sluis	Philibert Barberis	x	
	François Boutael	x	
BRABANT			
Antwerpen	<i>(Baptiste Adrianis)</i>		

	Jean Balbian/Balbis		
	Jacques Bois		
	Jean le Grand		
	Gabriel Mayal	x	
	Parenty de Poggio	x	
	Bernardin Porquin	x	
	Bernardin de Rubeiz		
	Jacques Scarron	x	
	Bertholemi Souldan		
	Antoine Succa	x	
Brussel	George de Agnietz		Brussel niet in lijst
	Jacques de Genepo		
	Jean le Grand		
	Parenty de Poggio		
	Bertholemi Souldan		
	Antoine Succa		
Geraardsbergen	Baptiste Adrianis		Geraardsbergen niet in lijst
	Vincent Audacys		
	Claude Pourcellis		
Leuven	Pierre Bergaigne		
	Jacques Bois	x	
Maastricht	Bernardin Porquin	x	
Nijvel	Bertholemi Bannelli	x	
	François de Belis	x	
	Jean Paul Bergaigne		
	Jean Heymans	x	
	Bernardin Porquin		
	Jean Rogier		
	Bertholemien Salomon		
	Bertholemi Souldan	x	

	Jean Succa	x	
	Jean Andrien Ymmonin	x	
s-Hertogenbosch	Pierre de Broeckhoven		
	Jean Heymans		
	Jean Andrien Ymmonin	x	
Tienen	Jean Paul Bergaigne	x	
HENEGOUWEN EN MECHELEN			
Aat	Bertholemi Bannelli	x	
	Sébastien Franco	x	
	Pierre de Hesdin	x	
	Bertholemi Souldan	x	
	Jean Andrien Ymmonin	x	
Mechelen	<i>(Parenty de Pogio)</i>		
	Antoine de Ruede	x	
Mons	<i>(Baptiste Adrianis)</i>		
	François de Belis	x	
	Parenty de Pogio	x	
	Bertholemi Souldan		
	<i>(Pierre Wyelan)</i>		
Namen	Antoine Marie Bergaigne	x	
	Jean Paul Bergaigne	x	
	Bernardin Porquin	x	
	Lucas Zoys	x	
	Bertholemi Souldan	x	
ZEELAND			
Goes	Jacques Balbian/Balbis	x	Dominique Galon
	Lowys Porquin	x	Bonifacius Mussis
	Bernardin de Rubeiz	x	

Middelburg	Lowys Porquin	x	
			Zierikzee Bonifacius Mussis Bernardin de Rubeiz
HOLLAND			
Alkmaar	Jean Pierre Buzin	x	Cesar Bonnet
	Jacques Ferrier	x	
	Gabriel Mayal	x	
Amsterdam	Bertholemi Bannelli	x	
	Laurens Chamaiory	x	
	Laurens Germain	x	
	Parenty de Pogio	x	
	Lievin vande Spurt	x	
	Jean Andrien Ymmonin		
Delft	Jean Evangeliste de Alladio	x	Cesar Boette
	Pierre Bausan		Antoine Marie Bergaigne
	Jean Pierre Buzin	x	Michel Fonasse
	Parçeval Fasciotis	x	
	Jean Baptiste Sandron		
Den Haag	Bertholemi Bannelli	x	
	Parçeval Fasciotis		
	Parenty de Pogio	x	
	Jean Andrien Ymmonin	x	
Dordrecht	Michel Fonasse	x	
	Jacques Scarron	x	
Gorkum	Jean Heymans	x	
	Jean Andrien Ymmonin	x	

Gouda	Jean Evangeliste de Alladio	x	
	Bernardin Porquin	x	
Haarlem	Cesar Bonnet	x	
Leiden	Jean Evangeliste de Alladio	x	
	Cesar Boette	x	
	Jean Pierre Buzin	x	
	Gabriel Mayal	x	
Rotterdam	Jean Pierre Buzin	x	
UTRECHT			
Utrecht	<i>(Laurens Chamaiory)</i> Michel Fonasse		Utrecht niet in lijst
OVERLIJSSEL			
Deventer	Valentin Banelar	x	
	Bertholemi Bannelli	x	
	Cornelis Boom	x	
	Dominique Galon	x	
	Laurens Germain	x	
GRONINGEN			
Groningen	Bonifacius Mussis Bernardin de Rubeiz		Groningen niet in lijst

Bijlage 14. De regio's (ca. 1540-1550)

De volgende lijst geeft de lombarden weer volgens de regio's die we opstelden op basis van de gegevens in bijlage 13. Voor de methode verwijzen we naar de uitleg in onze hoofdstuk, pp. 125-129. De vetgedrukte namen zijn de lombarden die, buiten de regio waaronder ze staan, ook in een andere regio voorkomen. Dominique Baud in Regio West, bijvoorbeeld, komt ook voor in Hulst. We gebruiken de volgende afkortingen: A voor Artois, W-Vl. voor "West-Vlaanderen" (de Vlaamse leentafels zonder Hulst en Gent – zie hoofdstuk, p. 127), B voor Brabant, He voor Henegouwen, G voor Gent, Ho voor Holland en U voor Utrecht. Dit zijn de gewesten waar een lombard werkzaam is geweest tussen ca. 1540 en 1550. Zo staat onder Regio West, bij Bernardin Pisano, Artois en West-Vlaanderen omdat hij in de tafels van Valenciennes en Rijsel werkzaam is geweest (zie bijlage 7 of 13).

REGIO WEST		REGIO OOST		REGIO NOORD		ZEELAND, DEVENTER EN GRONINGEN		HULST	
Philibert Barberis	W-VI.	Baptiste Adrianis	B	Jean Evangeliste de Alladio	Ho & U	Jacques Balbian/Balbis	Zeeland	Michel Fonasse	Hulst
Dominique Baud	A	George de Agnietz	B	Bertholemi Bannelli	Ho & U	Valentin Banelar	Deventer	Dominique Baud	Hulst
François de Belis Antoine Marie Bergaigne	A	Vincent Audacys	B	Pierre Bausan	Ho & U	Bertholemi Bannelli	Deventer	Jean Succa	Hulst
Jean Paul Bergaigne	A	Jean Balbian/Balbis	B	Cesar Boette	Ho & U	Cornelis Boom	Deventer		
Jean Paul Bergaigne	A	Bertholemi Bannelli	B & He	Cesar Bonnet	Ho & U	Dominique Galon	Deventer & Zeeland		
Jacques Bois	A & W-VI.	François de Belis	B & He	Jean Pierre Buzin	Ho & U	Laurens Germain	Deventer Groningen & Zeeland		
François Boutael	W-VI.	Antoine Marie Bergaigne	He	Laurens Chamaïory	Ho & U	Bonifacius Mussis	Deventer & Zeeland		
Jean Antoine de Capris	A	Pierre Bergaigne	B & G	Parçeval Fasciotis	Ho & U	Lowys Porquin	Zeeland Groningen & Zeeland		
Second Correris	W-VI.	Jean Paul Bergaigne	B & He	Jacques Ferrier	Ho & U	Bernardin de Rubeiz	Deventer & Zeeland		
Antoine Fenasse	A	Jacques Bois	B	Michel Fonasse	Ho & U				
Bertholemi Ferrier	A	Pierre de Broeckhoven	B	Laurens Germain	Ho & U				
Laurens Germain	A	Baptista Chioni	G	Jean Heymans	Ho & U				
Jacques Lombart	W-VI.	Sébastien Franco	He	Gabriel Mayal	Ho & U				
Jean Paul Mascet	W-VI.	Jacques de Genepo	B	Parenty de Pogio	Ho & U				
François Mascet	W-VI.	Jean le Grand	B & G	Bernardin Porquin	Ho & U				
Jacques	A	Jennin le Grand	G	Jean Baptiste Sandron	Ho & U				
Jacques Pieranina	A	Pierre de Hesdin	He	Jacques Scarron	Ho & U				
Bernardin Pisano	A & W-VI.	Jean Heymans	B	Lievin vande Spurt	Ho & U				
Parenty de Pogio	A	Gabriel Mayal	B	Jean Andrien Ymmonin	Ho & U				

Baltazar Pourcellis	A	Parenty de Pogio	B & He & G B & He & G
Bertholemi Resta Bertholemien Salomon	A	Claude Pourcellis	B
Bertholemi de Sienne	A & W- VI.	Jean Rogier	B
Jean Jacques Simon	A	Bernardin de Rubeiz	B
Jennin Succa	W-VI.	Antoine de Ruede	He
Bernardin Tupins	A	Bertholemien Salomon	B
Sampson Tuwaert	W-VI.	Jacques Scarron	B B & He & G
Antoine Tuwaert	W-VI.	Bertholemi Souldan	B & He & G
		Antoine Succa	B & G
		Jean Succa	B
		Jean Andrien Ymmonin	B & He
		Lucas Zoys	He